

DE VERRUIMDE DEVOLUTIEVE WERKING OOK IN MEERPARTIJENGESCHILLEN?

Aantal woorden: 31.497

Senne Van Boven
Studentennummer: 01904356

Promotor: Prof. dr. Piet Taelman

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad master in de Rechten.

Deze masterproef is een examendocument waarvan de inhoud niet werd gecorrigeerd.

Academiejaar: 2023-2024

INHOUDSTAFEL

INLEIDING.....	5
DEEL I: DE DEVOLUTIEVE KRACHT VAN HET HOGER BEROEP.....	7
HOOFDSTUK I: DE GEWONE DEVOLUTIEVE WERKING.....	7
AFDELING I: DE DEVOLUTIEVE WERKING IN HET BELGISCH PROCESRECHT.....	7
§1. VONNISSEN WAARTEGEN HOGER BEROEP OPENSTAAT.....	7
§2. DE DEVOLUTIEVE WERKING VAN HET HOGER BEROEP.....	9
AFDELING II: DE DEVOLUTIEVE WERKING IN HET FRANS PROCESRECHT.....	10
§1. VONNISSEN WAARTEGEN HOGER BEROEP OPENSTAAT.....	10
§2. DE DEVOLUTIEVE WERKING VAN HET HOGER BEROEP.....	11
AFDELING III: DE DEVOLUTIEVE WERKING IN HET NEDERLANDS PROCESRECHT.....	12
§1. VONNISSEN WAARTEGEN HOGER BEROEP OPENSTAAT.....	12
§2. DE DEVOLUTIEVE WERKING VAN HET HOGER BEROEP.....	13
HOOFDSTUK II: DE VERRUIMDE DEVOLUTIEVE WERKING.....	15
AFDELING I: DE VERRUIMDE DEVOLUTIEVE WERKING IN HET BELGISCH PROCESRECHT.....	15
AFDELING II: VERGELIJKING MET HET FRANS PROCESRECHT.....	17
AFDELING III: VERGELIJKING MET HET NEDERLANDSPROCESRECHT.....	18
HOOFDSTUK III: UITZONDERINGEN OP DE DEVOLUTIEVE WERKING VAN HET HOGER BEROEP.....	20
AFDELING I: DE UITONDERING <i>EX</i> ARTIKEL 1068, TWEEDE LID GER.W...20	20
§1. TEN GELEIDE.....	20
§2. BEGRIPSAFBAKENING.....	20
§3. GEVOLGEN VOOR DE DEVOLUTIEVE WERKING VAN HET HOGER BEROEP.....	22
§4. <i>RATIO LEGIS</i>	23
AFDELING II: DE UITZONDERING <i>EX</i> ARTIKEL 963, §2 GER.W.....	24
§1. TEN GELEIDE.....	24
§2. GEVOLGEN VOOR DE DEVOLUTIEVE WERKING VAN HET HOGER BEROEP.....	24
§3. <i>RATIO LEGIS</i>	25

AFDELING III: DE UITZONDERING <i>EX</i> ARTIKEL 1675/14, §2 GER.W.....	26
§1. TEN GELEIDE.....	26
§2. GEVOLGEN VOOR DE DEVOLUTIEVE WERKING VAN HET HOGER BEROEP.....	26
§3. <i>RATIO LEGIS</i>	27
AFDELING IV: DE EVOCATIE.....	28
§1. DE EVOCATIE IN HET BELGISCH PROCESRECHT.....	28
A. BESPREKING VAN ARTIKEL 1072 GER.W.....	28
B. KRITISCHE REFLECTIE.....	29
§2. VERGELIJKING MET HET FRANS PROCESRECHT.....	30
§3. VERGELIJKING MET HET NEDERLANDS PROCESRECHT.....	31
DEEL II: DE DEVOLUTIEVE WERKING IN MEERPARTIJENGESCHILLEN.....	33
HOOFDSTUK I: SCHETS VAN DE PROBLEMATIEK.....	33
HOOFDSTUK II: HET BEGINSSEL VAN DUBBELE AANLEG.....	35
AFDELING I: TEN GELEIDE.....	35
AFDELING II: STANDPUNT VAN HET EUROPEES HOF VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS.....	35
AFDELING III: STANDPUNT VAN HET BELGISCHE HOF VAN CASSATIE.....	37
AFDELING IV: STANDPUNTEN IN DE RECHTSLEER.....	38
§1. ARGUMENTEN <i>PRO</i> DUBBELE AANLEG IN CIVIELE ZAKEN.....	38
§2. ARGUMENTEN <i>CONTRA</i> DUBBELE AANLEG IN CIVIELE ZAKEN.....	40
DEEL III: DE IMPACT VAN ARTIKEL 812, TWEEDE LID GER.W.....	43
HOOFDSTUK I: DE GEDWONGEN EN AGRESSIEVE TUSSENKOMST.....	43
HOOFDSTUK II: DE AGRESSIEVE TUSSENKOMST IN HOGER BEROEP.....	44
HOOFDSTUK III: VERGELIJKING MET HET FRANS PROCESRECHT.....	46
AFDELING I: DE TUSSENKOMST.....	46
AFDELING II: DE TUSSENKOMST IN HOGER BEROEP.....	48
AFDELING III: VERGELIJKING MET HET BELGISCH PROCESRECHT.....	49
HOOFDSTUK IV: VERGELIJKING MET HET NEDERLANDS PROCESRECHT.....	50
AFDELING I: DE VOEGING EN DE TUSSENKOMST.....	50
§1. DE VOEGING.....	50
§2. DE TUSSENKOMST.....	51
AFDELING II: DE VRIJWARING.....	52
AFDELING III: VERGELIJKING MET HET BELGISCH PROCESRECHT.....	53

HOOFDSTUK V: SCHENDT DE VERRUIMDE DEVOLUTIEVE WERKING IN MEERPARTIJENGESCHILLEN ARTIKEL 812, TWEEDE LID GER.W.?	55
AFDELING I: TEN GELEIDE	55
AFDELING II: DE AFSPLITSING VAN EEN TUSSENVORDERING	55
AFDELING III: HEERSENDE DOCTRINE EN RECHTSPRAAK	56
AFDELING IV: VERGELIJKING MET HET FRANS PROCESRECHT	57
AFDELING V: VERGELIJKING MET HET NEDERLANDS PROCESRECHT	58
AFDELING VI: KRITISCHE REFLECTIE	59
§1. DE BEDOELING VAN DE WETGEVER	59
§2. DE TE BEPERKTE DRAAGWIJDTE VAN DE TUSSENVORDERING EX ARTIKELEN 15 EN 16 GER.W.	60
DEEL IV: GELDT DE VERRUIMDE DEVOLUTIEVE WERKING ONVERKORT IN MEERPARTIJENGESCHILLEN?	62
HOOFDSTUK I: DE BEDOELING VAN DE WETGEVER	62
HOOFDSTUK II: DE RECHTSPRAAK	65
HOOFDSTUK III: DE RECHTSLEER	67
HOOFDSTUK IV: CONCLUSIE	68
DEEL V: VOORSTEL VAN OPLOSSING	69
HOOFDSTUK I: DE TUSSENKOMST	69
AFDELING I: HERDEFINIËRING	69
AFDELING II: DE TUSSENVORDERING IN HOGER BEROEP	69
AFDELING III: CONCLUSIE	71
HOOFDSTUK II: DE SAMENHANG TUSSEN DE TUSSENKOMST EN DE HOOFDVORDERING	72
AFDELING I: HET AUTONOOM KARAKTER VAN DE TUSSENKOMST	72
AFDELING II: ONSPLITSBAARHEID	73
AFDELING III: VERHOUDING MET DE VERRUIMDE DEVOLUTIEVE WERKING	74
§1. INGEVAL DE VORDERING IN TUSSENKOMST EN DE HOOFD- OF TEGENVORDERING ONSPLITSBAAR ZIJN	74
§2. INGEVAL DE VORDERING IN TUSSENKOMST EN DE HOOFD- OF TEGENVORDERING WEL SPLITSBAAR ZIJN	75

HOOFDSTUK III: VOORSTEL VAN WETGEVEND INGRIJPEN.....	77
AFDELING I: ARTIKELEN 15 EN 16 GER.W.....	77
AFDELING II: ARTIKEL 30 GER.W.....	78
AFDELING III: ARTIKEL 814 GER.W.....	79
AFDELING IV: ARTIKEL 812, GER.W.....	80
§1. DE VORDERING WAARDOOR EEN NIEUWE PROCESVERHOUDING WORDT GECREËERD.....	80
§2. EEN VORDERING DIE VOOR HET EERST WORDT BERECHT IN HOGER BEROEP.....	81
BESLUIT.....	83
BIBLIOGRAFIE.....	85

INLEIDING

---

1. Door de zogenaamde devolutieve werking van het hoger beroep zal de appelrechter kennisnemen van alle juridische en feitelijke aangelegenheden die samenhangen met het geschil dat reeds voor de rechter in eerste aanleg werd beslecht. Hierdoor is de rechtsmacht van de rechter in hoger beroep niet beperkt tot een loutere controle van de beslissing van de eerste rechter, en kan de appelrechter bij het nemen van zijn beslissing eveneens rekening houden met nieuwe elementen en gewijzigde omstandigheden die zijn opgetreden na de eerste uitspraak.¹

2. Het Belgisch burgerlijk procesrecht kent echter niet enkel het principe van de *gewone* devolutieve werking, maar eveneens die van de *verruimde* devolutieve kracht van het hoger beroep. Deze zorgt ervoor dat in geval van hoger beroep, niet enkel de geschilpunten die reeds in eerste aanleg definitief werden beslecht, en waarop het beroep betrekking heeft, worden afgewenteld op de appelrechter, maar ook de nog niet beslechte geschilpunten.² Enkele hypothesen waarin deze situatie zich voordoet: appellant stelde hoger beroep in tegen een eindbeslissing inzake één of enkele geschilpunten, terwijl de rechter zich over de andere geschilpunten nog niet definitief had uitgesproken (een tussenvonnis); er werd hoger beroep ingesteld tegen de uitspraak waarin de eerste rechter de vordering enkel niet-ontvankelijk verklaarde, en zich dus nog niet uitsprak over de grond van de zaak; of er werd hoger beroep in gesteld tegen een maatregel alvorens recht te doen.³

3. In de juridische literatuur zijn meermaals vragen gerezen omtrent de verruimde devolutieve werking in meerpartijengeschillen. Immers, wanneer naast eiser en verweerder ook nog een tussenkomende partij in het proces is betrokken, en één van de eerste twee partijen hoger beroep instelt tegen een tussenvonnis inzake de vordering(en) tussen eiser en verweerder, vooraleer de bodemrechter uitspraak deed omtrent de vordering in tussenkomst, lijkt de tussenkomende partij ‘een aanleg te verliezen’.⁴ Doordat haar vordering ingevolgde de verruimde devolutieve werking van het hoger beroep eveneens wordt afgewenteld op de appelrechter, wordt deze tenslotte slechts één keer behandeld: namelijk in hoger beroep. Sommige auteurs stoot dit tegen de borst, wegens een schending van het beginsel van dubbele aanleg, terwijl andere hier in geen probleem zien, aangezien dergelijk beginsel in civiele aangelegenheden noch als algemeen rechtsbeginsel wordt erkend door het Hof van Cassatie, noch als recht door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.⁵

---

¹ J. LAENENS, D. SCHEERS, P. THIRIAR, S. RUTTEN en B. VANLERSBERGHE, *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 779.

² P. TAELEMAN en S. VOET, “Het civielrechtelijk hoger beroep in België” in P.H.P.H.M.C. VAN KEMPEN, C.J.M. KLAASSEN, R.J.N. SCHLOSSELS en J.J. DAMMINGH, *Hoger Beroep: Renovatie En Innovatie: Het Appel in Het Burgerlijk, Straf- En Bestuursprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2014, 304.

³ J. LAENENS, D. SCHEERS, P. THIRIAR, S. RUTTEN en B. VANLERSBERGHE, *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 786.

⁴ Brussel 23 oktober 2018, 2018/AR/500, onuitg.

⁵ Zie randnummers 75-84.

4. In de eerder beperkte doctrine die het probleem omtrent de verruimde devolutieve werking in meerpartijengeschillen reeds heeft aangekaart, gaat men niet veel verder dan het beargumenteren of er wel degelijk zoiets bestaat als een algemeen rechtsbeginsel van of recht op dubbele aanleg, en het bespreken waarom de verruimde devolutieve werking hierop al dan niet een inbreuk vormt. Om deze reden wil deze masterproef nagaan of de specifieke situatie waarin de vordering van een tussenkomende partij wordt afgesplitst, en deze vordering door de verruimde devolutieve kracht van het hoger beroep slechts in één aanleg – in hoger beroep – beoordeeld wordt, op gespannen voet staat met het principe van de dubbele aanleg.

5. In de eerste plek wordt doorheen het onderzoek aan literatuurstudie gedaan, in combinatie met een onderzoek naar relevante rechtspraak en wetgeving. Daarnaast bevat deze masterproef een rechtsvergelijkend luik. Meer bepaald wordt binnen verscheidene onderdelen bekeken hoe ons Belgisch burgerlijk procesrecht zich verhoudt tot het Frans en het Nederlands procesrecht.

6. Wanneer dit onderzoek uitwijst dat de verruimde devolutieve werking in het kader van meerpartijengeschillen inderdaad op gespannen voet staat met het beginsel van dubbele aanleg, zal worden getracht een oplossing voor deze lacune in ons Belgisch procesrecht aan te reiken. De resultaten gewonnen uit het rechtsvergelijkend onderzoek kunnen dan dienen ter inspiratie om een zo passend mogelijke oplossing te formuleren.

DEEL I: DE DEVOLUTIEVE KRACHT VAN HET HOGER BEROEP

HOOFDSTUK I: DE GEWONE DEVOLUTIEVE WERKING VAN HET HOGER BEROEP

AFDELING I: DE DEVOLUTIEVE WERKING IN HET BELGISCH PROCESRECHT

§1. VONNISSEN WAARTEGEN HOGER BEROEP OPENSTAAT

7. Artikel 1050 Gerechtelijk Wetboek (hierna: Ger.W.) bepaalt dat in alle zaken hoger beroep kan worden ingesteld, zodra het eindvonnis is uitgesproken.⁶ Wanneer het daarentegen gaat om een uitspraak inzake bevoegdheid, een maatregel alvorens recht te doen, of indien de rechter anders beveelt, kan slechts tegen deze uitspraak hoger beroep worden aangetekend samen met een hoger beroep tegen het eindvonnis.⁷

8. Het begrip *eindvonnis* wordt gedefinieerd in artikel 19, eerste en tweede lid Ger.W..⁸ Eigenlijk ware het beter geweest dat de wetgever het begrip *eindbeslissing* had gebruikt. Het gaat immers om een beslissing waarin de rechter zich definitief heeft uitgesproken omtrent een bepaald geschilpunt en derhalve zijn rechtsmacht over dat geschilpunt heeft uitgeput. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen twee soorten eindbeslissingen.⁹ Vooreerst is er het eigenlijke *eindvonnis*, waarin de rechter alle geschilpunten van het hangend geding definitief beslecht en zo een einde stelt aan het voor hem aanhangige geschil.¹⁰ Het tweede soort eindbeslissing is een *tussenvonnis*. Wanneer de rechter dergelijke uitspraak velt, spreekt hij zich weliswaar definitief uit omtrent één of meerdere geschilpunten, doch laat hij andere geschilpunten van het geding nog onbeslecht.¹¹ Vermits zowel eindvonnissen als tussenvonnissen eindbeslissingen zijn in de zin van artikel 1050, eerste lid Ger.W., kan hiertegen onmiddellijk hoger beroep worden ingesteld.¹²

---

⁶ Artikel 1050, eerste lid Ger.W.

⁷ Artikel 1050, tweede lid Ger.W.

⁸ Artikel 19, eerste en tweede lid Ger.W.: “Het vonnis is een eindvonnis in zover daarmee de rechtsmacht van de rechter over een geschilpunt uitgeput is, behoudens de rechtsmiddelen bij de wet bepaald.

De rechter die zijn rechtsmacht over een geschilpunt heeft uitgeput, kan terzake niet meer worden geadieerd, behoudens de bij dit Wetboek bepaalde uitzonderingen.”

⁹ S. SOBRIE, “Commentaar bij art. 19 Ger.W.”, *OGR* 2019, afl. 114, 19.

¹⁰ *Ibid.*, 17.

¹¹ *Ibid.*

¹² P. TAELEMAN, *Syllabus Burgerlijk Procesrecht*, Gent, 2022, Deel V, 34.

9. Ook *maatregel of beslissing alvorens recht te doen* wordt gedefinieerd in het Gerechtelijk Wetboek. Artikel 19, derde lid Ger.W. bepaalt dat het hierbij gaat om een uitspraak inzake een door de rechter bevolen onderzoeksmaatregel of een beslissing die de toestand van partijen louter voorlopig regelt. Het zijn met andere woorden louter voorbereidende of voorlopige uitspraken, waarmee de rechter nog geen definitief standpunt inneemt omtrent de voor hem aanhangige geschilpunten.¹³ Vermits hij in dergelijke uitspraken zijn rechtsmacht niet uitput, kan hij later steeds terugkomen op zijn beslissing en deze wijzigen.¹⁴ Ingevolge het tweede lid van artikel 1050 Ger.W. kan tegen dergelijke beslissing alvorens recht te doen over een bepaald geschilpunt enkel hoger beroep worden aangetekend samen met beroep tegen de eindbeslissing inzake datzelfde geschilpunt, behoudens wanneer de rechter anders bepaalt.

10. Tot slotte kent men in het Belgisch burgerlijk procesrecht ook nog de zogenaamde *gemengde vonnissen*. Dit soort vonnissen worden evenwel niet expliciet in het Ger.W. gedefinieerd; het is een benaming die haar oorsprong vindt in de rechtsleer en rechtspraak. Gemengde vonnissen zijn uitspraken waarin de rechter definitief uitspraak doet inzake één of enkele geschilpunten, doch ten aanzien van andere punten van de vordering slechts een maatregel alvorens recht beveelt.¹⁵ De ontvankelijkheid van een hoger beroep hiertegen, hangt af van het soort beslissing waartegen het rechtsmiddel wordt ingesteld. Hoger beroep tegen de beslissingen die een definitieve uitspraak inhouden over een of enkele geschilpunten, zal onmiddellijk ontvankelijk zijn. Hoger beroep tegen de maatregelen alvorens recht uitgesproken omtrent de andere geschilpunten, zal slechts mogelijk zijn samen met het hoger beroep tegen de eindbeslissingen inzake deze geschilpunten.¹⁶

---

¹³ Artikel 19, derde lid Ger.W.: “Alvorens recht te doen, kan de rechter, in elke stand van de rechtspleging, een voorafgaande maatregel bevelen om de vordering te onderzoeken of een tussengeschied te regelen dat betrekking heeft op een dergelijke maatregel, dan wel de toestand van de partijen voorlopig te regelen.”

¹⁴ S. SOBRIE, “Commentaar bij art. 19 Ger.W.”, *OGR* 2019, afl. 114, 18.

¹⁵ H. BOULARBAH, F. GEORGES en J.F. VAN DROOGHENBROECK, *Questions qui dérangent en droit judiciaire*, Luik, Anthemis, 2021, 22.

¹⁶ *Ibid.*

§2. DE DEVOLUTIEVE WERKING VAN HET HOGER BEROEP

11. De grondslag van de devolutieve werking in het Belgisch procesrecht ligt in artikel 1068, eerste lid Ger.W., hetwelk luidt als volgt: “Hoger beroep tegen een eindvonnis of tegen een vonnis alvorens recht te doen maakt het geschil zelf aanhangig bij de rechter in hoger beroep.” Dit wil zeggen dat de appelrechter steeds kennis zal kunnen nemen van alle feitelijke en juridische vragen die samenhangen met het geschil dat voor hem aanhangig wordt gemaakt. Bijgevolg is de rechtsmacht van deze rechter niet beperkt tot een loutere controle van de beslissing van de eerste rechter, maar zal hij het betrokken geschil volledig opnieuw beoordelen. Hiervoor kan hij rekening houden met nieuwe elementen en gewijzigde omstandigheden die pas zijn opgetreden na de uitspraak van de eerste rechter.¹⁷

12. Door het beschikkingsbeginsel of het beginsel van de partijautonomie is het mogelijk dat appellant slechts hoger beroep aantekent tegen enkele van de in eerste aanleg beslechte geschilpunten. Derhalve zal de rechtsmacht van de appelrechter beperkt zijn tot de geschilpunten die expliciet door appelland werden aangevochten. In dit geval spreekt men van een *beperkt hoger beroep*.¹⁸ In dergelijk geval wordt de devolutieve werking dan ook beperkt: de appelrechter zal enkel kunnen oordelen over de feitelijke en juridische elementen die samenhangen met de geschilpunten die bij hem door appelland werden aanhangig gemaakt. Wanneer het hoger beroep daarentegen niet werd beperkt, en het beroep dus werd ingesteld tegen de volledige uitspraak van de eerste rechter, zal de appelrechter opnieuw oordelen over alle geschilpunten die aan de eerste rechter werden voorgelegd en door hem werden beslecht. Daaruit volgt dat de rechter in hoger beroep in dit geval wél alle feitelijke en juridische aangelegenheden die verwant zijn met het volledige geschil, in acht mag nemen. De devolutieve werking wordt desgevallend dus niet beperkt.¹⁹

---

¹⁷ J. LAENENS, D. SCHEERS, P. THIRIAR, S. RUTTEN en B. VANLERSBERGHE, *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 779.

¹⁸ A. HOC en J.F. Van Drooghenbroeck, *Droit judiciaire – Tome 2: Procédure civile – Volume 2: Voies de recours*, Brussel, Lefebvre Sarrut Belgium SA Editions, 2021, 104-105.

¹⁹ J. LAENENS, D. SCHEERS, P. THIRIAR, S. RUTTEN, B. VANLERSBERGHE, *Handboek gerechtelijk recht (4e ed.)*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 762-763.

AFDELING II: VERGELIJKING MET HET FRANS PROCESRECHT

§1. VONNISSEN WAARTEGEN HOGER BEROEP OPENSTAAT

13. Ook in het Frans procesrecht wordt onderscheid gemaakt tussen *un jugement définitif* en *un jugement avant dire droit*. *Un jugement définitif* is een vonnis of arrest waarin de rechter definitief uitspraak doet over één dan wel meerdere geschilpunten. Volgens artikel 480 *Code de procédure civile* (hierna: *C. pr. civ.*)²⁰ put de rechter hierdoor zijn rechtsmacht uit ten aanzien van de beslechte geschilpunten.²¹ Volgens artikel 543 *C. proc. civ.*²² Is het mogelijk om tegen dergelijke eindbeslissingen onmiddellijk hoger beroep in te stellen.²³ Bijgevolg kunnen we concluderen dat deze regeling analoog is aan deze in ons Belgisch procesrecht.

14. *Un jugement avant dire droit* daarentegen is – zoals bepaald in artikel 482 *C. pr. civ.* – een beslissing van de rechter waarin nog geen definitieve uitspraak wordt gedaan inzake een bepaald geschilpunt. Hierbij put de rechter zijn rechtsmacht niet uit, waardoor hij later nog op zijn beslissing kan terugkomen en deze eventueel kan wijzigen.²⁴ Voorbeelden van zulke uitspraken zijn: het bevelen van een onderzoeksmaatregel, het toestaan van de oproeping van getuigen, het aanstellen van een notaris of het opleggen van een maatregel die de toestand van partijen louter voorlopig regelt.²⁵ Net zoals in het Belgisch procesrecht bepalen artikelen 544 en 545 *C. pr. civ.* dat het niet mogelijk is om tegen dergelijke uitspraken meteen hoger beroep in te stellen.²⁶ De partij die het voormelde rechtsmiddel wil aanwenden tegen *un jugement avant dire droit*, zal dit moeten doen samen met het hoger beroep tegen het *jugement définitif*, behoudens de uitzonderingen bij wet bepaald.²⁷

---

²⁰ Artikel 480 *C. pr. civ.*: “*Le jugement qui tranche dans son dispositif tout ou partie du principal, ou celui qui statue sur une exception de procédure, une fin de non-recevoir ou tout autre incident a, dès son prononcé, l'autorité de la chose jugée relativement à la contestation qu'il tranche.*”

²¹ S. GUINCHARD, *Droit et Pratique de la Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2022, 1680-1681.

²² Artikel 543 *C. pr. civ.*: “*La voie de l'appel est ouverte en toutes matières, même gracieuses, contre les jugements de première instance s'il n'en est autrement disposé.*”

²³ S. GUINCHARD, *Droit et Pratique de la Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2022, 2002-2003.

²⁴ Artikel 482 *C. pr. civ.*: “*Le jugement qui se borne, dans son dispositif, à ordonner une mesure d'instruction ou une mesure provisoire n'a pas, au principal, l'autorité de la chose jugée.*”

²⁵ S. GUINCHARD, *Droit et Pratique de la Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2022, 1683.

²⁶ Artikel 544 *C. pr. civ.*: “*Les jugements partiels, les jugements qui tranchent dans leur dispositif une partie du principal et ordonnent une mesure d'instruction ou une mesure provisoire peuvent être immédiatement frappés d'appel comme les jugements qui tranchent tout le principal.*”

Artikel 545 *C. pr. civ.*: “*Les autres jugements ne peuvent être frappés d'appel indépendamment des jugements sur le fond que dans les cas spécifiés par la loi.*”

²⁷ S. GUINCHARD, *Droit et Pratique de la Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2022, 2008.

§2. DE DEVOLUTIEVE WERKING VAN HET HOGER BEROEP

15. Artikel 561 *C. pr. civ.* stelt dat de appelrechter de zaak die bij hem aanhangig wordt gemaakt, volledig opnieuw zal beoordelen door alle feitelijke en juridische omstandigheden die met de betreffende zaak samenhangen, in acht te nemen.²⁸ Derhalve is de devolutieve kracht van het hoger beroep (*l'effet dévolutif*) in het Franse procesrecht parallel aan die in het Belgisch procesrecht. Ook in het Frans procesrecht is de rechtsmacht van de rechter in hoger beroep immers niet beperkt tot een loutere controle van het vonnis van de rechter in eerste aanleg.²⁹

16. Vermits de appelrechter de zaak opnieuw zal beslechten met volle rechtsmacht, is het partijen toegestaan nieuwe juridische en feitelijke middelen aan te voeren om hun aanspraken die reeds voor de eerste rechter aanhangig waren, te staven. Alzo bepaalt artikel 563 *C. pr. civ.*³⁰ Het gaat hierbij zowel om nieuwe feiten die zich hebben voorgedaan na de uitspraak in eerste aanleg, als om nieuwe wetteksten. Deze laatste moeten evenwel voldoen aan volgende dubbele voorwaarde: de oorspronkelijke eis mag niet worden gewijzigd, en deze wetteksten moeten kunnen worden toegepast voor het appelgerecht waarvoor het hoger beroep hangende is.³¹

17. Net zoals in het Belgisch procesrecht is het voor verzoeker in hoger beroep volgens de tekst van artikel 562, eerste lid *C. pr. civ.* mogelijk om zijn beroep te beperken tot één enkel punt of een deel van het vonnis dat hij wenst aan te vechten.³² Derhalve wordt ook de devolutieve werking van dat hoger beroep ingeperkt tot enkel de juridische en feitelijke omstandigheden die samenhangen met het punt of de punten in het vonnis waartegen het rechtsmiddel wordt aangewend.³³ Deze gelegenheid voor appellant om een beperkt hoger beroep in te stellen stemt duidelijk overeen met de situatie in het Belgisch procesrecht.

---

²⁸ Artikel 561 *C. pr. civ.*: “*L'appel remet la chose jugée en question devant la juridiction d'appel. Il est statué à nouveau en fait et en droit dans les conditions et limites déterminées aux livres premier et deuxième du présent code.*”

²⁹ L. MAYER, “L'objet et les effets de l'appel”, *Gazette du Palais* 2017, N°28, 76-77.

³⁰ Artikel 563 *C. pr. civ.*: “*Pour justifier en appel les prétentions qu'elles avaient soumises au premier juge, les parties peuvent invoquer des moyens nouveaux, produire de nouvelles pièces ou proposer de nouvelles preuves.*”

³¹ S. GUINCHARD, *Droit et Pratique de la Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2022, 2059-2061.

³² Artikel 562, eerste lid *C. pr. civ.*: “*L'appel défère à la cour la connaissance des chefs de jugement qu'il critique expressément et de ceux qui en dépendent.*”

³³ S. GUINCHARD, *Procédure civile*, Courbevoie, Dalloz, 2015, 611-612.

AFDELING III: VERGELIJKING MET HET NEDERLANDS PROCESRECHT

§1. VONNISEN WAARTEGEN HOGER BEROEP OPENSTAAT

18. Evenals in het Belgisch en het Frans procesrecht wordt in het Nederlands rechtssysteem een onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten rechterlijke beslissingen. Als eerste hebben we de *eindbeslissingen*, waarin de rechter definitief uitspraak doet over hetzij één, hetzij meerdere geschilpunten, en hierdoor zijn rechtsmacht met betrekking tot deze geschilpunten uitput.³⁴ Verder kent men in Nederland nog *provisionele beslissingen* en *beslissingen ter feitelijke of juridische instructie van de zaak*. De eerste beslissingen omvatten enkel maatregelen die de toestand van partijen voorlopig dienen te regelen, en die dus door de rechter nog kunnen worden gewijzigd. Voorbeelden van de tweede categorie zijn een door de rechter bevolen onderzoeksmaatregel of een bewijsopdracht.³⁵

19. De vraag of een bepaalde uitspraak van de rechter in eerste aanleg al dan niet vatbaar is voor onmiddellijk hoger beroep, is evenwel lastiger te beantwoorden dan in het Belgisch en Frans procesrecht. In het Nederlands procesrecht hangt het antwoord op deze vraag namelijk af van het soort *vonnis* waartegen men het rechtsmiddel wil instellen, eerder dan het soort *beslissing*.

20. Als eerste hebben we de *gewone eindvonnissen*. In deze uitspraken beslist de rechter over alle geschilpunten en beëindigt zo de instantie.³⁶ Bijgevolg wordt ook het vonnis waarin een rechter zich onbevoegd verklaard zonder de zaak te verwijzen naar een andere rechter, een eindvonnis genoemd.³⁷ Tegen dergelijke uitspraken kan onmiddellijk hoger beroep worden ingesteld.³⁸ Daarnaast bestaan in het Nederlands procesrecht de *gedeeltelijke eindvonnissen*. Dergelijke uitspraken zou men kunnen vergelijken met de gemengde vonnissen in het Belgisch procesrecht: omtrent een deel van het gevorderde wordt een definitief eindoordeel geveld, terwijl met betrekking tot een ander deel ervan slechts een voorlopige maatregel wordt bevolen. Hoger beroep tegen dergelijk vonnis is meteen mogelijk, voor zover het rechtsmiddel is gericht tegen het deel dat een eindvonnis uitmaakt.³⁹

---

³⁴ H. J. SNIJDERS, *Civiel appel*, Deventer, Wolters Kluwer, 2009, 65-66.

³⁵ *Ibid.*, 66-67.

³⁶ J.H. VAN DAM-LELY, "Commentaar op art. 232 Rv.," *Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering 2022*, randr. 1.

³⁷ H.J. SNIJDERS, *Civiel appel*, Deventer, Wolters Kluwer, 2009, 59.

³⁸ A. HAMMERSTEIN, *De grenzen van de rechtsstrijd in hoger beroep*, Deventer, Wolters Kluwer, 2017, 63.

³⁹ H.J. SNIJDERS, *Civiel appel*, Deventer, Wolters Kluwer, 2009, 66-67.

21. Een tweede categorie van vonnissen zijn de *tussenvonnissen*. Zulke vonnissen bevatten nog geen definitieve uitspraak over enig geschilpunt.⁴⁰ Ook binnen deze categorie wordt een onderscheid gemaakt naargelang de inhoud van de uitspraak. Vooreerst zijn er de *provisionele vonnissen*, waarin de rechter uitspraak doet over een voorlopige voorziening die door partijen werd gevorderd gedurende de bodemprocedure. Artikel 337, eerste lid Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (hierna: Rv.) stelt dat partijen in dit geval de keuze hebben om hetzij het hoger beroep in te stellen onmiddellijk na de uitspraak, hetzij te wachten tot het moment waarop het eindvonnis is geweest.⁴¹ In de praktijk hebben dergelijke provisionele vonnissen evenwel aan relevantie ingeboet door de concurrentie met de kortgedingprocedure.⁴² Verder bestaan ook *interlocutoire vonnissen*. Hierin beveelt de rechter een bewijs of onderzoek alvorens recht te doen.⁴³ Artikel 337, tweede lid Rv. schrijft voor dat hiertegen enkel hoger beroep mogelijk is samen met een beroep tegen het eindvonnis.⁴⁴ Deze interlocutoire vonnissen lijken dus zowel qua inhoud als qua appellabiliteit zeer sterk op onze maatregelen alvorens recht te doen *ex* artikel 19, derde lid Ger.W.. Ten slotte kan de rechter nog een *incidenteel vonnis* uitspreken. Hier gaat het eigenlijk om een soort restcategorie: elk vonnis dat niet kan worden aangemerkt als een interlocutoir of een provisioneel vonnis, behoort hiertoe. Net zoals bij de interlocutoire vonnissen is – conform artikel 337, tweede lid Rv.⁴⁵ – onmiddellijk hoger beroep hiertegen niet mogelijk, tenzij de rechter anders bepaalde.⁴⁶

§2. DE DEVOLUTIEVE WERKING VAN HET HOGER BEROEP

22. De devolutieve kracht van het hoger beroep zorgt ervoor dat “in beginsel de gehele zaak zoals zij voor de eerste rechter diende naar de hogere rechter wordt overgebracht ter beslissing voor deze.”⁴⁷ Ook in het Nederlands procesrecht is de taak van de rechter dus geenszins beperkt tot de loutere beoordeling van de juistheid van de eerste uitspraak; de appelrechter beslecht de zaak volledig opnieuw, alle – oude én eventueel nieuwe – juridische en feitelijke elementen in acht genomen. Dit wordt *het positieve aspect* van de devolutieve werking genoemd.⁴⁸

---

⁴⁰ J.H. VAN DAM-LELY, “Commentaar op art. 232 Rv.,” *Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering 2022*, randnr. 1.

⁴¹ Artikel 337, eerste lid Rv.: “Van vonnissen waarbij een voorlopige voorziening wordt getroffen of geweigerd, kan hoger beroep worden ingesteld voordat het eindvonnis is geweest.”

⁴² H.J. SNIJDERS, *Civiel appel*, Deventer, Wolters Kluwer, 2009, 61-62.

⁴³ *Ibid.*, 62.

⁴⁴ Artikel 337, tweede lid Rv.: “Van andere tussenvonnissen kan hoger beroep slechts tegelijk met dat van het eindvonnis worden ingesteld, tenzij de rechter anders heeft bepaald.”

⁴⁵ *Supra* voetnoot nummer 36.

⁴⁶ H.J. SNIJDERS, *Civiel appel*, Deventer, Wolters Kluwer, 2009, 61-62.

⁴⁷ Hoge Raad (NL) 9 december 2009, *NJ* 2010, 581; Hoge Raad (NL) 13 oktober 1995, *NJ* 1996, 430; Hoge Raad (NL) 20 maart 1992, *NJ* 1992, 725; Hoge Raad (NL) 22 december 1989, *NJ* 1990, 704; Hoge Raad (NL) 30 september 1983, *NJ* 1984, 231.

⁴⁸ A. HAMMERSTEIN, *De grenzen van de rechtsstrijd in hoger beroep*, Deventer, Wolters Kluwer, 2017, 63-64.

23. Appellant heeft ook in Nederland de mogelijkheid om zijn hoger beroep te beperken tot één of enkele onderdelen van het vonnis. Hierdoor wordt dan ook devolutieve werking van het hoger beroep beperkt tot de juridische en feitelijke omstandigheden die verwant zijn met de uitdrukkelijk aangewezen geschilpunten die door het rechtsmiddel worden aangevochten. Men verwijst naar dergelijke mogelijkheid voor appellant om zijn hoger beroep te beperken als *het negatieve aspect* van de devolutieve werking.⁴⁹

24. Zowel het positieve als het negatieve aspect van de devolutieve werking in het Nederlands procesrecht komen ook in het Belgisch procesrecht voor. Eveneens de Belgische appellant heeft immers de mogelijkheid om de rechtsstrijd voor het appelgerecht te beperken tot één dan wel enkele punten van de uitspraak van de eerste rechter (negatief aspect). Daarnaast is de taak van de Belgische appelrechter evenmin beperkt tot een loutere controle van de uitspraak van de eerste rechter; hij oordeelt opnieuw over de bij hem aanhangig gemaakte zaak, alle juridische en feitelijke omstandigheden die ermee samenhangen, in acht genomen (positief aspect).

---

⁴⁹ C. ASSER, *Procesrecht: Hoger beroep*, Deventer, Wolters Kluwer, 2009, 115.

HOOFDSTUK II: DE VERRUIMDE DEVOLUTIEVE WERKING VAN HET HOGER BEROEP

AFDELING I: DE VERRUIMDE DEVOLUTIEVE WERKING IN HET BELGISCH PROCESRECHT

25. Teneinde dilatoire – *i.e.* vertragende – hogere beroepen te vermijden, heeft de wetgever van 1967 met artikel 1068, eerste lid Ger.W. niet enkel de *gewone* devolutieve werking in het leven geroepen, maar eveneens de *verruimde* devolutieve werking. Deze laatste zorgt ervoor dat in geval van een al dan niet beperkt hoger beroep, niet enkel de geschilpunten die reeds in eerste aanleg definitief werden beslecht, en waarop het beroep betrekking heeft, worden afgewenteld op de appelrechter, maar ook de nog niet beslechte geschilpunten.⁵⁰ Deze verruimde devolutieve kracht vindt onder meer uitwerking in de volgende situaties: appellant stelde hoger beroep in tegen een eindbeslissing inzake één of enkele geschilpunten, terwijl de eerste rechter zich over de andere geschilpunten nog niet had uitgesproken (dus: een hoger beroep tegen een tussenvonnis); er werd hoger beroep ingesteld tegen de uitspraak waarin de eerste rechter de vordering enkel niet-ontvankelijk verklaarde, en zich nog dus niet uitsprak over de grond van de zaak; of er werd beroep aangetekend tegen een vonnis alvorens recht te doen.⁵¹

26. Het Hof van Cassatie verklaarde in zijn arrest van 29 mei 2015 dat dergelijke verruimde devolutieve werking van openbare orde is, en partijen zich bijgevolg niet op het beschikkingsbeginsel kunnen beroepen om nog te beslechten geschilpunten aan de rechtsmacht van de appelrechter te onttrekken. De feiten van het betreffende arrest waren de volgende. Eiser en verweerster stelden voor de familierechter in eerste aanleg respectievelijk een hoofd- en tegenvordering in inzake echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting. Deze rechter deed definitief uitspraak omtrent deze hoofd- en tegenvordering in een tussenvonnis. Daarnaast werd echter door verweerster nog een tegeneis ingesteld met het oog op het bekomen van een onderhoudsuitkering vanwege eisende partij, zijnde haar echtgenoot. Hieromtrent besliste de rechter dat de zaak nog niet in staat van wijzen was, waardoor hij hierover nog geen uitspraak velde.

---

⁵⁰ P. Taelman en S. Voet, “Het civielrechtelijk hoger beroep in België” in P.H.P.H.M.C. Van Kempfen, C.J.M. Klaassen, R.J.N. Schlosseles en J.J. Dammingh, *Hoger Beroep: Renovatie En Innovatie: Het Appel in Het Burgerlijk, Straf- En Bestuursprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2014, 304.

⁵¹ J. Laenens, D. Scheers, P. Thiriart, S. Rutten en B. Vanlersberghe, *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 786.

Verweerster tekende vervolgens hoger beroep aan tegen het tussenvonnissen van de eerste rechter. De appelrechter oordeelde enkel uitspraak te kunnen doen over het beroep tegen het tussenvonnissen inzake de hoofd- en tegenvordering, doch niet over de tegeneis met betrekking tot de onderhoudsuitkering.

Hij poneerde dat deze eis verder in staat moest worden gesteld door de eerste rechter, daar deze hierover nog geen beslissing had geveld. Het Hof van Cassatie verbrak dit arrest wegens schending van het in art. 1068, eerste lid Ger.W. vervatte principe van de verruimde devolutieve werking. Volgens het Hof stond het aan de appelrechter om zich ook over de nog niet berechte vordering omtrent de onderhoudsuitkering uit te spreken.⁵²

27. Met dit arrest nam het Hof een duidelijk standpunt in: de verruimde devolutieve werking kan niet worden beperkt, waardoor appellant er niet voor kan kiezen om nog niet-beslechte geschilpunten te onttrekken aan de rechtsmacht van de rechter in hoger beroep. Het feit dat dergelijke geschilpunten automatisch worden afgewenteld op de rechter in hoger beroep, vloeit voort uit het principe van de continuïteit van het geschil doorheen de opeenvolgende aanleggen: de procedure in hoger beroep maakt zo een voortzetting uit van het geding in eerste aanleg.⁵³ Zoals reeds vermeld, komt dergelijke beperking van het beschikkingsbeginsel niet voor in het kader van de gewone devolutieve werking. Hierbij kunnen partijen er immers wel degelijk voor kunnen kiezen om slechts enkele geschilpunten die wel al werden beslecht in eerste aanleg, aan de rechtsmacht van de beroepsrechter te onderwerpen.⁵⁴

28. Ook advocaat-generaal VANDEWAL haalt in zijn conclusie bij het besproken cassatiearrest uitdrukkelijk aan: “door het hoger beroep gaat het geschil op de appelrechters over met alle feitelijke en juridische vragen die daarmee samenhangen, ook al werden zij door de partijen in eerste aanleg niet opgeworpen of heeft de eerste rechter hierover geen uitspraak gedaan. Van zodra hoger beroep werd aangetekend is het geschil definitief onttrokken aan de rechtsmacht van de eerste rechter, ook al diende deze zich nog uit te spreken over bepaalde geschilpunten of vorderingen.” Derhalve wordt het volledige geschil bij de rechter in hoger beroep aanhangig gemaakt, met inbegrip van de punten waarover nog niet werd geoordeeld in eerste aanleg.⁵⁵ De verruimde devolutieve werking getuigt van het principe van de continuïteit van het geschil doorheen opeenvolgende aanleggen. Daarnaast komt het tegemoet aan het verlangen van de wetgever om de procesgang te versnellen, de goede werking van de appalgerechten te vrijwaren, de overbelasting van deze rechtscollages te vermijden en mogelijke vertragingmanoeuvres onder de vorm van dilatoire voortijdige hogere beroepen een hak te zetten.⁵⁶ Ook de fragmentering van het geschil wordt op deze manier tegengegaan.⁵⁷

---

⁵² Cass. 29 mei 2015, AR C.13.0615.N, *Arr. Cass.* 2015, 1444-1445.

⁵³ *Ibid.*, 1451.

⁵⁴ Zie randnummer 12; S. VOET, “Verruimde devolutieve werking primeert op beschikkingsbeginsel” (noot onder Cass. 29 mei 2015), *T.FAM* 2016/2, 39-40.

⁵⁵ Concl. VANDEWAL bij Cass. 29 mei 2015, AR C.13.0615.N, *Arr. Cass.* 2015, 1445.

⁵⁶ *Ibid.*, 1446.

⁵⁷ *Ibid.*, 1448.

29. De verruimde devolutieve kracht van het hoger beroep brengt ook een verbod met zich mee in hoofde van de appelrechter. Het is deze –in de regel –namelijk verboden om de geschilpunten die nog niet in eerste aanleg werden beoordeeld, terug te verwijzen naar de eerste rechter. Het doel hiervan is vermijden dat hoger beroep zou worden ingesteld tegen tussenvonnissen, teneinde de procesgang te vertragen. Wanneer de rechter in hoger beroep immers na dergelijk vonnis de rest van de zaak opnieuw terug zou moeten verwijzen naar de eerste rechter om over deze geschilpunten te oordelen, zou het proces in eerste aanleg telkens moeten worden opgeschort, wat de doorlooptijd ervan zou verlengen.⁵⁸

AFDELING II: VERGELIJKING MET HET FRANS PROCESRECHT

30. De situatie in het Frans procesrecht ziet er volledig anders uit dan die in het Belgisch procesrecht: van de devolutieve werking in haar verruimde vorm is geen sprake. Artikel 562, eerste lid *C. pr. civ.* geeft aan dat het appelgerecht in principe enkel kennis neemt van de punten die door verzoeker expliciet in de appelakte worden aangevochten, alsook van deze die hiermee onlosmakelijk zijn verbonden.⁵⁹ Het adagium *tantum devolutum quantum appellatum* is hier derhalve van toepassing, wat met zich meebrengt dat in beginsel hoger beroep enkel kan worden ingesteld tegen geschilpunten die door de eerste rechter reeds werden beslecht.⁶⁰ De punten waarover de eerste rechter nog geen uitspraak deed, blijven bijgevolg voor het eerste rechtscollege aanhangig.

31. Desalniettemin kan het voorkomen dat ook geschilpunten waarover de eerste rechter nog geen uitspraak deed, voor de appelrechter aanhangig worden gemaakt. De devolutieve werking van het hoger beroep strekt zich namelijk automatisch uit tot alle geschilpunten in twee gevallen, vermeld in het tweede lid van artikel 562 *C. pr. civ.*⁶¹ Het eerste geval: het hoger beroep wordt ingesteld met als doel het vonnis van de eerste rechter nietig te verklaren, indien het is behept met een gebrek dat volgens de wet de nietigheid van de uitspraak tot gevolg heeft.⁶² In het geval dat de appelrechter dit hoger beroep ontvankelijk verklaart en vervolgens het vonnis vernietigt, zal zelf uitspraak moeten doen over alle geschilpunten – zowel de reeds beslechte, als degene waarover nog geen uitspraak was gedaan in eerste aanleg.

---

⁵⁸ P. Taelman en S. Voet, “Het civielrechtelijk hoger beroep in België” in P.H.P.H.M.C. Van Kempfen, C.J.M. Klaassen, R.J.N. Schlossels en J.J. Dammingh, *Hoger Beroep: Renovatie En Innovatie: Het Appel in Het Burgerlijk, Straf- En Bestuursprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2014, 304.

⁵⁹ Artikel 562, eerste lid *C. pr. civ.*: “*L'appel défère à la cour la connaissance des chefs de jugement qu'il critique expressément et de ceux qui en dépendent.*”

⁶⁰ Het adagium letterlijk vertaald: “slechts hetgeen in hoger beroep aan de rechter wordt voorgelegd, maakt het voorwerp uit van het beroep.”

⁶¹ Artikel 562, tweede lid *C. pr. civ.*: “*La dévolution ne s'opère pour le tout que lorsque l'appel tend à l'annulation du jugement ou si l'objet du litige est indivisible.*”

⁶² Een rechterlijke uitspraak dat behept is met een nietigheid kan in het Frans procesrecht enkel worden nietig verklaard door een rechtsmiddel in te stellen, zoals voorgeschreven door artikel 460 *C. pr. civ.*: “*La nullité d'un jugement ne peut être demandée que par les voies de recours prévues par la loi.*”

Het tweede geval waarin alle geschilpunten automatisch worden overgeheveld op de rechter in hoger beroep, is wanneer het voorwerp van het geschil onsplitsbaar is.⁶³ Er is sprake van een onsplitsbaar geschil, indien de verschillende punten in het dispositief van de uitspraak onmogelijk simultaan kunnen worden uitgevoerd.⁶⁴

32. Naast de twee besproken situaties *ex* artikel 562, tweede lid *C. pr. civ.*, is nog mogelijk dat de appelrechter de zaak volledig naar zich toetrekt of *evoceert*. Zo kan hij, hoewel slechts hoger beroep werd ingesteld tegen één bepaald of enkele punten in een tussenuitspraak van de eerste rechter, ook de andere geschilpunten die nog niet werden beslecht, beoordelen. De mogelijkheid tot evocatie is aan strikte voorwaarden onderworpen en ligt verankerd in artikel 568 *C. pr. civ.*. Op deze rechtsfiguur wordt later in dit werk dieper ingegaan.⁶⁵

33. Wanneer we het Frans procesrecht op dit vlak vergelijken met het procesrecht in België, valt duidelijk op dat er grote verschillen zijn. In principe kunnen enkel geschilpunten waarover de eerste rechter reeds een oordeel velde, het voorwerp uitmaken van het hoger beroep. Nog niet-beslechte geschilpunten kunnen slechts voor de eerste maal door de appelrechter worden beslecht hetzij in de twee situaties waarvan melding wordt gemaakt in artikel 562, tweede lid *C. pr. civ.*, hetzij wanneer deze rechter beslist om de zaak te evoceren. Dit staat lijnrecht tegenover de rechtspleging voor de Belgische rechtscolleges, waar de verruimde devolutieve kracht automatisch plaatsvindt bij hoger beroep tegen een tussenvonnis. Door het instellen van het hoger beroep worden immers alle nog niet beslechte geschilpunten van rechtswege afgewenteld op de appelrechter.

AFDELING III: VERGELIJKING MET HET NEDERLANDS PROCESRECHT

34. Evenmin bestaat de devolutieve werking in zijn verruimde vorm in het Nederlands procesrecht. Zoals eerder besproken, brengt het negatieve aspect van de devolutieve werking met zich mee dat appellant zelf de grenzen van de rechtsstrijd voor het appelgerecht bepaalt.⁶⁶ Ook voor de Nederlandse rechtscolleges is het enkel mogelijk om geschilpunten voor de rechter in hoger beroep te brengen, wanneer ze reeds in eerste aanleg werden beslecht. In het geval dat hoger beroep wordt ingesteld tegen een uitspraak, terwijl enkele geschilpunten nog niet werden beoordeeld door de eerste rechter, zullen deze voor deze rechter aanhangig blijven.⁶⁷

---

⁶³ T. LE BARS, *Droit judiciaire privé (7e éd.)*, Parijs, LGDJ-Lextenso, 2019, 602-604.

⁶⁴ “*L’indivisibilité du litige nécessite l’impossibilité d’exécuter simultanément plusieurs chefs de dispositifs de jugements dans un même litige.*” (Cass. (FR) 9 juni 2022, nr. 20-15.827, <https://www.courdecassation.fr/publications/bulletin-des-arrets-des-chambres-civiles/numero-6-juin-2022/jugements-et-arrets#20-15.827>).

⁶⁵ Zie randnummers 62-66.

⁶⁶ Zie randnummer 23.

⁶⁷ C. ASSER, *Procesrecht: Hoger beroep*, Deventer, Wolters Kluwer, 2022, https://new.navigator.nl/document/id19e9be7f93364f4ea538d76b745b1545?ctx=WKNL_CSL_1200&tab=tekst.

35. Wanneer hoger beroep werd ingesteld tegen een provisioneel vonnis conform artikel 337, eerste lid Rv., bepaalt artikel 355, eerste lid Rv. dat de appelrechter na zijn beslissing de zaak opnieuw dient te verwijzen naar de rechter in eerste aanleg om het geschil verder ten gronde te beslechten, indien de rechter in hoger beroep het vonnis van de eerste rechter bekrachtigde.⁶⁸ Duidelijk weegt het beginsel van behandeling van het geschil in twee feitelijke instanties zwaarder door dan de vlotte afhandeling ervan.⁶⁹ Toch kan hiervan in de praktijk worden afgeweken. Vooreerst kan de appelrechter er zelf voor kiezen om de zaak naar zich toe te trekken en deze alsnog zelf ten gronde te behandelen (*evocatie*), of hij kan hiertoe worden verzocht door partijen (*prorogatie*).⁷⁰ Indien de rechter in hoger beroep daarentegen de eerste uitspraak vernietigt, zegt artikel 355, tweede lid Rv.⁷¹ dat enkel hij de keuze heeft om de zaak de evoceren.⁷² De rechtsfiguren evocatie en prorogatie worden later in dit werk uitgebreider besproken.⁷³

36. Ook de situatie in het Nederlands procesrecht is ontegensprekelijk verschillend van het principe van de verruimde devolutieve werking in het Belgisch procesrecht. Net zoals in Frankrijk kan appellant enkel geschilpunten voor het rechtscollege in hoger beroep aanhangig maken, indien deze reeds aan het oordeel van de eerste rechter zijn onderworpen. Waar in België nog niet beslechte geschilpunten van de zaak in eerste aanleg automatisch worden afgewenteld op de appelrechter na het instellen van het hoger beroep tegen een tussenvonnis, is dit in Nederland alleen mogelijk in het geval de rechter deze – hetzij op verzoek van partijen, hetzij ambtshalve – naar zich toetrekt.

---

⁶⁸ Artikel 355, eerste lid Rv.: “In geval van beroep van een tussenvonnis verwijst de rechter in beroep, wanneer hij het vonnis bekrachtigt, de zaak naar de rechter in eerste aanleg om op de hoofdzaak te worden beslist.”

⁶⁹ C. ASSER, *Procesrecht: Hoger beroep*, Deventer, Wolters Kluwer, 2009, 129-130.

⁷⁰ Artikel 355, tweede lid Rv.: “Niettemin kan de rechter in beroep de hoofdzaak in het hoogste ressort zelf afdoen op eenstemmig verlangen van partijen of indien het geding in staat van wijzen is.”

⁷¹ Artikel 356 Rv.: “Wanneer de rechter in hoger beroep een tussenvonnis vernietigt, kan hij de zaak aan zich houden om in hoger beroep op de hoofdzaak te beslissen.”

⁷² C. ASSER, *Procesrecht: Hoger beroep*, Deventer, Wolters Kluwer, 2009, 129-130.

⁷³ Zie randnummers 67-71.

HOOFDSTUK III: UITZONDERINGEN OP DE DEVOLUTIEVE WERKING VAN HET HOGER BEROEP

AFDELING I: DE UITZONDERING *EX* ARTIKEL 1068, TWEEDE LID GER.W.

§1. TEN GELEIDE

37. Waar het eerste lid van artikel 1068 Ger.W. de grondslag vormt van de gewone en de verruimde devolutieve werking in het Belgisch procesrecht, maakt het tweede lid van datzelfde artikel melding van een belangrijke nuance op dit principe. Indien hoger beroep werd aangetekend tegen een onderzoeksmaatregel, bevolen door de rechter in eerste aanleg, en de appelrechter deze maatregel geheel of gedeeltelijk bevestigt, is hij ertoe gehouden de zaak terug te verwijzen naar de eerste rechter.⁷⁴

§1. BEGRIPSAFBAKENING

38. Om aan te vatten, lijkt het opportuun om enkele begrippen uit het tweede lid van artikel 1068, tweede lid Ger.W. te omschrijven. Als eerste: de *onderzoeksmaatregel*. Deze term wordt als dusdanig niet letterlijk gedefinieerd in het Ger.W.. Toch kan uit de rechtspraak en rechtsleer worden afgeleid dat de wetgever hier hoofdzakelijk doelde op de maatregelen in Hoofdstuk VIII van Titel III Ger.W.. Het gaat onder meer om de overlegging van stukken, het schriftonderzoek, het deskundigenonderzoek, het getuigenverhoor, de plaatsopneming en het verhoor van partijen.⁷⁵ Vallen daarentegen niet onder het toepassingsgebied van het tweede lid: de rechter die de zaak onbepaald uitstelt teneinde partijen toe te laten een afrekening op te stellen;⁷⁶ de rechter die conform artikel 1358, tweede lid Ger.W. beveelt dat rekening en verantwoording moet worden gedaan ten overstaan van een door hem te benoemen gerechtsdeskundige;⁷⁷

---

⁷⁴ Artikel 1068, tweede lid Ger.W.: “Deze verwijst de zaak alleen dan naar de eerste rechter, indien hij, zelfs gedeeltelijk, een in het aangevochten vonnis bevolen onderzoeksmaatregel bevestigt.”

⁷⁵ P. VANLERSBERGHE, “De devolutieve kracht van het hoger beroep en de verwijzingsverplichting van de rechter in hoger beroep” (noot onder Cass. 5 januari 2006), *RABG* 2006/11, 837.

⁷⁶ Cass. 30 maart 2000, AR C.97.0117.N, *Arr. Cass.* 2000, 680-681.

⁷⁷ Cass. 12 november 2004, AR C.02.0447.N, AR C.02.0448.N, AR C.02.0449.N, *Arr. Cass.* 2004, 1817-1821.

de opdracht aan een notaris om een inventaris van de huwelijksgemeenschap op te stellen in het kader van een gerechtelijke verdeling na echtscheiding;⁷⁸ een prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie;⁷⁹ de heropening van de debatten teneinde een partij toe te laten haar vordering te preciseren⁸⁰.⁸¹ Een niet onbelangrijke kanttekening hierbij is dat het van geen belang is of de onderzoeksmaatregel al dan niet reeds werd uitgevoerd.⁸²

39. Daarnaast is het belangrijk om duidelijk te maken welke lading het begrip *de zaak* dekt. Aanvankelijk werd dit ruim geïnterpreteerd, waardoor de rechter in hoger beroep verplicht was om het volledige geschil terug te verwijzen naar de eerste rechter.⁸³ Naderhand verliet het Hof van Cassatie deze piste echter. Vanaf zijn arrest van 24 december 1987 is de appelrechter enkel gehouden om de geschilpunten terug naar de eerste rechter te verwijzen in zoverre de beoordeling ervan afhankelijk is van de uitkomst van de bevestigde onderzoeksmaatregel.⁸⁴ De andere punten mag de rechter in hoger beroep aan zich houden en – ingevolge de devolutieve werking – zelf beslechten.⁸⁵

40. Ten slotte is het ook nodig wat meer duiding te geven bij het begrip *bevestigen*. De appelrechter bevestigt de onderzoeksmaatregel, indien hij deze integraal bijtreedt of hij deze bijstelt zonder aan de kern van de maatregel te raken.⁸⁶ Enkele voorbeelden hiervan zijn: het louter vervangen van de persoon die het deskundigenonderzoek zal uitvoeren;⁸⁷ het uitbreiden van de opdracht van de gerechtsdeskundige tot andere jaren;⁸⁸ de bewoordingen van de opdracht van de deskundige herdefiniëren, zonder dat de inhoud ervan wordt gewijzigd⁸⁹. Er is echter geen sprake van een bevestiging, wanneer de rechter in hoger beroep de eindbeslissing van de eerste rechter hervormt of wijzigt, doch dezelfde of een gelijkaardige onderzoeksmaatregel beveelt als deze in eerste aanleg. De reden hiervoor is dat in dergelijk geval de appelrechter de maatregel beveelt op eigen gronden, en niet op basis van de bevestiging van de uitspraak van de eerste rechter.⁹⁰

---

⁷⁸ Cass. 10 januari 2003, AR C.01.0546.N, *Arr. Cass.* 2003, 112-115.

⁷⁹ Cass. 21 oktober 2002, AR S.00.0155.F, AR S.00.0156.F, *Arr. Cass.* 2003, 2239-2242.

⁸⁰ Cass. 23 oktober 1992, AR nr. 7770, *Arr. Cass.* 1992, 1239-1241.

⁸¹ A. DECROES, “L’effet dévolutif de l’appel et le jugement ordonnant une mesure d’instruction”, *JT* 2010, 463.

⁸² Cass. 10 oktober 2005, AR S.05.0040.N, *Arr. Cass.* 2005, 1878-1881; G. CLOSSET-MARCHAL, “Droit judiciaire privé: l’appel”, *RCJB* 2019/1, 145.

⁸³ Cass. 13 januari 1972, *Arr. Cass.* 1972, 468-470.

⁸⁴ Cass. 24 december 1987, AR nr. 7539, *Arr. Cass.* 1987, 542-544.

⁸⁵ P. Taelman, “Devolutieve werking van het hoger beroep” (noot onder Cass. 9 november 1995), *AJT* 1996-1997, 127.

⁸⁶ P. Taelman, “Devolutieve werking van het hoger beroep” in Vlaamse Conferentie bij de balie te Antwerpen., *Meester van het proces*, Gent, Larcier, 2010, 229.

⁸⁷ Cass. 30 januari 1992, AR nr. 9084, *Arr. Cass.* 1992, 500-502.

⁸⁸ Cass. 21 juni 2002, AR C.01.0198.F, *Arr. Cass.* 2002, 1584-1586.

⁸⁹ Cass. 22 juni 2009, AR S.08.0139.N, *Arr. Cass.* 2009, 1789-1795.

⁹⁰ P. Taelman, “Devolutieve werking van het hoger beroep” in Vlaamse Conferentie bij de balie te Antwerpen., *Meester van het proces*, Gent, Larcier, 2010, 230-231.

§3. GEVOLGEN VOOR DE DEVOLUTIEVE WERKING VAN HET HOGER BEROEP

41. In de praktijk zijn verschillende hypothesen denkbaar:⁹¹

- *Eerste hypothese*: het hoger beroep is uitsluitend gericht tegen de door de eerste rechter bevolen onderzoeksmaatregel:
  - De appelrechter bevestigt de onderzoeksmaatregel: de geschilpunten waarvan de beoordeling afhangt van de resultaten van de onderzoeksmaatregel worden terugverwezen naar de eerste rechter, terwijl de overige punten worden beslecht door de appelrechter;
  - De appelrechter bevestigt de onderzoeksmaatregel niet: de appelrechter beveelt desgevallend een nieuwe onderzoeksmaatregel en beoordeelt – ingevolge de verruimde devolutieve werking – de nog niet beoordeelde processtof
- *Tweede hypothese*: het hoger beroep is gericht tegen de onderzoeksmaatregel én de eindbeslissing van de eerste rechter:
  - De appelrechter bevestigt de eindbeslissing en de onderzoeksmaatregel: de geschilpunten die afhankelijk zijn van de onderzoeksmaatregel worden terugverwezen naar de eerste rechter, terwijl de andere punten door de appelrechter zullen worden beoordeeld;
  - De appelrechter bevestigt de eindbeslissing, maar niet de onderzoeksmaatregel: de appelrechter houdt de zaak aan zich en beoordeelt deze zelf;
  - De appelrechter vernietigt of hervormt de eindbeslissing: de appelrechter is verplicht de zaak aan zich te houden en deze verder te beoordelen.
- *Derde hypothese*: het hoger beroep is enkel gericht tegen de eindbeslissing, en niet tegen de onderzoeksmaatregel:
  - De appelrechter bevestigt de eindbeslissing: de geschilpunten die afhankelijk zijn van het resultaat van de onderzoeksmaatregel worden terugverwezen naar de eerste rechter, terwijl de appelrechter zelf de andere punten zal beoordelen;
  - De appelrechter hervormt de eindbeslissing: de appelrechter houdt de zaak aan zich en beoordeelt deze zelf.
- *Vierde hypothese*: het hoger beroep is enkel gericht tegen de eindbeslissing, omdat de eerste rechter geen onderzoeksmaatregel heeft bevolen: ingevolge de devolutieve werking van het hoger beroep, zal de appelrechter de zaak volledig zelf beoordelen.

---

⁹¹ P. Taelman, “Devolutieve werking van het hoger beroep” in Vlaamse Conferentie bij de balie te Antwerpen., *Meester van het proces*, Gent, Larcier, 2010, 231-233.

42. Het Hof van Cassatie heeft steeds geponereerd dat de uitzondering op de devolutieve kracht van het hoger beroep *ex* artikel 1068, tweede lid Ger.W. van openbare orde is, waardoor partijen hiervan niet onderling kunnen afwijken.⁹² Hierin kwam evenwel verandering met zijn arrest van 1 maart 2012.⁹³ Het Hof stelde hierin dat partijen kunnen afwijken van de terugverwijzingsplicht in hoofde van de appelrechter, indien zij dit expliciet onderling overeenkomen.⁹⁴ Op die manier kan de – al dan niet verruimde – devolutieve werking alsnog doorgang vinden, wanneer een onderzoeksmaatregel door de rechter in hoger beroep wordt bevestigd.

§4. *RATIO LEGIS*

43. De uitzondering op de devolutieve werking van het hoger beroep werd door de wetgever in het tweede lid van artikel 1068 Ger.W. ingeschreven om de overbelasting van de appelgerechten tegen te gaan.⁹⁵ Men wil met de terugverwijzingsplicht vermijden dat de rechtscolleges in hoger beroep met extra werklast te maken zouden krijgen door belast te worden met de uitvoering van een onderzoeksmaatregel die, aangezien deze louter in hoger beroep wordt bevestigd, evengoed voor de eerste rechter die hem bevolen had, verder kan worden afgehandeld.⁹⁶

44. Zoals reeds vermeld maakte de rechtspraak van het Hof van Cassatie een enorme ommekeer met zijn arrest van 1 maart 2012.⁹⁷ Doordat partijen nu via onderling akkoord de terugverwijzingsplicht van de appelrechter kunnen uitsluiten, kan de devolutieve werking van het hoger beroep ook in dit geval zijn volledige uitwerking krijgen. Een negatief gevolg hiervan is dat de appelgerechten meer risico lopen op overbelasting, wat de wetgever juist beoogde te vermijden. Het positieve effect echter, is dat op deze manier wordt tegengegaan dat éénzelfde geschil over verschillende aanleggen wordt gefragmenteerd. En laat nu net dit de drijfveer geweest zijn van de wetgever om de devolutieve werking in het Ger.W. in te schrijven.⁹⁸

---

⁹² Cass. 5 januari 2006, AR C.04.0184.N, *Arr. Cass.* 2006, 27-30.

⁹³ Cass. 1 maart 2012, AR C.10.0425.N, *Arr. Cass.* 2012, 489-491.

⁹⁴ J.F. VAN DROOGHENBROECK, “Une victoire pour la loyauté procédurale” (noot onder Cass. 1 maart 2012), *JT* 2012, 463.

⁹⁵ Cass. 5 januari 2006, AR C.04.0184.N, *Arr. Cass.* 2006, 27-30; B. VAN DEN BERGH, “Bevestiging van de onderzoeksmaatregel, zoals in bedoeld in art. 1068, lid 2 Ger.W.: wanneer geldt deze uitzondering op de (verruimde) devolutieve werking van het hoger beroep?” (noot onder Cass. 18 maart. 2010), *TBBR* 2012/2, 110.

⁹⁶ J. VAN COMPERNOLLE, “Considérations sur l’effet dévolutif de l’appel dans le Code judiciaire”, *RCJB* 1989, 531.

⁹⁷ Zie randnummer 42.

⁹⁸ S. VOET, “Verruimde devolutieve werking primeert op beschikkingsbeginsel” (noot onder Cass. 29 mei 2015), *T.FAM* 2016/2, 40.

AFDELING II: DE UITZONDERING *EX* ARTIKEL 963, §2 GER.W.

§1. TEN GELEIDE

45. Met de invoering van artikel 963 Ger.W. wenste de wetgever de mogelijkheden van partijen om een rechtsmiddel aan te wenden niet te ontnemen, doch deze beter te omlijnen. Op enkele bij wet voorziene uitzonderingen na zijn namelijk de rechterlijke beslissingen die louter het verloop van de procedure van het deskundigenonderzoek regelen, noch vatbaar voor verzet, noch voor hoger beroep.⁹⁹ Het gaat men name om alle beslissingen die de rechter neemt na de aanwijzingsbeslissing tot aan de neerlegging van het deskundig eindrapport.¹⁰⁰ Enkele voorbeelden hiervan zijn: beschikkingen gemaakt bij de installatievergadering; beslissingen inzake de vrijgave van provisie; beslissingen met betrekking tot het verzoek tot verlenging van de termijn voor de neerlegging van het deskundig eindrapport; beslissingen omtrent de wering uit de debatten van opmerkingen van partijen op het voorverslag.¹⁰¹ Blijven daarentegen wel vatbaar voor hoger beroep: de uitzonderingen expliciet opgesomd in artikel 963, §1 Ger.W.; de beslissing waarin de rechter de expertise beveelt, de beslissing waarmee de rechter al dan niet vroegtijdig een einde maakt aan het deskundigenonderzoek; de beslissingen inzake het eindrapport (bv. de nietigheid).¹⁰²

§2. GEVOLGEN VOOR DE DEVOLUTIEVE WERKING VAN HET HOGER BEROEP

46. In het geval dat een zekere rechterlijke beslissing volgens de eerste paragraaf van artikel 963 Ger.W. vatbaar is voor hoger beroep, sluit de tweede paragraaf van datzelfde artikel de devolutieve werking van het rechtsmiddel uit.¹⁰³ De appelrechter is dan enkel en alleen bevoegd om te oordelen over die ene specifieke beslissing waartegen hoger beroep werd aangetekend. De andere aspecten van het geschil, inclusief de verdere opvolging van het deskundigenonderzoek, worden niet voor hem aanhangig gemaakt, maar blijven gewoon bij de eerste rechter.¹⁰⁴

---

⁹⁹ Artikel 963, §1 Ger.W.: “Met uitzondering van de beslissingen genomen met toepassing van de artikelen 971, 979, 987, eerste lid, en 991, zijn de beslissingen die het verloop van de procedure van het deskundigenonderzoek regelen niet vatbaar voor verzet of hoger beroep.”

¹⁰⁰ D. MOUGENOT en O. MIGNOLET, “La loi du 30 décembre 2009 ‘réparant’ la procédure d’expertise judiciaire”, *JT* 2010, 211.

¹⁰¹ T. TOREMANS, “Commentaar bij art. 963 Ger.W, *OGR* 2019, afl. 87, 114.

¹⁰² *Ibid.*, 114-115.

¹⁰³ Artikel 963, §2 Ger.W.: “De beslissingen die het onderwerp kunnen zijn van een gewoon rechtsmiddel in de zin van § 1 zijn uitvoerbaar bij voorraad, niettegenstaande verzet of hoger beroep. In afwijking van artikel 1068, eerste lid, maakt het hoger beroep tegen deze beslissingen de andere aspecten van het geschil zelf niet aanhangig bij de rechter in hoger beroep.”

¹⁰⁴ B. VAN DEN BERGH, *Gerechtigd deskundigenonderzoek in burgerlijke zaken*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 437.

47. De terugverwijzingsplicht *ex* artikel 1068, tweede lid Ger.W. blijft evenwel nog altijd van toepassing op hogere beroepen tegen uitspraken in het kader van een deskundigenonderzoek die niet onder het toepassingsgebied van artikel 963, §1 Ger.W. vallen.¹⁰⁵

§3. *RATIO LEGIS*

48. De zopas besproken uitzondering op de devolutieve werking van het hoger beroep werd door de wetgever in het Ger.W. ingeschreven om verscheidene redenen. Aangezien het bij dergelijk hoger beroep louter gaat om een incident in de bewijsprocedure dat een aparte behandeling krijgt, en dus losstaat van de bodemprocedure, wil men op deze manier verhinderen dat de volledige procedure wordt onttrokken aan de eerste rechter.¹⁰⁶ Ten tweede wou de wetgever op deze manier voorkomen dat door een hoger beroep over één onderdeel van de expertise het volledig onderzoek zou worden geblokkeerd, doordat de eerste rechter die de expertise bevolen heeft, hierover alle controle verliest.¹⁰⁷

49. Deze afwijking op de devolutieve kracht *ex* artikel 963, §2 Ger.W. lijkt op het eerste gezicht moeilijk te verzoenen met de filosofie achter de gewone en verruimde devolutieve werking in artikel 1068, eerste lid Ger.W.. Echter, wanneer we deze uitzondering bekijken in het licht van die uit het tweede lid van artikel 1068 Ger.W., geeft het de indruk dat de wetgever de bedoeling had om de beoordeling van en de controle over een onderzoeksmaatregel zo veel mogelijk bij de rechter te houden, die deze heeft bevolen. Gaat het daarentegen om een incident dat betrekking heeft op de zaak zelf, of de situatie waarin de appelrechter de door de eerste rechter bevolen onderzoeksmaatregel heeft gewijzigd, dan heeft deze vanaf dat moment de volledige beoordelingsbevoegdheid over het ganse geschil ingevolgde de devolutieve kracht van het ingesteld hoger beroep.

---

¹⁰⁵ Zie randnummers 37-44; T. TOREMANS, "Commentaar bij art. 963 Ger.W.", *OGR* 2019, afl. 87, 119.

¹⁰⁶ B. VAN DEN BERGH, *Gerechtelijk deskundigenonderzoek in burgerlijke zaken*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 437.

¹⁰⁷ T. LYSENS en L. NAUDTS, *Deskundigenonderzoek in burgerlijke zaken*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2018, 131.

AFDELING III: DE UITZONDERING *EX* ARTIKEL 1675/14, §2 GER.W.

§1. TEN GELEIDE

50. Een natuurlijke persoon die geen onderneming is in de zin van artikel 1 Wetboek Economisch Recht, en die niet in staat is om op duurzame wijze zijn opeisbare of nog te vervallen schulden te betalen zonder dat deze zijn eigen onvermogen heeft bewerkstelligd, kan tot de arbeidsrechtbank¹⁰⁸ van zijn woonplaats een verzoekschrift richten om toegelaten te worden tot de procedure van collectieve schuldenregeling.¹⁰⁹ Binnen acht dagen na indiening van het verzoekschrift beslist de rechter of de indiener voldoet aan de voorwaarden *ex* artikel 1674/2 Ger.W. om toegelaten te worden tot deze procedure.^{110 111}

51. Het is mogelijk dat de arbeidsrechter van mening is dat de indiener van het verzoekschrift niet geschikt is om de collectieve schuldenregeling aan te gaan. Indien verzoeker met dit oordeel niet akkoord gaat, geeft de wet hem de mogelijkheid om tegen deze weigeringsbeslissing hoger beroep in te stellen bij het arbeidshof^{112, 113}.

§2. GEVOLGEN VOOR DE DEVOLUTIEVE WERKING VAN HET HOGER BEROEP

52. Artikel 1675/14, §2 Ger.W. bepaalt dat de zaak ingeschreven blijft op de rol van de arbeidsrechtbank tot het einde of de herroeping van de collectieve schuldenregeling, zelfs wanneer door de schuldenaar hoger beroep werd ingesteld tegen de beschikking van toelaatbaarheid. Dit heeft als gevolg dat de devolutieve werking geen doorgang vindt. Nadat het arbeidshof de weigeringsbeslissing heeft vernietigd, wordt de schuldenaar toegelaten tot de collectieve schuldenregeling en is de arbeidsrechtbank terug bevoegd voor de verdere afhandeling van de procedure.¹¹⁴

---

¹⁰⁸ Artikel 578, 14° Ger.W.: “De arbeidsrechtbank neemt kennis:

[...] 14° van vorderingen betreffende de collectieve schuldenregeling; [...]”.

Artikel 628, 17° Ger.W.: “Tot kennisneming van de vordering is alleen bevoegd:

[...] 17° de rechter van de woonplaats van de schuldenaar, op het ogenblik waarop de vordering wordt ingediend, wanneer het een vordering betreft bedoeld in artikel 1675/2; [...]”.

¹⁰⁹ Artikel 1675/2 Ger.W.: “Elke natuurlijke persoon (...), die geen koopman is in de zin van artikel 1 van het Wetboek van Koophandel kan, indien hij niet in staat is om, op duurzame wijze, zijn opeisbare of nog te vervallen schulden te betalen en voor zover hij niet kennelijk zijn onvermogen heeft bewerkstelligd, bij de rechter een verzoek tot het verkrijgen van een collectieve schuldenregeling indienen.”

¹¹⁰ Artikel 1675/6, §1, tweede lid Ger.W.: “Binnen de acht dagen na de neerlegging van het verzoekschrift, na de zitting in raadkamer, of na neerlegging van het vervolledigde verzoekschrift overeenkomstig artikel 1675/4, § 3, doet de rechter uitspraak over de toelaatbaarheid van de vordering.”

¹¹¹ P. TAELMAN, *Syllabus executierecht*, Gent, 2022, 145-146.

¹¹² Artikel 607 Ger.W.: “Het arbeidshof neemt kennis van het hoger beroep tegen beslissingen in eerste aanleg van de arbeidsrechtbanken en van de voorzitters van de arbeidsrechtbanken.”

¹¹³ P. TAELMAN, *Syllabus executierecht*, Gent, 2022, 146-147.

¹¹⁴ M.A. MASSCHELEIN, “Commentaar bij artikel 1675/14”, *OGR* 2021, afl. 121, 169.

53. Dergelijke beperking van de devolutieve kracht van het ingestelde hoger beroep treedt daarentegen niet op, in het geval dit rechtsmiddel wordt ingesteld tegen een andere beslissing dan de beschikking van toelaatbaarheid, die de arbeidsrechter neemt in het kader van de collectieve schuldenregeling.¹¹⁵ Vermits de wettekst van artikel 1675/16ter Ger.W. geen beperking inhoudt, wordt aangenomen dat hoger beroep openstaat tegen elke beslissing genomen in het raam van die procedure.¹¹⁶ Ingevolge de devolutieve werking wordt de zaak dan volledig afgewenteld op de rechter die zetelt in het arbeidshof.¹¹⁷

§3. *RATIO LEGIS*

54. De literatuur omtrent deze afwijking op de devolutieve kracht van het hoger beroep is – jammer genoeg – zeer beperkt. Evenmin bieden de parlementaire documenten een verklaring voor de besproken uitzondering. Het is echter waarschijnlijk dat ze in de wet werd ingeschreven om de arbeidshoven die – net zoals alle andere rechtscolleges in hoger beroep – reeds overstelpt zijn van het werk, te ontlasten; de collectieve schuldenregeling brengt immers heel wat praktisch werk met zich mee (o.m. taxatie ereloon schuldbemiddelaar, rapportering, toestemming nevenactiviteiten). Eveneens de rechtsonderhorige die verzoekt toegelaten te worden tot de procedure van collectieve schuldenregeling heeft baat bij de uitzondering *ex* artikel 1675/14, 62 Ger.W.: indien de zaak wordt afgewenteld op de rechter in het arbeidshof, nadat hoger beroep werd ingesteld tegen de beschikking van toelaatbaarheid, zou de grond van de zaak pas worden beslecht jaren nadat het verzoek tot collectieve schuldenregeling werd neergelegd, ingevolge de gerechtelijke achterstand.¹¹⁸ De opeenstapeling van schulden in hoofde van de verzoeker vereist daarentegen dat snel wordt geageerd, teneinde te vermijden dat de reeds overmatige schuldenlast nog wordt verhoogd.

---

¹¹⁵ Artikel 1675/16ter, derde en vierde lid Ger.W.: “Hoger beroep tegen de uitspraken door de verzoeker of een partij, wordt binnen een maand na de kennisgeving ingesteld bij een verzoekschrift dat voldoet aan de bepalingen van artikel 1675/4, § 2, 1° tot 4° en 13°, en wordt neergelegd op de griffie van het gerecht in hoger beroep.

De kennisgeving van de uitspraken geldt als betekening.”

¹¹⁶ Bv. Brussel 24 april 2003, *P&B* 2007, 204-205: beslissing tot machtiging van onderhandse verkoop uit de hand.

¹¹⁷ E. DIRIX, “Overzicht van rechtspraak. Beslag en collectieve schuldenregeling”, *TPR* 2007, 2143.

¹¹⁸ Vgl. S. VOET, “Samen sterk: Belgische consumenten class action is een feit”, *DCCR* 2014/4, 14.

AFDELING IV: DE EVOCATIE

§1. DE EVOCATIE IN HET BELGISCH PROCESRECHT

A. BESPREKING VAN ARTIKEL 1072 GER.W.

55. In het geval dat een maatregel alvorens recht te doen werd bevolen door de rechter in eerste aanleg, en deze maatregel een onderzoeksmaatregel is, blijft artikel 1068, tweede lid Ger.W. van toepassing. Gaat het daarentegen om een onderzoeksmaatregel die door de appelrechter werd bevolen, een door de eerste rechter bevolen onderzoeksmaatregel die in hoger beroep niet werd bevestigd of een andere maatregel alvorens recht te doen dan een onderzoeksmaatregel, dan heeft de appelrechter – conform artikel 1072, eerste lid Ger.W.¹¹⁹ – de keuze om zijn beslissing aan te houden totdat deze maatregel is uitgevoerd.¹²⁰ Dit werd door de wetgever in het Ger.W. ingeschreven teneinde de rechten van verdediging te waarborgen.¹²¹

56. Enkele toepassingen van artikel 1072 Ger.W. zijn de volgende: de rechter in hoger beroep wacht met een eindbeslissing te vellen totdat een door de eerste rechter bevolen boedelbeschrijving is uitgevoerd, een gerechtelijk sekwester door deze werd aangesteld of één der partijen aan de ander ten provisionele titel een voorschot heeft betaald. De appelrechter beoordeelt in elk van deze situaties soeverein de opportuniteit van een eventuele evocatie.¹²²

57. Daarenboven bepaalt het tweede lid van artikel 1072 Ger.W. dat de appelrechter ervoor kan kiezen om de betrokken maatregel zelf uit te voeren, dan wel deze uitvoering aan de rechter in eerste aanleg op te dragen. De enige uitzondering hierop is de situatie beschreven in artikel 1068, tweede lid Ger.W., waarin de appelrechter een onderzoeksmaatregel die werd bevolen door de eerste rechter, geheel of gedeeltelijk bevestigt. In dat geval worden immers alle geschilpunten die samenhangen met de bevestigde onderzoeksmaatregel verplicht terugverwezen naar de eerste rechter.¹²³

---

¹¹⁹ Artikel 1072 Ger.W.: “De rechter in hoger beroep houdt, wanneer daartoe grond bestaat, zijn eindbeslissing aan totdat de maatregelen zijn uitgevoerd, die de eerste rechter of hij zelf heeft bevolen alvorens recht te doen. Behoudens de uitzondering bepaald in artikel 1068, tweede lid, staat de uitvoering van die maatregelen aan de eerste rechter of aan de rechter in hoger beroep, naar gelang deze laatste beslist.”

¹²⁰ D. SLAGMOLEN, M. DE ROECK, K. SAS en J. DE WINNE, “Hoger beroep”, *BHBP* 2017, afl. 22, 65-66; G. CLOSSET-MARCHAL, “Examen de jurisprudence (2007 à 2017). Droit judiciaire privé: l’appel”, *RCJB* 2019/1, 149-150.

¹²¹ G. CLOSSET-MARCHAL, “Examen de jurisprudence (2000 à 2010). Droit judiciaire privé. Les mesures d’instruction”, *RCJB* 2011, 137.

¹²² J.M. POUPART, “Commentaar bij art. 1071-1072 Ger.W.”, *OGR* 1985, afl. 5, 2-3.

¹²³ Zie randnummers 37-44; G. CLOSSET-MARCHAL, “Examen de jurisprudence (2000 à 2010). Droit judiciaire privé. Les mesures d’instruction”, *RCJB* 2011, 137.

58. Volgens het Hof van Cassatie maakt het gegeven dat de rechter in hoger beroep kan beslissen dat de betrokken maatregelen alvorens recht te doen moet worden uitgevoerd door de rechter in eerste aanleg, geen inbreuk uit op het verbod voor de rechter om zijn rechtsmacht over te dragen *ex* artikel 11 Ger.W..¹²⁴ Het tweede lid van dit artikel bepaalt namelijk zelf dat het een rechter toegestaan is om de uitvoering van ambtelijke opdrachten, en zelfs van onderzoeksmaatregelen, te bevelen aan een andere rechter of een ander rechtscollege.¹²⁵

59. Ondanks de beperkte rechtspraak omtrent de evocatiemogelijkheid van de appelrechter, lijkt uit vroegere de rechtspraak van het Hof van Cassatie dat deze rechter omzichtig moet omgaan met de vrijheid die hij put uit artikel 1072 Ger.W.. Vermits artikel 1068, tweede lid Ger.W. de openbare orde raakte, was het de appelrechter verboden om de zaak te evoceren, wanneer deze een onderzoeksmaatregel die werd bevolen door de eerste rechter, geheel of gedeeltelijk bevestigt.¹²⁶ Echter, aangezien het Hof van Cassatie in zijn arrest van 1 maart 2012 het roer compleet omgooide door te poneren dat artikel 1068, tweede lid Ger.W. de openbare orde niet raakt, en partijen van de terugverwijzingsplicht in hoofde de appelrechter derhalve kunnen afwijken, kunnen – mijns inziens – vragen rijzen bij de gedachtegang die het Hof volgde in zijn arrest van 6 mei 1993. De uitdrukkelijke vermelding in het tweede lid van artikel 1072 Ger.W. dat geen afbreuk mag worden gedaan aan de terugverwijzingsplicht *ex* artikel 1068, tweede lid Ger.W. lijkt dan een lege doos te zijn geworden.

B. KRITISCHE REFLECTIE

60. Eigenlijk kan men zich de vraag stellen of er nog wel kan worden gesproken van *evocatie* in het Belgisch procesrecht. Het feit dat de appelrechter wacht met uitspraak te doen tot de bevolen maatregel is uitgevoerd, wordt namelijk niet veroorzaakt doordat deze de zaak aan zich houdt of naar zich toetrekt. Dit is het gevolg van de devolutieve werking van het hoger beroep *ex* artikel 1068, eerste lid Ger.W., waardoor de volledige zaak van rechtswege wordt afgewenteld op de appelrechter.

61. Dienvolgens lijkt artikel 1072 Ger.W. enkel nog van nut te zijn wat betreft de rechten van verdediging: de rechter in hoger beroep is in de mogelijkheid om de resultaten van een bevolen maatregel af te wachten, teneinde in zijn eindbeslissing met de resultaten van die maatregel rekening te kunnen houden.

---

¹²⁴ Artikel 11 Ger.W.: “De rechters kunnen hun rechtsmacht niet overdragen.

Zij kunnen niettemin ambtelijke opdrachten geven aan een andere rechtbank of aan een andere rechter, en zelfs aan vreemde gerechtelijke overheden, om daden van onderzoek te doen verrichten.”; Cass. 29 juni 1978, *Arr. Cass.* 1978, 1275-1278.

¹²⁵ Concl. DELANGE bij Cass. 29 juni 1978, *Pas.* 1978, 1240-1242.

¹²⁶ Cass. 6 mei 1993, AR nr. 9566, *Arr. Cass.* 1993, 453-455.

§2. VERGELIJKING MET HET FRANS PROCESRECHT

62. Tevens in het Frans procesrecht heeft de appelrechter de mogelijkheid om de zaak die bij hem aanhangig wordt gemaakt, volledig naar zich toe te trekken. Deze bevoegdheid ligt verankerd in artikel 568 *C. pr. civ.*, dat bepaalt dat de rechter in hoger beroep de zaak kan evoceren, ingeval deze een vonnis hervormt of vernietigt dat:

- Een onderzoeksmaatregel beveelt;
- Of een einde stelde aan het geding in eerste aanleg op grond van een exceptie.¹²⁷

Daarnaast moet de rechter in hoger beroep zelf eveneens een onderzoeksmaatregel bevelen hebben, en dient hij van oordeel te zijn dat de evocatie opportuun is, *i.e.* dat het de afhandeling van het betrokken geschil ten goede komt.¹²⁸

63. Door dergelijke evocatie bereikt men gelijkaardige gevolgen als die van de verruimde devolutieve werking in het Belgisch procesrecht. Het zorgt ervoor dat de rechter in hoger beroep niet enkel zal oordelen over geschilpunten waarover de eerste rechter reeds uitspraak heeft gedaan, maar eveneens over diegene die in eerste aanleg nog niet werden beslecht.¹²⁹

64. Een gelijkenis met het gerechtelijk recht in België, is het feit dat ook in Frankrijk de evocatie geen verplichting vormt in hoofde van de appelrechter: hij heeft de vrije keuze om de zaak al dan niet naar zich toe te trekken, naargelang “*il considère de bonne justice*”. Derhalve moet hij ook geen toestemming vragen aan partijen vooraleer hij de zaak evocert. Wel is zijn opportuniteitsoordeel aan enige beperking onderworpen. Om het beginsel van de tegenspraak te vrijwaren, kan de appelrechter enkel gebruik maken van de evocatie, indien partijen reeds over de grond van de zaak hebben geconcludeerd, of ten minste de mogelijkheid hiertoe hebben gehad.¹³⁰ Deze rechtsfiguur blijft immers een maatregel die zorgt voor de snellere afhandeling van het geding, ten koste van het beginsel van dubbele aanleg.¹³¹

---

¹²⁷ Bijvoorbeeld in het geval de eerste rechter niet oordeelde over de grond van de zaak, maar enkel omtrent zijn bevoegdheid (S. GUINCHARD, *Procédure civile*, Courbevoie, Dalloz, 2015, 614).

¹²⁸ Artikel 568, eerste lid *C. pr. civ.*: “*Lorsque la cour d'appel infirme ou annule un jugement qui a ordonné une mesure d'instruction, ou qui, statuant sur une exception de procédure, a mis fin à l'instance, elle peut évoquer les points non jugés si elle estime de bonne justice de donner à l'affaire une solution définitive, après avoir ordonné elle-même, le cas échéant, une mesure d'instruction.*”

¹²⁹ E. JEULAND, *Droit judiciaire privé (4e éd.)*, Parijs, LexisNexis, 2011, 614-615.

¹³⁰ S. GUINCHARD, *Droit et Pratique de la Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2022, 2074.

¹³¹ S. GUINCHARD, *Procédure civile*, Courbevoie, Dalloz, 2015, 614.

65. Desalniettemin zijn er enkele markante verschillen tussen de evocatie in het Belgisch en het Frans procesrecht. Vooreerst is aan Franse zijde het toepassingsgebied beperkt tot onderzoeksmaatregelen, terwijl het in België in beginsel niet uitmaakt om welke maatregel alvorens recht te doen het gaat. Verder is de evocatie voor de Belgische appelrechter mogelijk in de situatie waarin hij zelf een onderzoeksmaatregel beveelt, een onderzoeksmaatregel van de eerste rechter niet bevestigt of een hoger beroep werd ingesteld tegen een andere maatregel alvorens recht te doen, waar de Franse rechter enkel de zaak naar zich kan toetrekken, indien hij de gecontesteerde onderzoeksmaatregel van de rechter in eerste aanleg hervormt of vernietigt. Aldus kan worden geconcludeerd dat de rechtsfiguur van de evocatie in het Frans gerechtelijk recht een beperkter toepassingsgebied kent dan in het Belgisch gerechtelijk recht.

66. Een tweede verschil is, wanneer in Frankrijk hoger beroep wordt ingesteld tegen een vonnis dat een einde stelde aan het geding op grond van een exceptie, de evocatie in hoofde van de appelrechter een loutere *mogelijkheid* is, terwijl dit bij ons een *automatisme* uitmaakt. Wanneer appelland hoger beroep instelt tegen dergelijke uitspraak in België, worden immers alle – zowel belechte als onbeslechte – geschilpunten van rechtswege afgewenteld op de appelrechter ingevolge het principe van de verruimde devolutieve werking.

§3. VERGELIJKING MET HET NEDERLANDS PROCESRECHT

67. Indien voor een Nederlands rechtscollege hoger beroep werd ingesteld tegen een tussenvonnis,¹³² wordt aan de appelrechter de keuze gelaten om slechts uitspraak te doen over de voor hem aanhangige rechtsvragen en de nog niet beslechte geschilpunten bij de eerste rechter te laten – *quod plerumque fit* –, of om de volledige zaak naar zich toe te trekken.¹³³ Deze laatste mogelijkheid kan volgens de tekst van artikelen 355 en 356 Rv. geschieden door *evocatie* op initiatief van de appelrechter, of door *prorogatie* op verzoek van partijen.¹³⁴

---

¹³² Voor de appellabiliteit van tussenvonnissen: zie randnummer 21.

¹³³ A. HAMMERSTEIN, *De grenzen van de rechtsstrijd in hoger beroep*, Deventer, Wolters Kluwer, 2017, 64-65.

¹³⁴ Artikel 355 Rv.: “In geval van beroep van een tussenvonnis verwijst de rechter in beroep, wanneer hij het vonnis bekrachtigt, de zaak naar de rechter in eerste aanleg om op de hoofdzaak te worden beslist.

Niettemin kan de rechter in beroep de hoofdzaak in het hoogste ressort zelf afdoen op eenstemmig verlangen van partijen of indien het geding in staat van wijzen is.”

Artikel 356 Rv.: “Wanneer de rechter in hoger beroep een tussenvonnis vernietigt, kan hij de zaak aan zich houden om in hoger beroep op de hoofdzaak te beslissen.”

68. Ingeval het gaat om evocatie, oordeelt de rechter met discretionaire bevoegdheid over het feit of hij de zaak al dan niet terugverwijst, nadat hij uitspraak deed over het hoger beroep tegen het tussenvonnissen. Hij zal dan het beginsel dat het geschil wordt afgehandeld in twee feitelijke instanties afwegen tegen de proceseconomie. Het kan immers voorvallen dat – gezien de concrete omstandigheden – partijen beter een extra ronde voor het gerecht kan worden bespaard.¹³⁵ Eveneens zijn de eisen van een goede procesorde en het beginsel van hoor en wederhoor belangrijke determinanten.¹³⁶

69. Een belangrijke kantmelding is wel dat evocatie en prorogatie niet altijd mogelijk zijn. De wet schrijft expliciet voor dat evocatie enkel mogelijk is, indien:

- De rechter in hoger beroep het tussenvonnissen vernietigt;
- Of de rechter in hoger beroep het tussenvonnissen bekrachtigt, de hoofdzaak in staat van wijzen is en om proceseconomische redenen de berechting van de zaak aan zich trekt.

Prorogatie is enkel een optie, wanneer de appelrechter het tussenvonnissen bekrachtigt en beide partijen hem zelf vragen om de zaak zelf verder te berechten.¹³⁷

70. Het eerste wat opvalt bij een vergelijking tussen het Nederlands en het Belgisch procesrecht, is het bestaan van de rechtsfiguur van de prorogatie bij onze noorderburen. Artikel 1072 Ger.W. spreekt enkel van evocatie op initiatief van de rechter. Of hij de zaak al dan niet naar zich toetrekt om ze zelf volledig af te handelen, hangt integraal af van zijn soeverein oordeel; partijen kunnen hierom niet verzoeken. Deze mogelijkheid werd daarentegen wel voorzien door de Nederlandse wetgever, die erin voorzag dat ook partijen de aanzet kunnen geven tot een eventuele evocatie van het geschil – wat men dan prorogatie noemt.

71. Daarnaast kan uit deze rechtsvergelijking worden afgeleid dat de evocatie in Nederland een ruimer toepassingsgebied geniet dan bij ons. Voor Belgische rechtscolleges in hoger beroep verhindert artikel 1068, tweede lid Ger.W. immers dat de appelrechter de zaak aan zich houdt, wanneer hij een onderzoeksmaatregel die door de eerste rechter was bevolen geheel of gedeeltelijk bevestigt. Voor de Nederlandse appelrechter echter, blijft evocatie ook in die situatie nog mogelijk, indien deze dit in het belang van de goede rechtsbedeling acht, dan wel in het geval dat partijen daarom gezamenlijk verzoeken.

---

¹³⁵ C. ASSER, *Procesrecht: Hoger beroep*, Deventer, Wolters Kluwer, 2022, randnummer 144.

¹³⁶ *Ibid.*, randnummer 146.

¹³⁷ *Ibid.*, randnummer 144.

DEEL II: DE DEVOLUTIEVE WERKING IN MEERPARTIJENGESCHILLEN

HOOFDSTUK I: SCHETS VAN DE PROBLEMATIEK

72. Nu werd uiteengezet wat de gewone en verruimde devolutieve werking van het hoger beroep *ex* artikel 1068, eerste lid Ger.W. inhouden, is het tijd om te komen tot de kern van dit onderzoek: de gevolgen die de verruimde devolutieve kracht met zich meebrengt in het kader van meerpartijengeschillen. Om duidelijk te maken over welke gevolgen het precies gaat, volgt hieronder een situatieschets van een onuitgegeven zaak voor het hof van beroep van Brussel.¹³⁸

73. Eisende partij dagvaardt verweerders voor de rechtbank van koophandel – thans ondernemingsrechtbank – te Brussel op 6 mei 2014. Vervolgens laten zowel eisers als verweerders andere partijen dagvaarden in gedwongen tussenkomst en vrijwaring. De rechter oordeelde echter dat de zaak ten aanzien van één der tussenkommende partijen nog niet in staat was, waardoor hij de berechting van deze tussenvordering uitstelde. Daarna werd een tussenvonnis uitgesproken met betrekking tot de hoofd- en tegenvorderingen, tegen elkaar ingesteld door eisende en verwerende partijen. Verwerende partijen gaan niet akkoord met het vonnis en stellen hoger beroep in. Hierdoor wordt echter door de verruimde devolutieve werking ook de nog niet beslechte vordering tot tussenkomst en vrijwaring voor de appelrechter gebracht. Volgens de tussenkommende partij zorgt dit voor een schending van het beginsel van dubbele aanleg, aangezien haar vordering slechts in één aanleg – nl. in hoger beroep – wordt beslecht. Als tweede argument haalt deze partij ook nog aan dat dergelijk gebeuren art. 812, tweede lid Ger.W. schendt: zij zou voor het eerst worden gedwongen tussen te komen in hoger beroep, teneinde een veroordeling te bekomen, wat uitdrukkelijk door voormelde bepaling wordt verboden.

---

¹³⁸ Brussel 23 oktober 2018, 2018/AR/500, onuitg.

74. Ook het Hof van Cassatie boog zich reeds over dergelijke problematiek in 2006. De rechter in eerste aanleg oordeelde over bepaalde vorderingen, terwijl hij de vordering van een eiser jegens vierde verweerder, de vordering van vierde verweerder jegens zesde verweerder, de vordering van eisende partijen jegens zesde verweerder en de vordering van zesde verweerder met betrekking tot de kosten aanhield om later te berechten na afhandeling van het bevolen deskundigenonderzoek. Tegen de uitspraak inzake de reeds beslechte vorderingen, werd hoger beroep ingesteld bij het hof van beroep te Gent. De appelrechter oordeelde in staat te zijn om kennis te nemen van zowel de vorderingen die al werden beslecht door de eerste rechter, als van diegene die door deze werden aangehouden. Appellanten stelden hiertegen voorziening in cassatie in. Zij stelden dat de appelrechter artikel 1068, tweede lid Ger.W. schond, aangezien hij – volgens hen – de nog niet berechte vorderingen moest terugverwijzen naar de rechter in eerste aanleg. Appellanten haalden als argument aan dat de rechter in hoger beroep de onderzoekmaatregel die werd bevolen door de eerste rechter, *i.e.* het deskundigenonderzoek, had bevestigd. Het Hof van Cassatie volgde de redenering van appellanten evenwel niet. In het vonnis waartegen hoger beroep werd ingesteld, beval de rechter geen onderzoeksmaatregel, waardoor artikel 1068, tweede lid Ger.W. ter zake niet van toepassing was. Daar appellanten hoger beroep instelden, maakten zij – ingevolge de (verruimde) devolutieve werking van het hoger beroep *ex* artikel 1068, eerste lid Ger.W. – het volledige geschil, zowel berechte als niet-berechte vorderingen inbegrepen, aanhangig bij de appelrechter.¹³⁹

---

¹³⁹ Cass. 22 december 2006, AR C.06.0102.N, *Arr. Cass.* 2006, 2794-2795.

HOOFDSTUK II: HET BEGINSSEL VAN DUBBELE AANLEG

AFDELING I: TEN GELEIDE

75. De tussenkommende partij in het besproken arrest van het hof van beroep te Brussel van 23 oktober 2018 wierp als eerste argument op dat het beginsel van dubbele aanleg in haren hoofde was geschonden, daar de vordering die tegen haar werd ingesteld niet kon worden beslecht in twee aanleggen. Haar tussenvordering slechts eenmaal berecht, namelijk door de appelrechter. Deze rechter oordeelde evenwel dat aan de tussenkommende partij de dubbele aanleg niet wordt ontnomen, aangezien dit niet wordt erkend als algemeen rechtsbeginsel.¹⁴⁰

76. Ook in de rechtsliteratuur heerst enige consternatie omtrent de verruimde devolutieve werking in de context van meerpartijengeschillen. Sommige auteurs stoot dit tegen de borst, wegens een vermeende schending van het beginsel van dubbele aanleg, terwijl andere hier in geen probleem zien, aangezien dergelijk beginsel in civiele aangelegenheden noch als algemeen rechtsbeginsel wordt erkend door het Hof van Cassatie, noch als recht door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

AFDELING II: STANDPUNT VAN HET EUROPEES HOF VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS

77. Volgens het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: EHRM) vloeit uit artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (hierna: EVRM)¹⁴¹ geen recht van dubbele aanleg in civiele zaken voort.¹⁴²

---

¹⁴⁰ Brussel 23 oktober 2018, 2018/AR/500, onuitg.

¹⁴¹ Artikel 6.1 EVRM: “Bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvervolgning heeft eenieder recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie welke bij de wet is ingesteld. Het vonnis moet in het openbaar worden gewezen maar de toegang tot de rechtszaal kan aan de pers en het publiek worden ontzegd gedurende het gehele proces of een deel daarvan, in het belang van de goede zeden, van de openbare orde of 's lands veiligheid in een democratische samenleving, wanneer de belangen van minderjarigen of de bescherming van het privé leven van partijen bij het proces dit eisen of, in die mate als door de rechter onder bepaalde omstandigheden strikt noodzakelijk wordt geoordeeld, wanneer openbaarmaking de belangen van de rechtspraak zou schaden.”

¹⁴² EHRM 26 oktober 1984, De Cubber/België, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57465>; EHRM 17 januari 1970, Delcourt/België, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57467>.

78. Indien de nationale rechtsorde alsnog voorziet in de mogelijkheid tot het aanwenden van een rechtsmiddel, stelt het Hof slechts twee vereisten. Vooreerst moeten voor het hoger rechtscollege de waarborgen vervat in artikel 6 EVRM verzekerd zijn.¹⁴³ Daarnaast is de nationale wetgever gehouden tot het respecteren van het discriminatieverbod in artikel 14 EVRM.¹⁴⁴ Het is namelijk aan lidstaten verboden om op discriminatoire wijze de toegang tot de tweede aanleg te ontzeggen.¹⁴⁵

79. Vermits artikel 6.1 EVRM geen ‘recht’ van dubbele aanleg in burgerrechtelijke zaken omvat, mag de nationale wetgever de berechting in twee aanleggen aan bijkomende voorwaarden onderwerpen, zolang de kern van het recht op toegang tot de rechter – zoals gewaarborgd door art. 6.1 EVRM – niet wordt geschonden.¹⁴⁶ Opdat aan deze voorwaarde voldaan zou zijn, moet de beperking van het recht een wettig doel nastreven, en moet een verband van evenredigheid bestaan tussen de gebruikte middelen en het beoogde doel.¹⁴⁷ Het EHRM erkende reeds dat het vermijden van een overbelasting van de hoven van beroep een wettig doel uitmaakt om het beginsel op dubbele aanleg aan restricties te onderwerpen.¹⁴⁸

80. Derhalve kan een tussenkomende partij wier vordering slechts in één aanleg wordt beoordeeld, omdat deze ingevolge de verruimde devolutieve werking is afgewenteld op de rechter in hoger beroep, zich niet beroepen op een vermeende schending van artikel 6.1 EVRM. Op deze manier zou de betrokken partij immers aanvoeren dat haar ‘recht’ op dubbele aanleg, zoals gewaarborgd door dit artikel, is geschonden, terwijl dergelijk recht eigenlijk niet bestaat. Uit artikel 6.1 EVRM kan de rechtsonderhorige – aldus het EHRM – geen recht op dubbele aanleg in civiele aangelegenheden putten.

---

¹⁴³ EHRM 26 oktober 1984, De Cubber/België, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57465>; EHRM 22 februari 1984, De Sutter/Zwitserland, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57585>; EHRM 8 december 1983, Axen/Duitsland, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57426>; EHRM 25 april 1983, Pakelli/Duitsland, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57554>; EHRM 10 februari 1983, Albert en Le Compte/België, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-61980>; EHRM 23 juni 1981, Le Compte, Van Leuven en De Meyere/België, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57522>; EHRM 13 MEI 1980, Artico/Italië, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57424>; EHRM 28 juni 1978, König/Duitsland, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57512>; EHRM 17 januari 1970, Delcourt/België, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57467>.

¹⁴⁴ Artikel 14 EVRM: “Het genot van de rechten en vrijheden die in dit Verdrag zijn vermeld, moet worden verzekerd zonder enig onderscheid op welke grond ook, zoals geslacht, ras, kleur, taal, godsdienst, politieke of andere mening, nationale of maatschappelijke afkomst, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte of andere status.”

¹⁴⁵ EHRM 23 juli 1968, Belgische taalzaak, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57525>.

¹⁴⁶ EHRM 24 april 2008, Kemp e.a./Luxemburg, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-86078>; EHRM 26 juli 2005, Podbielski en PPU Polpure/Polen, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58265>; EHRM 19 juni 2001, Kreuz/Polen, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59519>; EHRM 21 februari 1975, Golder/Verenigd Koninkrijk, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57496>; P. VANLERSBERGHE, R. VERBEKE, B. VANLERBERGHE, S. RUTTEN, N. CLIJMANS en B. MAES, “Het hoger beroep beperken of afschaffen? Pleidooi voor de rehabilitatie van de eerste (en enige?) aanleg” in P. TAELMAN, *Het hoger beroep opnieuw bekeken*, Brugge, Die Keure, 2012, 18.

¹⁴⁷ EHRM 30 november 2010, S.S. Balikliçe me Beldesi Tarim Kalkinma Kooperatifi e.a./Turkije, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101935>; EHRM 14 oktober 2010, Pedro Ramos/Zwitserland, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101149>; EHRM 24 april 2008, Kemp e.a./Luxemburg, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-86078>; EHRM, 5 juli 2007, Lionarakis/Griekenland, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81435>; EHRM 23 juni 1995, Tolstoy Miloslavski/Verenigd Koninkrijk, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57947>; R. VERBEKE, “Het hoger beroep beperken of afschaffen? Pleidooi voor de rehabilitatie van de eerste (en enige?) aanleg” in P. TAELMAN, *Het hoger beroep opnieuw bekeken*, Brugge, Die Keure, 2012, 20.

¹⁴⁸ EHRM 19 december 1997, Brualla Gomez de la Torre/Spanje, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58127>; R. VERBEKE, “Het hoger beroep beperken of afschaffen? Pleidooi voor de rehabilitatie van de eerste (en enige?) aanleg” in P. TAELMAN, *Het hoger beroep opnieuw bekeken*, Brugge, Die Keure, 2012, 20.

Daarentegen blijft het voor haar wel mogelijk om een schending van artikel 6.1 EVRM aan te voeren, wanneer in de tweede gerechtelijke instantie de waarborgen die worden beschermd door voormeld artikel, niet worden gehonoreerd, of wanneer haar op discriminatoire wijze de toegang tot deze tweede aanleg wordt ontzegd.

AFDELING III: STANDPUNT VAN HET BELGISCHE HOF VAN CASSATIE

81. In vroeger tijden leek het Hof van Cassatie zich een voorstander te tonen van het waarborgen van de dubbele aanleg in civiele zaken. Zo oordeelde het Hof in een arrest van 8 juni 1989 dat, ingeval de rechter in eerste aanleg de hoofdvordering afsplitste van de tegenvorderingen en de behandeling van de tegenvorderingen naar een latere zitting verwees, maar er vervolgens hoger beroep werd ingesteld tegen de beslissing inzake de hoofdvordering, de appelrechter geen uitspraak mocht doen over de tegenvorderingen die nog hangende waren voor de eerste rechter.¹⁴⁹

82. De rechtspraak van het Hof van Cassatie nam echter sinds het arrest van 5 januari 2006 een heel andere wending.¹⁵⁰ Vanaf dan volgt het Hof de rechtspraak van het EHRM en erkent het enkel het recht op dubbele aanleg in strafzaken. Het Hof herhaalde al meerdere malen in zijn rechtspraak dat de dubbele aanleg geen algemeen rechtsbeginsel uitmaakt in burgerlijke zaken.¹⁵¹ Hiervoor lijken twee redenen te kunnen worden aangevoerd. In eerste instantie denkt het Hof dat het gevaarlijk is om dergelijke algemene principes uit te vinden, daar deze eigenlijk niet bestaan, en daardoor partijen de gelegenheid geven niet meer op te zoeken welke wetsbepalingen werden geschonden. Hierdoor dreigen zowel de rechtszoekende als de doctrine misleid te worden.¹⁵² Verder is het Hof van mening dat de civiele procedure eigenlijk perfect kan functioneren met één enkele instantie van rechtspraak, zodat de dubbele aanleg geen *conditio sine qua non* is voor een goede rechtsbedeling.¹⁵³

83. Desalniettemin werd reeds verklaard dat de verruimde devolutieve kracht van het hoger beroep *ex art.* 1068, lid 1 Ger.W. niet betekent dat er geen dubbele aanleg bestaat: de functie van de beroepsrechter bestaat erin de onwettigheden, begaan door de eerste rechter, te herstellen met inachtneming van de wet, doch het is niet vereist dat de procedure vanaf de eerste aanleg volledig moet worden overgedaan in hoger beroep.¹⁵⁴

---

¹⁴⁹ Cass. 8 juni 1989, AR nr. 8329, *Arr. Cass.* 1989, 1187-1194.

¹⁵⁰ Cass. 5 januari 2006, AR C.05.0190.N, *Arr. Cass.* 2006, 35-37.

¹⁵¹ Cass. 29 mei 2015, AR C.13.0615.N, *Arr. Cass.* 2015, 1436-1451; Cass. 5 januari 2006, AR C. 05.0190.N, *Arr. Cass.* 2006, 35-37; Cass. 19 januari 1990, AR nr. 6868, *Arr. Cass.* 1990, 663-666; Cass. 10 december 1987, AR nr. 5928, *Arr. Cass.* 1987, 470-474; Cass. 9 september 1986, AR nr. 656, *Arr. Cass.* 1986, 39-41; Cass. 14 februari 1986, AR nr. 5095, *Arr. Cass.* 1986, 838-840; Cass. 3 oktober 1983, AR nr. 6764, *Arr. Cass.* 1983, 103-105.

¹⁵² Concl. DUMON bij Cass. 19 december 1980, *Arr. Cass.* 1980, 452.

¹⁵³ E. KRINGS, "Aspecten van de bijdrage van het Hof van Cassatie tot de rechtsvorming", *RW* 1990-1991, 316.

¹⁵⁴ Cass. 21 januari 1983, AR nr. 3621, *Arr. Cass.* 1983, 676-678.

84. Vermits er geen algemeen rechtsbeginsel van dubbele aanleg bestaat, kunnen partijen hiervan de schending niet inroepen. Evenmin kunnen zij poneren dat hun rechten van verdediging zijn geschaad, wanneer de volledige zaak slechts in één aanleg wordt berecht.¹⁵⁵ Volgens het Hof vereisen de rechten van verdediging niet dat twee gerechtelijke instanties worden ingericht.¹⁵⁶

AFDELING IV: STANDPUNTEN IN DE RECHTSLEER

§1. ARGUMENTEN *PRO* DUBBELE AANLEG IN CIVIELE ZAKEN

85. Vooreerst wordt in de literatuur gewezen op de *controlefunctie* van de appelrechter op de uitspraken van de rechter in eerste aanleg. Het hoger beroep biedt de mogelijkheid om vergissingen en onjuistheden te verhelpen die door de eerste rechter werden begaan.¹⁵⁷ Meestal wordt immers gedacht dat de magistraten in rechtscolleges in hoger beroep meer ervaren, en dus ‘beter’ zijn.¹⁵⁸ Hierdoor zou de rechter in eerste aanleg een grotere prikkel ervaren om te streven naar een verantwoorde beslissing, daar de kans bestaat dat diens uitspraak aan controle door de appelrechter wordt onderworpen.¹⁵⁹

86. Naast fouten van de rechter, kunnen eveneens vergissingen in hoofde van de partijen zelf worden rechtgezet voor het rechtscollege in hoger beroep. Enerzijds kunnen zij hun eigen tekortkomingen herstellen,¹⁶⁰ en anderzijds kunnen ze vaststellen waar de zwakke en sterke punten van de wederpartij zitten, aangezien ze in eerste aanleg de gelegenheid hebben gehad om ‘het strijdperk’ te overzien.¹⁶¹

87. Een ander argument dat regelmatig wordt aangehaald in de rechtsleer, is dat de kans op een beter oordeel wordt verhoogd, omdat de standpunten van partijen in hoger beroep duidelijker worden. De partij die in het ongelijk werd gesteld, krijgt de kans om haar standpunten en beweringen rustig herlezen, en zo een nieuw en nauwkeuriger betoog op te bouwen. Daarenboven is het mogelijk dat in tussentijd nieuwe gronden en middelen naar boven komen die meer klaarheid aan de dag brengen en in het voordeel van de verliezende partij spelen.¹⁶²

---

¹⁵⁵ Cass. 10 december 1987, *Arr. Cass.* 1987, 469-473.

¹⁵⁶ Cass. 2 november 1989, *Arr. Cass.* 1989, 298-305.

¹⁵⁷ K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 430.

¹⁵⁸ P. TAELMAN, *Het hoger beroep opnieuw bekeken*, Brugge, Die Keure, 2012, 13.

¹⁵⁹ K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 431.

¹⁶⁰ P. TAELMAN, *Het hoger beroep opnieuw bekeken*, Brugge, Die Keure, 2012, 15.

¹⁶¹ K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 431.

¹⁶² *Ibid.*, 432-433.

88. Verder geven sommige stemmen in de rechtsliteratuur aan dat de rechtspraak van de rechtscolleges in hoger beroep zou bijdragen tot de rechtseenheid en rechtsontwikkeling binnen het rechtsgebied van de appelrechter. Evenwel lijkt de rechtsontwikkende functie belangrijker te zijn dan de andere functie, aangezien het recht op hoger beroep in veel gevallen door de wet wordt beperkt, in tegenstelling tot voorziening bij het Hof van Cassatie, dat eigenlijk instaat voor de creatie van rechtseenheid.¹⁶³

89. Ten slotte draagt de aanwezigheid van rechtsmiddelen ook bij tot het vertrouwen in de rechtspraak. De mogelijkheid om een zaak een tweede maal voor te leggen aan een hogere gerechtelijke instantie die desgevallend de foutieve beslissing van de eerste rechter kan hervormen, ontnemt aan partijen het beklemmend gevoel overgeleverd te zijn aan het oordeel van één oppermachtige rechter.¹⁶⁴

90. Bepaalde auteurs die verdediger zijn van de dubbele aanleg in civiele zaken, uiten kritiek op de gevolgen van de verruimde devolutieve werking in de context van meerpartijengeschillen. Zo vragen sommigen zich af of de verruimde devolutieve kracht van het hoger beroep wel toepassing kan vinden in meerpartijengeschillen. Zij stellen dat, wanneer de rechter in eerste aanleg nog geen uitspraak deed over een vordering van een partij, en hoger beroep wordt ingesteld tegen een tussenvonnis, de nog onbeslechte vordering voor de eerste rechter dient aanhangig te blijven om door hem alsnog te worden berecht.¹⁶⁵

91. Voorstanders van de dubbele aanleg in burgerrechtelijke aangelegenheden menen dat het principe van de verruimde devolutieve kracht in meerpartijengeschillen geen automatisme kan zijn. Wanneer hoger beroep wordt ingesteld tegen een tussenvonnis dat uitspraak doet over de vordering van partij A tegen partij B, en de vordering van partij A tegen partij C wordt afgesplitst, maar hoger beroep wordt ingesteld door partij B tegen het tussenvonnis, is het in hun ogen onaanvaardbaar dat eveneens de vordering van A tegen C aanhangig wordt gemaakt voor het appelgerecht. Deze kritiek wordt gestaafd door het feit dat artikel 1068, eerste lid Ger.W. dient te worden samen gelezen met het beschikkingsbeginsel. Door het hoger beroep wordt het geschil inderdaad aanhangig gemaakt bij de appelrechter, doch enkel binnen de grenzen die door partijen werden bepaald. A noch B stelden hoger beroep in tegen de vordering van A tegen C. Evenmin is C partij in hoger beroep geworden door het appel ingesteld door B tegen de beslissing inzake de vordering van A tegen B.¹⁶⁶

---

¹⁶³ B. MAES, *Voorstellen tot bijsturing van de burgerlijke rechtspleging*, Brugge, Die Keure, Brugge, 2006, 155.

¹⁶⁴ K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 435.

¹⁶⁵ J. LAENENS, D. SCHEERS, P. THIRIAR, S. RUTTEN, B. VANLERBERGHE, *Handboek gerechtelijk recht (4e ed.)*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 767; J. LAENENS, D. SCHEERS, P. THIRIAR, S. RUTTEN, B. VANLERBERGHE, *Handboek gerechtelijk recht (6e ed.)*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 786-787.

¹⁶⁶ B. VANLERBERGHE, "Commentaar bij art. 1068 Ger.W.", *OGR* 2013, afl. 89, 36-37.

92. Daarnaast schrijven deze auteurs dat een groot nadeel verbonden is aan artikel 1068, eerste lid Ger.W.. Doordat de rechter in hoger beroep verplicht is de grond van de zaak aan zich te trekken, heeft dit weliswaar als voordeel dat aanhangige zaken sneller kunnen worden afgedaan, maar het kan tevens in de hand werken dat een procespartij hoger beroep aantekent tegen een tussenvonnissen, teneinde het debat over de grond van de zaak in eerste aanleg over te slaan. Verder werkt de automatische afwenteling van de zaak op de appelrechter de overbelasting van rechtscolleges in hoger beroep in de hand.¹⁶⁷

93. Dat eveneens de wetgever van 1967 vreesde dat procespartijen “van een aanleg beroofd zullen worden” ingevolge de verruimde devolutieve werking van het hoger beroep, blijkt uit het wetsontwerp houdende het Ger.W.. Het risico bestaat immers dat één der partijen hoger beroep aantekent tegen een tussenvonnissen, opdat de vordering van de andere partij slechts éénmaal kan worden berecht in hoger beroep, en deze daardoor als het ware een aanleg verliest. Hiervoor wordt evenwel een oplossing aangereikt in de voorbereidende werken. Wanneer een partij hoger beroep instelt met als enige reden om de andere partij een tweede aanleg te ontnemen, dan kan deze laatste schadevergoeding eisen wegens het aantekenen van een roekeloos hoger beroep in hoofde van appellant. Doch, de wetgever merkt meteen op dat de praktijk leert dat dergelijke vordering weinig kans op slagen heeft: vermits het aanwenden van een rechtsmiddel een recht uitmaakt in hoofde van procespartijen, zal de rechter niet snel geneigd zijn een schadevergoeding toe te kennen voor het uitoefenen van dit recht.¹⁶⁸

§2. ARGUMENTEN *CONTRA* DUBBELE AANLEG IN CIVIELE ZAKEN

94. Vooreerst wordt in de literatuur gewezen op de tekst van artikel 616 Ger.W. dat zelf expliciet bepaalt dat niet in alle zaken hoger beroep mogelijk is.¹⁶⁹ De wet schrijft op die manier zelf voor dat er geen absoluut recht bestaat om een zaak die voor het gerecht aanhangig wordt gemaakt, in twee aanleggen te laten beoordelen. Derhalve kan dan ook worden gesteld dat er wel een recht op *hoger beroep* bestaat, doch geen recht op of algemeen rechtsbeginsel van *dubbele aanleg*.¹⁷⁰

---

¹⁶⁷ A. LE PAIGE, *Handboek voor gerechtelijk recht. Deel IV. Rechtsmiddelen*, Antwerpen, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 1973, 103-104.

¹⁶⁸ F. HERMANS, *Wetsontwerp houdende het Gerechtelijk Wetboek*, 159-160.

¹⁶⁹ Artikel 616 Ger.W.: “Tegen ieder vonnis kan hoger beroep worden ingesteld, tenzij de wet anders bepaalt.”

¹⁷⁰ K. BROECKX, “Commentaar bij art. 616 Ger.W.”, *OGR* 1997, afl. 35, 12.

95. De eerste gerechtelijke aanleg wordt frequent afgedaan als een loutere voorbereiding op ‘het eigenlijke proces’ in hoger beroep.¹⁷¹ Door de rechtsstrijd in eerste aanleg te degraderen tot een soort “proefstation” dat plaatsvindt voor het eigenlijke procederen in tweede aanleg, spoort men partijen onrechtstreeks aan om hoger beroep in te stellen, wat de werklast van de rechtscolleges in tweede aanleg uiteraard niet ten goede komt.¹⁷² Deze zienwijze gaat echter uit van de verkeerde idee dat de tweede aanleg een controlerende instantie is die volledig onafhankelijk is van de rechtspleging in eerste aanleg. De procedure in hoger beroep maakt eigenlijk daarentegen een voortzetting van het geding voor de eerste rechter uit.¹⁷³

96. Deze idee vindt steun in de tekst van artikel 1042 Ger.W. dat bepaalt dat de wettelijke bepalingen inzake tussengeschillen *ex* artikelen 807-814 Ger.W. naar analogie van toepassing zijn op de rechtspleging in hoger beroep.¹⁷⁴ Dit maakt het mogelijk dat het geschil evolueert voor de appelrechter: hoofdvorderingen kunnen worden uitgebreid, gewijzigd of hernieuwd, tegenvorderingen kunnen worden ingeleid en uitgebreid of gewijzigd, alsook kunnen partijen in tweede aanleg nog vrijwillig of gedwongen tussenkomen (evenwel rekening gehouden met de beperking *ex* artikel 812, tweede lid Ger.W.¹⁷⁵).¹⁷⁶

97. Een ontvankelijk hoger beroep kan enkel worden ingesteld tegen een partij die in eerste aanleg tegenstrever was van de appelland, *i.e.* een partij die voor de eerste rechter tegengestelde belangen heeft verdedigd en tegen de appelland heeft geconcludeerd.¹⁷⁷ Ook deze toelaatbaarheidsvoorwaarde staft het beginsel van eenheid van het geding in eerste en tweede aanleg, dat het hoger beroep beschouwt als de voortzetting van het geding voor de eerste rechter.¹⁷⁸

---

¹⁷¹ G. CLOSSET-MARCHAL, G., “L’appel, voie d’achèvement du litige”, *JT* 2009, 78.

¹⁷² K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 439-440.

¹⁷³ G. CLOSSET-MARCHAL, G., “L’appel, voie d’achèvement du litige”, *JT* 2009, 78.

¹⁷⁴ Artikel 1042 Ger.W.: “Voor zover de bepalingen van dit boek er niet van afwijken zijn de regels van het geding toepasselijk op de rechtsmiddelen.”

¹⁷⁵ Zie randnummers 103-106.

¹⁷⁶ D. SLAGMOLEN, M. DE ROECK, K. SAS en J. DE WINNE, “Hoger beroep”, *BHBP* 2017, afl. 22, 78.

¹⁷⁷ Cass. 16 mei 2013, AR C.11.0261.F, *Arr. Cass.* 2013, 1219-1226; Cass. 10 oktober 2002, AR C.99.0516.N, *Arr. Cass.* 2002, 2116-2120; Cass. 15 september 1997, AR S.96.0103.F, *Arr. Cass.* 1997, 820-824; Cass. 7 juni 1996, AR C.95.0223.F, *Arr. Cass.* 1996, 567-569.

¹⁷⁸ D. SLAGMOLEN, M. DE ROECK, K. SAS en J. DE WINNE, “Hoger beroep”, *BHBP* 2017, afl. 22, 27.

98. Verder zou het verkeerd zijn de appelrechter te beschouwen als onfeilbaar. Vermits de rechters in eerste aanleg fouten kunnen maken in hun uitspraak, geldt dit zeker evenveel voor hun collega's die zetelen in de rechtscollages in hoger beroep; ook zij kunnen falen in hun beoordeling.¹⁷⁹ Wanneer we thans de redenering doortrekken dat justitie enkel ons vertrouwen verdient, wanneer controle op de rechter mogelijk is, kunnen we ons de vraag stellen waarom de feitelijke aanleggen tot twee worden beperkt. Is er dan geen rechter meer nodig die de beslissing van de appelrechter controleert in een derde aanleg? En daarboven nog een volgende rechter in vierde aanleg?¹⁸⁰ De controle die het Hof van Cassatie uitvoert, is immers geen derde aanleg, daar het Hof niet in de beoordeling van de feiten treedt.¹⁸¹

99. Het gegeven dat procespartijen de kans krijgen om in een tweede gerechtelijke instantie de fouten en nalatigheden die ze zelf begingen in eerste aanleg, recht te zetten, kan ook vanuit minder gunstig oogpunt worden bekeken. Indien het proces beperkt blijft tot één aanleg, zullen partijen zich inspannen om het begaan van fouten te beperken, aangezien ze beseffen dat er geen herkansing meer mogelijk is en het na de uitspraak in eerste aanleg definitief gedaan is met procederen.¹⁸²

100. Daarnaast kan ook het argument dat in tweede aanleg het geschil beter volgroeid is, en de standpunten van partijen duidelijker naar voren komen, worden weerlegd. Vooreerst kan worden gezegd dat het tevens in eerste aanleg mogelijk is dat het proces en standpunten van partijen volgroeid zijn.¹⁸³ Artikelen 807 en 808 Ger.W. laten immers toe om de hoofdvordering respectievelijk uit te breiden, te wijzigen of te hernieuwen, waardoor deze gedurende het geding kan worden geactualiseerd.¹⁸⁴ Ten tweede moet het mogelijk zijn om de meeste zaken in één aanleg af te doen, mits gekwalificeerde magistratuur en voldoende bekwame advocatuur. Deze stelling wordt gestaafd door het feit dat gedingen voor de Raad van State of in arbitrale gedingen ook slechts één instantie kennen, alsook door het gegeven dat de uitspraak van de rechter in eerste aanleg in hoger beroep meestal wordt bevestigd.¹⁸⁵ Daarbij komt nog dat het in tweede aanleg meestal moeilijk is om nieuwe bewijsmiddelen te leveren, omdat de situatie inmiddels is gewijzigd of niet meer bestaat. Ook zullen eventuele getuigen zich steeds minder rappelleren of hebben zij in tussentijd aan allerlei beïnvloedingen blootgestaan, waardoor hun herinneringen zijn vervormd.¹⁸⁶

---

¹⁷⁹ F. DUMON, "Over de rechtsstaat", *RW* 1979-1980, 291.

¹⁸⁰ K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 437.

¹⁸¹ K. BROECKX, "Commentaar bij art. 616 Ger.W.", *OGR* 1997, afl. 35, 11.

¹⁸² K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 440.

¹⁸³ *Ibid.*, 441.

¹⁸⁴ Artikel 807 Ger.W.: "Een vordering die voor de rechter aanhangig is, kan uitgebreid of gewijzigd worden, indien de nieuwe, op tegenspraak genomen conclusies, berusten op een feit of akte in de dagvaarding aangevoerd, zelfs indien hun juridische omschrijving verschillend is."

Artikel 808 Ger.W.: "In elke stand van het geding, zelfs bij verstek, kunnen de partijen de interesten, rentetermijnen, huurgelden en elk toebehoren, sedert de instelling van de vordering verschuldigd of vervallen, vorderen en zelfs de later bewezen verhogingen of schadevergoedingen, onverminderd de geldsommen bij schuldvergelijking verschuldigd."

¹⁸⁵ M. STORME, "De unus iudex in België gewogen...", *TPR* 1988, 780.

¹⁸⁶ A. PRINS, *De l'appel dans l'organisation judiciaire répressive*, Brussel, Muquardt, 1875, 136-137 en 142.

DEEL III: DE IMPACT VAN ARTIKEL 812, TWEEDE LID GER.W.

HOOFDSTUK I: DE GEDWONGEN EN AGRESSIEVE TUSSENKOMST

101. Conform artikel 15 Ger.W. kan een derde partij worden in een reeds aanhangig geding, door een vordering tot tussenkomst in te stellen.¹⁸⁷ Dergelijke tussenkomst kan vrijwillig of gedwongen zijn. In het geval van een *vrijwillige* tussenkomst dient de derde zelf een verzoekschrift in om aan te geven dat hij in het geding wil tussenkomen.¹⁸⁸ Indien het initiatief daarentegen niet van de derde zelf afkomstig is, maar van een partij die reeds in het geding aanwezig is, dan kan deze de derde *gedwongen* laten tussenkomen door middel van een dagvaarding, gericht aan deze derde.¹⁸⁹

102. Naast het feit dat een tussenkomst vrijwillig of gedwongen is, bepaalt artikel 15, tweede lid Ger.W. dat zij naar haar aard hetzij bewarend, hetzij agressief kan zijn.¹⁹⁰ Een *bewarende* tussenkomst wordt niet ingesteld met het oog op een veroordeling. Wanneer een derde vrijwillig bewarend tussenkomt, wil deze het voor een in het geding zijnde partij opnemen, teneinde diens eigen belang te beschermen, dat in het gedrang dreigt te komen, indien deze partij in het ongelijk wordt gesteld.¹⁹¹ Daarnaast kan een derde gedwongen bewarend tussenkomen. Een reeds in het geding aanwezige partij beoogt op deze manier de kracht van gewijsde van een rechterlijke uitspraak uit te breiden tot een derde-belanghebbende of een derde tegen wie men later een vordering wil instellen op grond van de gewezen beslissing.¹⁹²

---

¹⁸⁷ Artikel 15, eerste lid Ger.W.: “Tussenkomst is een rechtspleging waarbij een derde persoon partij wordt in het geding.”

¹⁸⁸ Artikel 16, eerste lid Ger.W.: “De tussenkomst is vrijwillig, wanneer de derde opkomt om zijn belangen te verdedigen.”

Artikel 813, eerste lid Ger.W.: “Vrijwillige tussenkomst geschiedt bij verzoekschrift, dat, op straffe van nietigheid, de middelen en conclusie bevat.”

¹⁸⁹ Artikel 16, tweede lid Ger.W.: “Zij is gedwongen, wanneer de derde in de loop van een rechtspleging gedagvaard wordt door een of meer partijen.”

Artikel 813, tweede lid Ger.W.: “Gedwongen tussenkomst geschiedt bij dagvaarding. Tussen de partijen in het geding kan zij worden aangebracht bij gewone conclusies.”

¹⁹⁰ Artikel 15, tweede lid Ger.W.: “Zij strekt ertoe, hetzij de belangen van de tussenkommende partij of van een der partijen in het geding te beschermen, hetzij een veroordeling te doen uitspreken of vrijwaring te doen bevelen.”

¹⁹¹ Cass. 23 februari 1989, AR nr. 8020, *Arr. Cass.* 1989, 710-713; S. MOSSELMANS, *Tussenvorderingen*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2007, 230.

¹⁹² Cass. 20 oktober 1988, AR nr. 7925 en nr. 7953, *Arr. Cass.* 1988, 212-214; S. MOSSELMANS, *Tussenvorderingen*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2007, 241-242.

HOOFDSTUK II: DE AGRESSIEVE TUSSENKOMST IN HOGER BEROEP

103. Artikel 812, eerste lid Ger.W. leert dat bewarende tussenkomsten te allen tijde kunnen plaatsvinden, zowel in eerste als in tweede aanleg.¹⁹³ Een tussenkomst die wordt ingesteld teneinde een veroordeling te bekomen, *i.e.* een agressieve tussenkomst, kan daarentegen niet voor de eerste keer in hoger beroep plaatsvinden, bepaalt artikel 812, tweede lid Ger.W..¹⁹⁴ Wordt hier niet beoogd: een nieuwe vordering tussen partijen die reeds in eerste aanleg een vordering tegen elkaar hebben ingesteld. Het gaat hier om de situatie waarin een partij in hoger beroep een vordering instelt tegen een derde die in eerste aanleg geen partij was in het geding, of die wel reeds partij was in het geding, doch ten aanzien van wie de eerste partij nog niets had gevorderd.¹⁹⁵

104. In deze laatste situatie wordt voor het eerst in hoger beroep een *nieuwe procesverhouding* gecreëerd, vermits de betrokken partijen zich in eerste aanleg als ‘vreemden’ of ‘derden’ tegenover elkaar gedroegen; zij eisten in eerste instantie niks van elkaar.¹⁹⁶ In de eerste plaats zou dit de rechten van verdediging met de voeten treden. Daarnaast zou dit al te zeer indruisen tegen het beginsel van dubbele aanleg, hoewel dit niet als algemeen rechtsbeginsel wordt erkend.¹⁹⁷

105. Ook de verruimde devolutieve werking van het hoger beroep kan geenszins nieuwe vorderingen – en dus de creatie van nieuwe procesverhoudingen – in hoger beroep verantwoorden.¹⁹⁸ Zowel eiser als verweerder kunnen nieuwe feiten en handelingen aanvoeren ter ondersteuning van hun respectieve vorderingen en (verweer)middelen. Appellant is in dat geval gehouden de voorwaarden *ex* artikel 807 Ger.W. na te leven.¹⁹⁹

---

¹⁹³ Artikel 812, eerste lid Ger.W.: “Tussenkomst kan geschieden voor alle gerechten, ongeacht de vorm van de rechtspleging, zonder dat echter reeds bevolen onderzoeksverrichtingen afbreuk mogen doen aan de rechten van de verdediging.”

¹⁹⁴ Artikel 812, tweede lid Ger.W.: “Tussenkomst tot het verkrijgen van een veroordeling kan niet voor de eerste maal plaatsvinden in hoger beroep.”

¹⁹⁵ Cass. 16 december 2004, AR C.02.0212.N en C.02.0251, *Arr.Cass.* 2004, 2055-2067; Cass. 29 oktober 2004, AR C.02.0406.N, *Arr.Cass.* 2004, 1712-1714; S. MOSSELMANS, “Commentaar bij art. 812 Ger.W.”, *OGR* 2007, 107-108.

¹⁹⁶ R. VERBEKE, “Tussenvorderingen in hoger beroep en artikel 812, tweede lid Ger.W.” (noot onder Cass. 16 december 2004), *RABG* 2005/9, 828.

¹⁹⁷ Zie randnummers 81-84; S. MOSSELMANS, “Commentaar bij art. 812 Ger.W.”, *OGR* 2007, 105 en 108.

¹⁹⁸ S. MOSSELMANS, *Tussenvorderingen*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2007, 194.

¹⁹⁹ Artikel 807 Ger.W.: “Een vordering die voor de rechter aanhangig is, kan uitgebreid of gewijzigd worden, indien de nieuwe, op tegenspraak genomen conclusies, berusten op een feit of akte in de dagvaarding aangevoerd, zelfs indien hun juridische omschrijving verschillend is.”

106. Geïntimeerde kan zijn tegenvordering enkel uitbreiden of wijzigen, indien deze uitbreiding of wijziging is gesteund op een handeling die of een feit dat in de oorspronkelijke dagvaarding werd aangevoerd, indien deze een verweer uitmaakt op de uitgebreide of gewijzigde hoofdvordering van appellant, dan wel wanneer deze strekt tot compensatie.²⁰⁰ De appelrechter kan evenwel niet kennismaken van totaal nieuwe vorderingen, uitgaande van eiser, verweerder of een derde.²⁰¹

---

²⁰⁰ Cass. 19 maart 2021, AR C.20.0333.N, www.juportal.be; Cass. 23 februari 2006, AR C.04.0048.N, *Arr. Cass.* 2006, 429-433.

²⁰¹ S. MOSSELMANS, *Tussenvorderingen*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2007, 194.

HOOFDSTUK III: VERGELIJKING MET HET FRANS PROCESRECHT

AFDELING I: DE TUSSENKOMST

107. De tussenkomst (*l'intervention*) wordt in het Frans burgerlijk procesrecht gedefinieerd door artikel 66, eerste lid *C. pr. civ.*: een vordering die wordt ingesteld teneinde een derde partij te maken in een proces dat reeds wordt gevoerd tussen de oorspronkelijke partijen.²⁰² Evenals in België, is het vereist dat de vordering tot tussenkomst een voldoende samenhang (*un lien suffisant*) vertoont met de reeds aanhangige hoofd- of tegenvordering waarop ze wordt geënt.²⁰³

108. Als een derde (*un tiers*) wordt dan beschouwd: een persoon die in een nieuwe hoedanigheid in het geding wordt betrokken. Bijgevolg moet ook een derde die reeds fysiek in het proces aanwezig was, doch thans wil procederen in een andere hoedanigheid, in het geding worden betrokken aan de hand van een vordering tot tussenkomst.²⁰⁴

109. Eveneens in het Frans gerechtelijk recht maakt men een onderscheid tussen een vrijwillige en een gedwongen tussenkomst.²⁰⁵ De vrijwillige tussenkomst (*l'intervention volontaire*) behelst de vordering van een derde die zelf – vrijwillig – in het geding wil betrokken worden en derhalve wenst op te treden als procespartij.²⁰⁶ De derde kan vrijwillig tussenkomen door het louter neerleggen van conclusies.²⁰⁷ Van een gedwongen tussenkomst (*l'intervention forcée*) is dan sprake, wanneer een derde in het geding wordt betrokken op initiatief van een procespartij.²⁰⁸ De gedwongen tussenkomst geschiedt in eerste aanleg door middel van een gedinginleidende akte, en in hoger beroep door een dagvaarding, gericht jegens de derde die men in het geding beoogt te betrekken.²⁰⁹

---

²⁰² Artikel 66, eerste lid *C. pr. civ.*: “*Constitue une intervention la demande dont l'objet est de rendre un tiers partie au procès engagé entre les parties originaires.*”

²⁰³ Artikel 70, eerste lid *C. pr. civ.*: “*Les demandes reconventionnelles ou additionnelles ne sont recevables que si elles se rattachent aux prétentions originaires par un lien suffisant.*”;

Voor meer duiding inzake de samenhang van een vordering in tussenkomst en de hoofd- of tegenvordering waarop ze wordt geënt in het Belgisch procesrecht: zie randnummers 172-174.

Artikel 325 *C. pr. civ.*: “*L'intervention n'est recevable que si elle se rattache aux prétentions des parties par un lien suffisant*”; S. GUINCHARD, *Droit et Pratique de la Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2022, 1130.

²⁰⁴ “*Le tiers se définit moins par sa personne que par sa qualité, en ce sens qu'une partie déjà en cause physiquement est considérée comme un tiers si elle est appelée à l'instance en une autre qualité.*” (R. PERROT, “Appel. Intervention forcée: formes et sanctions”, *Revue trimestrielle de droit civil* 1994, 425.)

²⁰⁵ Artikel 327, eerste lid *C. pr. civ.*: “*L'intervention en première instance ou en cause d'appel est volontaire ou forcée.*”

²⁰⁶ Artikel 66, tweede lid, eerste zinsnede *C. pr. civ.*: “*Lorsque la demande émane du tiers, l'intervention est volontaire [...]*”

²⁰⁷ Artikel 68, eerste lid *C. pr. civ.*: “*Les demandes incidentes sont formées à l'encontre des parties à l'instance de la même manière que sont présentés les moyens de défense*”; S. GUINCHARD, *Droit et Pratique de la Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2022, 1130.

²⁰⁸ Artikel 66, tweede lid, tweede zinsnede *C. pr. civ.*: “[...] *l'intervention est forcée lorsque le tiers est mis en cause par une partie.*”

²⁰⁹ Artikel 68, tweede lid *C. pr. civ.*: “*Elles sont faites à l'encontre des parties défaillantes ou des tiers dans les formes prévues pour l'introduction de l'instance. En appel, elles le sont par voie d'assignation.*”

110. Binnen de categorie van de vrijwillige tussenkomsten wordt nog een bijkomend onderscheid gemaakt. Vooreerst spreekt men van *l'intervention principale*, indien de derde – ofschoon zijn vordering een voldoende samenhangt dient te vertonen met de reeds aanhangige vordering – een nieuwe, eigen aanspraak of vordering voor de rechter wenst aanhangig te maken.²¹⁰ In dit geval legt de derde aan de rechter een eigen vordering voor, teneinde deze in zijn voordeel beslecht te zien.²¹¹ Wanneer van de oorspronkelijke vordering waarop deze tussenkomst werd geënt, afstand wordt gedaan,²¹² de akte waarbij de oorspronkelijke vordering werd ingeleid, nietig wordt verklaard,²¹³ of de oorspronkelijke vordering onontvankelijk blijkt te zijn,²¹⁴ heeft dit geen weerslag op de tussenvordering; deze blijft voor de rechter aanhangig en kan derhalve verder worden berecht. Tot slot moet nog gezegd dat de derde die thans partij is geworden tegen de uitspraak inzake zijn tussenvordering hiertegen elk rechtsmiddel kan aanwenden, ongeacht of de oorspronkelijke partijen hierin meegaan.²¹⁵

111. De tweede soort vrijwillige tussenkomsten zijn *les interventions accessoires* die een derde instelt teneinde de reeds aanhangige vordering van eiser of verweerder te ondersteunen.²¹⁶ De tussenkomende partij eist met andere woorden niks voor zichzelf.²¹⁷ Bijgevolg vertoont deze tussenkomst een grote afhankelijkheid van de vordering waarop zij wordt geënt: ingeval van de laatste afstand wordt gedaan,²¹⁸ of deze onontvankelijk wordt verklaard,²¹⁹ zal eveneens de tussenkomst niet meer verder kunnen worden berecht. De nauwe samenhang tussen de tussenkomst en de oorspronkelijke vordering laat zich ook gevoelen op het vlak de aanwending van rechtsmiddelen. Zo kan de tussenkomende partij enkel hoger beroep of voorziening in cassatie instellen, indien de partij op wier vordering de tussenkomst werd geënt, hieraan verzaakt.²²⁰

---

²¹⁰ Artikel 329, eerste lid *C. pr. civ.*: “*L'intervention est principale lorsqu'elle élève une prétention au profit de celui qui la forme.*”

²¹¹ S. GUINCHARD, *Droit et Pratique de la Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2022, 1131.

²¹² Cass. (FR) 21 oktober 1975, nr. 74-11.667, https://www.courdecassation.fr/decision/6079d6829ba5988459c5ba0c?search_api_fulltext=74-11.667&op=Rechercher+sur+judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=.

²¹³ Cass. (FR) 13 juli 2006, nr. 05-16.579, https://www.courdecassation.fr/decision/60794dfa9ba5988459c48d13?search_api_fulltext=05-16.579&op=Rechercher%20sur%20judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=.

²¹⁴ Cass. (FR) 21 februari 1990, nr. 88-13.188, https://www.courdecassation.fr/decision/60794c419ba5988459c450ab?search_api_fulltext=88-13.188&op=Rechercher+sur+judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=.

²¹⁵ Cass. (FR) 14 mei 1991, nr. 89-16.696, https://www.courdecassation.fr/decision/6079d3379ba5988459c57eeb?search_api_fulltext=89-16.696&op=Rechercher+sur+judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=.

²¹⁶ Artikel 330, eerste lid *C. pr. civ.*: “*L'intervention est accessoire lorsqu'elle appuie les prétentions d'une partie.*”

²¹⁷ S. GUINCHARD, *Droit et Pratique de la Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2022, 1134.

²¹⁸ Cass. (FR) 9 oktober 1986, nr. 83-45.747, https://www.courdecassation.fr/decision/6079b1019ba5988459c50ebd?search_api_fulltext=83-45.747&op=Rechercher+sur+judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=.

²¹⁹ Cass. (FR) 10 maart 1982, nr. 80-16.679, https://www.courdecassation.fr/decision/60794c149ba5988459c4493a?search_api_fulltext=80-16.679&op=Rechercher+sur+judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=.

²²⁰ S. GUINCHARD, *Droit et Pratique de la Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2022, 1135.

112. Evenzeer binnen de categorie van gedwongen tussenkomsten dringt een bijkomend onderscheid zich op. Als eerste kent het Frans procesrecht *la mise en cause aux fins de condamnation*.²²¹ Deze gedwongen tussenkomst komt overeen met de vordering in vrijwaring in het Belgisch gerechtelijk recht, en beoogt de veroordeling van een oorspronkelijke procespartij af te wentelen op een derde door deze in het geding te betrekken.²²² De tweede variant is *la mise en cause en déclaration de jugement* of nog *la mise en cause d'arrêt commun*.²²³ Tevens dergelijke tussenkomst bestaat in het Belgisch procesrecht: het gaat om de tussenvordering die ertoe strekt het gezag van gewijsde van een rechterlijke uitspraak uit te breiden tot de derde die wordt gedwongen tussen te komen in de procedure.²²⁴

AFDELING II: DE TUSSENKOMST IN HOGER BEROEP

113. Net als in het Belgisch burgerlijk procesrecht is het voor een derde mogelijk om voor de eerste keer tussen te komen in tweede aanleg. Doch aan de gedwongen tussenkomst in vrijwaring (*la mise en cause aux fins de condamnation*) die voor het eerst plaatsvindt in hoger beroep, is een belangrijke voorwaarde verbonden: zij is enkel ontvankelijk, indien de tussenkomst van de derde noodzakelijkerwijze voortvloeit uit de voortgang of ontwikkeling van het geschil (*“quand l'évolution du litige implique leur mise en cause”*).²²⁵

114. Onder *“l'évolution du litige”* wordt verstaan: de ontdekking van een nieuw feit dat of een nieuwe rechtshandeling die is ontstaan uit of na de eerste uitspraak, waardoor de juridische omstandigheden van de zaak zijn gewijzigd.²²⁶ Nieuwe rechtspraak die dateert van na de uitspraak in eerste aanleg volstaat evenwel.²²⁷ Deze voorwaarde in artikel 555 *C. pr. civ.* heeft tot doel om het principe van dubbele aanleg te garanderen.²²⁸

---

²²¹ Artikel 331, eerste lid, eerste zin *C. pr. civ.*: “*Un tiers peut être mis en cause aux fins de condamnation par toute partie qui est en droit d'agir contre lui à titre principal.*”

²²² S. GUINCHARD, *Procédure civile*, Courbevoie, Dalloz, 2015, 509.

²²³ Artikel 331, eerste lid, tweede zin *C. pr. civ.*: “*Il peut également être mis en cause par la partie qui y a intérêt afin de lui rendre commun le jugement.*”

²²⁴ S. GUINCHARD, *Procédure civile*, Courbevoie, Dalloz, 2015, 509.

²²⁵ Artikel 555 *C. pr. civ.*: “*Ces mêmes personnes peuvent être appelées devant la cour, même aux fins de condamnation, quand l'évolution du litige implique leur mise en cause*”;

D. D'AMBRA en A. M. BOUCON, “Intervention forcée” in D. D'AMBRA en A. M. BOUCON, *Répertoire de Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2014, randnr. 129.

²²⁶ “*La révélation d'une circonstance de fait ou de droit, née du jugement ou postérieure à celui-ci, modifiant les données juridiques.*” (Cass. (FR) 11 maart 2005, nr. 03-20.484, https://www.courdecassation.fr/decision/60793b3a9ba5988459c3c5fb?search_api_fulltext=0320.484&op=Rechercher+sur+judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=)

²²⁷ Cass. (FR) 15 januari 1985, nr. 83-14.058, https://www.courdecassation.fr/decision/60794b6e9ba5988459c4311c?search_api_fulltext=8314.058&op=Rechercher+sur+judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=.

²²⁸ D. D'AMBRA en A. M. BOUCON, “Intervention forcée” in D. D'AMBRA en A. M. BOUCON, *Répertoire de Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2014, randnr. 132.

AFDELING III: VERGELIJKING MET HET BELGISCH PROCESRECHT

115. Uit een vergelijking tussen het Frans en Belgisch burgerlijk procesrecht op het vlak van de vordering tot tussenkomst in hoger beroep, kan worden geconcludeerd dat artikel 812, tweede lid Ger.W. strenger is dan artikel 555 *C. pr. civ.*. Volgens het Ger.W. is het immers resoluut uitgesloten dat een agressieve gedwongen tussenkomst voor het eerst wordt ingeleid in hoger beroep, terwijl het Frans gerechtelijk recht hiervoor wel enige ruimte laat. Volgens de *C. pr. civ.* zal dergelijke vordering ontvankelijk worden verklaard, ingeval deze zich als het ware opdringt aan partijen, als gevolg van de ontdekking van een nieuw element, waarvan zij in eerste aanleg nog geen kennis konden nemen.²²⁹

116. Hieruit zou men kunnen afleiden dat de Belgische wetgever meer belang hechtte aan het waarborgen van de dubbele aanleg, aangezien artikel 812, tweede lid Ger.W. beoogt te verhinderen dat de tussenkomende partij een aanleg zou verliezen. Doch, nader onderzoek van rechtspraak en doctrine aan zowel Franse als Belgische zijde lijkt het tegenovergestelde aan te tonen. In het Frans procesrecht hecht men dusdanig belang aan het principe van de dubbele aanleg, dat artikel 555 in de *C. pr. civ.* werd ingeschreven om ook de tussenkomende partij de kans te bieden om haar vordering in twee aanleggen berecht te zien. In het België wordt daarentegen expliciet door het Hof van Cassatie en een groot deel van de auteurs gesteld dat een partij onmogelijk van een aanleg kan worden beroofd, daar het beginsel van dubbele aanleg in civiele zaken noch een recht, nog een algemeen rechtsbeginsel is.²³⁰ Wanneer een partij haar vordering slechts door één rechter beoordeeld weet, is dit louter het logisch gevolg van het feit dat de tweede aanleg een voortzetting van het geding in eerste instantie uitmaakt.²³¹

---

²²⁹ Cass. (FR) 6 mei 1999, nr. 97-14.539, https://www.courdecassation.fr/decision/60794cf19ba5988459c478fd?search_api_fulltext=97-14.539&op=Rechercher+sur+judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=

²³⁰ Zie randnummers 81-84.

²³¹ G. CLOSSET-MARCHAL, G., "L'appel, voie d'achèvement du litige", *JT* 2009, 78.

HOOFDSTUK IV: VERGELIJKING MET HET NEDERLANDS PROCESRECHT

AFDELING I: DE VOEGING EN DE TUSSENKOMST

117. In een procedure voor de Nederlandse burgerlijke rechter kan eenieder die belang heeft bij beslissingen in of de uitslag van een procedure waarin hij zelf geen partij is, en vreest dat de procespartijen zelf voldoende met dat belang rekening zullen houden, zich voegen of tussenkomen in een hangend geding.²³² Wenst de derde zich te voegen, respectievelijk tussen te komen in de procedure, dan dient deze een incidentele conclusie neer te leggen, uiterlijk op de roldatum waarop de laatste conclusie in deze procedure wordt genomen.²³³ Zelfs wanneer de hoofdzaak reeds de appelfase heeft bereikt, kan de derde zich nog voegen of tussenkomen.²³⁴ Door de neerlegging van deze conclusie, wordt een incidentele vordering tot voeging, *c.q.* tussenkomst ingeleid. De rechter zal dan over deze vordering uitspraak doen en beslissen of de derde over het vereiste belang beschikt om partij te worden in het geding.²³⁵

§1. DE VOEGING

118. *De voeging* is de rechtsfiguur waarbij een derde zich vrijwillig schaart aan de zijde van één van beide partijen en beoogt om hetzij het voorwerp van de vordering in de hoofdzaak toe te laten wijzen aan de eiser (voeging aan zijde van de eiser), hetzij deze vordering te laten afwijzen (voeging aan zijde van de verweerder).²³⁶ Een eerste kenmerk van de voeging is dat zij bewaren of defensief is: de derde komt voor zijn eigen belangen op in de hangende procedure.²³⁷ Daarnaast is zij afhankelijk of accessoir, doordat de derde niet zelf een vordering in de hoofdprocedure instelt, maar ofwel de vordering van de eisende partij, ofwel het verweer van de verwerende partij steunt.²³⁸

---

²³² Artikel 217 Rv.: “Ieder die een belang heeft bij een tussen andere partijen aanhangig geding, kan vorderen zich daarin te mogen voegen of daarin te mogen tussenkomen”;

C. ASSER, *Procesrecht: Eerste aanleg*, Deventer, Wolters Kluwer, 2022, randnr. 45.

²³³ Artikel 218 Rv.: “Deze vordering wordt ingesteld bij incidentele conclusie vóór of op de roldatum waarop de laatste conclusie in het aanhangige geding wordt genomen.”

²³⁴ N. MIRZOJAN, “Commentaar op art. 218 Rv.”, *Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering 2023*, punt b.

²³⁵ C. ASSER, *Procesrecht: Eerste aanleg*, Deventer, Wolters Kluwer, 2022, randnr. 45.

²³⁶ N. MIRZOJAN, “Commentaar op art. 217 Rv.”, *Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering 2023*, randnr. 1.

²³⁷ C. ASSER, *Procesrecht: Eerste aanleg*, Deventer, Wolters Kluwer, 2022, randnr. 46.

²³⁸ *Ibid.*

Een voorbeeld van een voeging aan zijde van de verweerder is de situatie waarin de borg zich voegt aan de zijde van de hoofdschuldenaar tegen wie de schuldeiser een incassodagvaarding heeft uitgebracht. Van een voeging aan zijde van de eiser zou dan sprake zijn, wanneer de verzekeraar zich voegt aan de zijde van de verzekerde die een vordering tot schadevergoeding heeft ingesteld.²³⁹

119. Opdat de voeging door de rechter toelaatbaar wordt verklaard, is het vereist dat de derde kan aantonen dat hij hierbij een belang heeft, zoals ook uitdrukkelijk wordt voorgeschreven door artikel 217 Rv.. De Nederlandse Hoge Raad stelt dat het evenwel voldoende is dat de derde hard maakt dat hij nadelige gevolgen kan ondervinden van een uitkomst van een procedure die ongunstig is voor de partij aan wier zijde deze zich voegt.²⁴⁰ Dergelijke nadelige gevolgen worden door de Hoge Raad gedefinieerd als feitelijke of juridische gevolgen van de toewijzing dan wel afwijzing van de vordering, of het gezag van gewijsde dat de eindbeslissing met betrekking tot de hoofdzaak kan hebben ten aanzien van de derde die de voeging vordert.²⁴¹ De vrees voor precedentenwerking van de beslissing omtrent de hoofdzaak wordt daarentegen niet als een afdoend belang beschouwd.²⁴²

§2. DE TUSSENKOMST

120. *De tussenkomst* kan zowel vrijwillig als gedwongen geschieden. In het geval van een *vrijwillige tussenkomst*, stelt de derde een eigen vordering in, gericht tegen de partijen die reeds in het geding aanwezig zijn. Bijvoorbeeld: bij een dubbele verkoop komt de eerste koper tussen in een geding waarin de tweede koper van de verkoper de levering van het gekochte goed vordert; de derde vordert van de verkoper de levering van het betrokken goed aan zichzelf, en van de tweede koper het gedogen daarvan.²⁴³ De tussenkomst is onafhankelijk en agressief. Onafhankelijk, omdat de tussenkomende partij niet beoogt de rechtspositie van eiser of verweerder te steunen. Agressief, vermits de derde zelf een vordering instelt tegen de eisende en verwerende partij.²⁴⁴

121. Net zoals in het geval van voeging, zal de vrijwillig tussenkomende derde pas partij worden in het geding, indien deze kan aantonen dat hij hiertoe een belang heeft. De Nederlandse Hoge Raad geeft aan dat de vordering tot tussenkomst slechts dan door de rechter zal worden toegestaan, ingeval de derde voldoende belang heeft zich te mengen in het aanhangige geding in verband met de nadelige gevolgen die zij van de uitspraak in het hoofdgeding kan ondervinden.²⁴⁵ Voor wat moet worden verstaan onder deze nadelige gevolgen, wordt verwezen naar het onderdeel waarin de voeging werd besproken.²⁴⁶

---

²³⁹ *Ibid.*

²⁴⁰ Hoge Raad (NL) 6 september 2013, *NJ* 2014, nr. 58.

²⁴¹ Hoge Raad (NL) 15 november 2019, *NJ* 2019, nr. 451.

²⁴² Hoge Raad (NL) 21 mei 2021, *NJ* 2021, nr. 199.

²⁴³ N. MIRZOJAN, "Commentaar op art. 217 Rv.," *Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering* 2023, randnr. 1.

²⁴⁴ C. ASSER, *Procesrecht: Eerste aanleg*, Deventer, Wolters Kluwer, 2022, randnr. 47.

²⁴⁵ Hoge Raad (NL) 28 maart 2014, *NJ* 2015, nr. 206.

²⁴⁶ Zie randnummers 188-199.

122. De *gedwongen tussenkomst* vindt plaats, indien een van de partijen een derde in het geding wenst te betrekken, niet om jegens deze een vordering in te stellen, doch om de bindende kracht van de uitspraak inzake de hoofdzaak uit te breiden tot deze derde.²⁴⁷ De partij die de derde gedwongen wil zien tussenkomen, zal aan hem geen dagvaarding, maar een oproepingsexploot *ex* artikel 118 Rv. moeten richten.²⁴⁸ Als de oproeping aan de eisen van artikel 118 Rv. voldoet, maar de derde niet verschijnt, wordt de uitspraak – conform artikel 140, derde lid Rv.²⁴⁹ – met betrekking tot de hoofdzaak geacht tegen hem op tegenspraak te zijn geweest, waardoor het gezag van gewijsde ervan zich aldus tot hem uitstrekt.²⁵⁰ Wordt de derde partij in het geding, dan geschiedt dit met terugwerkende kracht, waardoor ook reeds gewezen tussenvonnissen bindend zijn ten aanzien van haar.²⁵¹

123. Eveneens de partij die een derde gedwongen wil laten tussenkomen, moet hiervoor een belang hebben. De derde moet dusdanig bij de materiële rechtsverhouding tussen de procespartijen betrokken zijn, dat de eiser die gedwongen laat tussenkomen, er belang bij heeft dat de beslissing inzake de vordering die werd ingesteld tegen de verweerder, tevens de derde bindt. Het laten tussenkomen van een derde louter om relevante informatie waarover deze beschikt, in te winnen, volstaat dus niet.²⁵²

AFDELING II: DE VRIJWARING

124. Naast de voeging en de tussenkomst kent het Nederlands procesrecht *de vrijwaring*. De nadelige gevolgen van het verlies van de hoofdzaak wordt hierdoor door de partijen afgewenteld op een derde die in het geding wordt betrokken.²⁵³ De waarborg (derde) houdt op die manier de gewaarborgde (eiser of verweerder) vrij van de nadelige gevolgen van een eventuele veroordeling.²⁵⁴ De vordering tot tussenkomst in vrijwaring geschiedt door middel van een incidentele conclusie tot oproeping in vrijwaring, neergelegd op de roldatum die bepaald is voor het nemen van de conclusie van antwoord.²⁵⁵

---

²⁴⁷ C. ASSER, *Procesrecht: Eerste aanleg*, Deventer, Wolters Kluwer, 2022, randnr. 48.

²⁴⁸ Artikel 118 Rv.: “Oproepingen van derden als partij in het geding geschieden met inachtneming van de voor dagvaarding geldende termijnen. Indien de oproeping niet geschiedt bij hetzelfde exploot waarmee de gedaagde is gedagvaard, wordt het exploot, waarmee de gedaagde is gedagvaard, met de oproeping aan de derde betekend. Artikel 111, tweede lid, aanhef en onderdelen g, h, i, j en k, zijn van overeenkomstige toepassing.

Artikel 128, tweede, zesde en zevende lid, is van overeenkomstige toepassing”;

C. ASSER, *Procesrecht: Eerste aanleg*, Deventer, Wolters Kluwer, 2022, randnr. 48.

²⁴⁹ Artikel 140, derde lid Rv.: “Tussen alle partijen wordt één vonnis gewezen, dat als een vonnis op tegenspraak wordt beschouwd.”

²⁵⁰ C. ASSER, *Procesrecht: Eerste aanleg*, Deventer, Wolters Kluwer, 2022, randnr. 50.

²⁵¹ *Ibid.*, randnr. 52.

²⁵² *Ibid.*, randnr. 51.

²⁵³ N. MIRZOJAN, “Commentaar op art. 210 Rv.”, *Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering 2023*, randnr. 2.

²⁵⁴ W. HUGENHOLTZ en W. H. HEEMSKERK, *Hoofdlijnen van Nederlands burgerlijk procesrecht*, Dordrecht, Convoy Uitgevers, 2021, 145.

²⁵⁵ Artikel 210, eerste en tweede lid Rv.: “Indien de gedaagde meent gronden te hebben om iemand in vrijwaring op te roepen en hij die oproeping niet heeft gedaan vóór de dag waarop de hoofdzaak moet dienen, neemt hij zijn daartoe strekkende, met redenen omklede conclusie vóór alle weren op de voor het nemen van de conclusie van antwoord bepaalde roldatum. Indien de eiser meent gronden te hebben om iemand in vrijwaring op te roepen, neemt hij zijn daartoe strekkende, met redenen omklede conclusie uiterlijk op de roldatum, op zijn verzoek bepaald bij de verschijning van partijen ter terechtzitting op de voet van artikel 131. Vindt geen verschijning van partijen op de voet van artikel 131 plaats, dan neemt de eiser zijn conclusie uiterlijk op de voor het nemen van de conclusie van repliek bepaalde datum.”

Werd de conclusie niet tijdig neergelegd, dan wordt de berechting van de hoofdzaak gewoon verdergezet.²⁵⁶ Een belangrijke kantmelding is wel dat de derde niet voor het eerst in hoger beroep in vrijwaring kan worden opgeroepen, aangezien de derde anders van een aanleg zou worden beroofd.²⁵⁷

125. Ingevolge de conclusie tot vrijwaring wordt voor de rechter een incidenteel geschil aanhangig gemaakt: deze zal moeten beslissen of degene die oproept in vrijwaring over een afdoend belang beschikt. Het is voldoende dat de waarborg (derde) krachtens zijn rechtsverhouding tot de gewaarborgde (eiser of verweerder) verplicht is de nadelige gevolgen te dragen van het verlies van de hoofdzaak door de gewaarborgde. Niet vereist is dat tussen de vordering in hoofdzaak en de vordering in vrijwaring een rechtstreekse band bestaat, of dat de gewaarborgde er belang bij heeft dat de waarborg hem in de hoofdzaak bijstaat.²⁵⁸ Daarnaast gaat de rechter na of de belangen van de partijen of de eisen van doelmatige procesvoering de vrijwaring niet in de weg staan, bijvoorbeeld omdat deze een onnodige of onredelijke vertraging van de procesgang in de hand zou werken.²⁵⁹

AFDELING III: VERGELIJKING MET HET BELGISCH PROCESRECHT

126. Wat meteen opvalt, is dat het Nederlands procesrecht een totaal andere indeling hanteert dan het Belgisch procesrecht. Om het wat overzichtelijk te maken, worden de Nederlandse en Belgische vormen van de tussenkomst vergeleken aan de hand van een schema:

Nederlands procesrecht	Belgisch procesrecht
Voeging	Vrijwillige bewarende tussenkomst
Vrijwillige tussenkomst	Vrijwillige agressieve tussenkomst
Gedwongen tussenkomst	Gedwongen bewarende tussenkomst
Vrijwaring	Gedwongen agressieve tussenkomst/gedwongen tussenkomst in vrijwaring

²⁵⁶ Artikel 211 Rv.: “Indien de vordering tot oproeping in vrijwaring niet tijdig is gedaan, wordt zonder uitstel in de hoofdzaak voortgeprocedeerd.”

²⁵⁷ Hoge Raad (NL) 14 december 2007, NJ 2008, nr. 9; W. HUGENHOLTZ en W. H. HEEMSKERK, *Hoofdlijnen van Nederlands burgerlijk procesrecht*, Dordrecht, Convoy Uitgevers, 2021, 148.

²⁵⁸ C. ASSER, *Procesrecht: Eerste aanleg*, Deventer, Wolters Kluwer, 2022, randnr. 41.

²⁵⁹ *Ibid.*

127. Wat betreft de vordering tot tussenkomst die voor het eerst wordt ingesteld in hoger beroep, vertoont het Nederlands gerechtelijk recht wél veel gelijkenissen met het Belgisch burgerlijk procesrecht. In beginsel kan in Nederland elke vorm van tussenkomst zowel in eerste als in tweede aanleg voor het eerst plaatsvinden, doch wat betreft de vordering in vrijwaring wordt een uitzondering gemaakt: zij kan niet voor het eerst in hoger beroep worden ingeleid. Dit verbod wordt nergens expliciet in de wet vermeld, maar volgt uit de rechtspraak van de Hoge Raad en de doctrine.²⁶⁰ Evenmin is het volgens artikel 812, tweede lid Ger.W. in de Belgische rechtscolleges mogelijk om voor de eerste maal in hoger beroep een derde in vrijwaring te laten tussenkomen. In beide rechtssystemen wil men op deze manier voorkomen dat de tussenkomende partij van een aanleg zou worden beroofd.²⁶¹

---

²⁶⁰ Hoge Raad (NL) 14 december 2007, NJ 2008, nr. 9.

²⁶¹ Wat betreft Nederland: N. MIRZOJAN, “Commentaar op art. 210 Rv.”, *Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering* 2023, randnr. 2.;
Wat betreft België: S. MOSSELMANS, “Commentaar bij art. 812 Ger.W.”, *OGR* 2007, 105 en 108.

HOOFDSTUK V: SCHENDT DE VERRUIMDE DEVOLUTIEVE WERKING IN MEERPARTIJENGESCHILLEN ARTIKEL 812, TWEEDE LID GER.W.?

AFDELING I: TEN GELEIDE

128. In de zaak voor de Brusselse rechtbank van koophandel (thans: ondernemingsrechtbank) stelden verwerende partijen hoger beroep in tegen een tussenvonnis waarin de eerste rechter uitspraak deed over de hoofd- en tegenvordering tussen eisers en verweerders, en waarin hij de vordering tot tussenkomst en vrijwaring ten aanzien van één der tussenkomende partijen uitstelde naar latere datum, aangezien deze nog niet in staat van wijzen was. Voor het hof van beroep haalde een tussenkomende partij – naast een vermeende ontneming van haar dubbele aanleg – aan dat artikel 812, tweede lid Ger.W. zou zijn geschonden. Doordat de vordering tot gedwongen tussenkomst een vrijwaring nastreeft, is deze agressief van aard. Het aangehaalde artikel stelt expliciet dat dergelijke agressieve vorderingen tot tussenkomst niet voor het eerst plaats mogen vinden in hoger beroep.²⁶²

AFDELING II: DE AFSPLITING VAN EEN TUSSENVORDERING

129. Artikel 810 Ger.W. geeft aan de rechter de mogelijkheid om de tegenvordering van de hoofdvordering af te splitsen, teneinde deze apart te berechten, indien de beslechting van de tegenvordering de berechting van de hoofdvordering te ernstig zou vertragen.²⁶³ Daarnaast bepaalt artikel 814 Ger.W. dat een tussenvordering de berechting van de hoofdvordering niet mag vertragen.²⁶⁴ Uit het samenlezen van beide artikels, kan worden afgeleid dat de rechter over een discretionaire beoordeling beschikt om eveneens dilatoir werkende vorderingen tot tussenkomst af te splitsen van de hoofd- of tegenvordering, bijvoorbeeld wanneer tussen reeds in het geding zijnde partijen een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd.²⁶⁵

---

²⁶² Brussel 23 oktober 2018, 2018/AR/500, onuitg.

²⁶³ Artikel 810 Ger.W.: “Indien de tegenvordering de berechting van de hoofdvordering te zeer zou kunnen vertragen, worden de twee vorderingen afzonderlijk berecht.”

²⁶⁴ Artikel 814 Ger.W.: “Tussenkomst mag de berechting van de hoofdvordering niet vertragen.”; P. Taelman en P. Thion, “Bundeling van vorderingen”, *TPR* 2003/4, 1507.

²⁶⁵ S. Mosselmans, “Commentaar bij art. 810 Ger.W.”, *OGR* 2006, afl. 68, 213-214.

130. In de praktijk komt het regelmatig voor dat de rechter gebruik maakt van zijn bevoegdheid *ex* artikelen 810 en 814 Ger.W. om de behandeling van een vordering tot tussenkomst die nog niet in staat is, uit te stellen naar een latere datum, terwijl hij de hoofdvordering die wel reeds in staat is, wel onmiddellijk behandelt.²⁶⁶ Dit is exact wat zich voordeed in de uitspraak van het hof van beroep te Brussel van 23 oktober 2018.

AFDELING III: HEERSENDE DOCTRINE EN RECHTSPRAAK

131. De appelrechter van het hof van beroep te Brussel oordeelde in zijn arrest dat er geen sprake was van een schending van artikel 812 tweede lid Ger.W.. *In casu* wordt namelijk geen nieuwe rechtsverhouding in hoger beroep gecreëerd; deze bestond reeds in eerste aanleg, vermits tussenkomende partijen in gedwongen tussenkomst werden gedagvaard voor de rechtbank van koophandel. Ook de agressieve vordering ten aanzien van de tussenkomende partij werd niet voor het eerst ingesteld in tweede aanleg, maar werd al aanhangig gemaakt tijdens de procedure in eerste aanleg.²⁶⁷

132. Dit standpunt van de appelrechter is ook het standpunt dat wordt aangenomen in de heersende rechtsleer en rechtspraak. Artikel 812, tweede lid Ger.W. viseert zowel de gevallen waarin een derde voor de eerste maal in het geding wordt betrokken in tweede aanleg door middel van een agressieve tussenkomst,²⁶⁸ als de situaties waarin tussen partijen die reeds in eerste aanleg in het geding waren betrokken, een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd, doordat voor het eerst in hoger beroep een vordering door de ene tegen de andere wordt ingesteld.²⁶⁹ Wanneer daarentegen de agressieve vordering tot tussenkomst reeds in eerste aanleg werd ingeleid, ofschoon zij niet werd berecht door de eerste rechter, kan er bijgevolg geen sprake zijn van een vordering tot tussenkomst strekkende tot een veroordeling die voor het eerst plaatsvindt in hoger beroep, in de zin van artikel 812, tweede lid Ger.W..²⁷⁰

---

²⁶⁶ S. CNUUDE, “Tussengeschillen voortvloeiend uit de wijziging van de aanspraken van de partijen en uit de creatie van nieuwe procesverhoudingen”, *BHBP* 2017, afl. 21, 53.

²⁶⁷ Brussel 23 oktober 2018, 2018/AR/500, onuitg.

²⁶⁸ Cass. 4 maart 1955, *Arr. Cass.* 1955, 567-572; S. MOSSELMANS, “Geen nieuwe procesverhouding in hoger beroep” (noot onder Antwerpen 10 mei 2007), *RW* 2008, nr. 28, 1160.

²⁶⁹ Brussel 26 november 1981, *RW* 1981-1982, 1277-2179, noot J. LAENENS; Rb. Leuven 27 juni 1990, *TBBR* 1991, 401-402; S. MOSSELMANS, “Geen nieuwe procesverhouding in hoger beroep” (noot onder Antwerpen 10 mei 2007), *RW* 2008, nr. 28, 1159.

²⁷⁰ Cass. 29 oktober 2004, AR C.02.0406.N, *Arr.Cass.* 2004, 1712-1714.

AFDELING IV: VERGELIJKING MET HET FRANS PROCESRECHT

133. Ook de Franse rechter heeft – net zoals de Belgische rechter – de bevoegdheid om de vordering tot tussenkomst af te splitsen van de hoofdvordering, wanneer de berechting van de eerste de berechting van de hoofdeis te zeer zou vertragen.²⁷¹ De rechter zal dan uitspraak doen over de vordering tot tussenkomst op een later tijdstip, nadat de hoofdvordering is beslecht.²⁷²

134. Ingevolge het adagium *tantum devolutum quantum appellatum*, dat nog steeds geldt in het Frans procesrecht, kunnen enkel de geschilpunten waarover de eerste rechter reeds uitspraak heeft gedaan, voor de appelrechter aanhangig worden gemaakt.²⁷³ Wanneer dan de vordering tot tussenkomst die al werd ingeleid in eerste aanleg, nog niet werd berecht, kan hiertegen geen hoger beroep worden ingesteld, waardoor de appelrechter hiervan geen kennis zal kunnen nemen. Derhalve blijft de vordering tot tussenkomst in principe aanhangig voor de rechter in eerste aanleg, waardoor de tussenkomende derde op deze manier geen aanleg dreigt te verliezen.

135. Anders gaat het slechts, ingeval de vordering tot tussenkomst en de hoofd- of tegenvordering waarop ze werd geënt, onsplitsbaar blijken te zijn.²⁷⁴ Wanneer de rechter *un jugement définitif* uitspreekt, waarin hij oordeelt over de hoofdvordering, maar nog niet over de vordering in tussenkomst, zal door de devolutieve werking enkel de tussenkomst voor de appelrechter aanhangig worden gemaakt, indien deze een onsplitsbaar geschil vormt met de hoofdvordering.

136. Eveneens indien het beide vorderingen niet onsplitsbaar zijn, maar de appelrechter de zaak evoceert, zal de vordering in tussenkomst bij hem aanhangig worden gemaakt, ondanks de eerste rechter hierover nog geen uitspraak deed, en dus geen van de procespartijen hiertegen hoger beroep heeft ingesteld.²⁷⁵

---

²⁷¹ Artikel 326 *C. pr. civ.*: “*Si l'intervention risque de retarder à l'excès le jugement sur le tout, le juge statue d'abord sur la cause principale, sauf à statuer ensuite sur l'intervention.*”

²⁷² S. GUINCHARD, *Droit et Pratique de la Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2022, 1131.

²⁷³ Zie randnummers 15-17; artikel 562, eerste lid *C. pr. civ.*

²⁷⁴ Zie randnummer 31; artikel 562, tweede lid *C. p. civ.*

²⁷⁵ Zie randnummers 62-66.

AFDELING V: VERGELIJKING MET HET NEDERLANDS PROCESRECHT

137. In beginsel wordt in de Nederlandse civiele procedure omtrent de hoofdzaak en de vrijwaring uitspraak gedaan op hetzelfde moment. Om te verhinderen dat de vordering in vrijwaring die nog niet in staat van wijzen is, de berechting van de hoofdzaak zou vertragen, kan de hoofdzaak evenwel eerder worden afgedaan (*i.e.* berecht).²⁷⁶ Niettegenstaande de wettekst zegt dat dit enkel kan plaatsvinden op verzoek van de partijen, wordt de afsplitsing van de vordering in vrijwaring in de praktijk ook door de rechter ambtshalve toegepast.²⁷⁷ Geen enkele rechtsregel verzet zich tegen de afdoening van de vordering in vrijwaring vóór de uitspraak omtrent de hoofdzaak,²⁷⁸ doch de Hoge Raad oordeelde dat dit niet mogelijk is, ingeval deze uitspraak afhankelijk is, of redelijkerwijze kan afhangen, van de uitkomst van de hoofdzaak.²⁷⁹

138. Wanneer hoger beroep werd ingesteld tegen een provisioneel vonnis conform artikel 337, eerste lid Rv., bepaalt artikel 355, eerste lid Rv. dat de appelrechter na zijn beslissing de zaak opnieuw dient te verwijzen naar de rechter in eerste aanleg om het geschil verder ten gronde te beslechten, indien de rechter in hoger beroep het vonnis van de eerste rechter bekrachtigde. Hiervan kan worden afgeweken door middel van evocatie en prorogatie.²⁸⁰ Bijgevolg zal de vordering in tussenkomst waaromtrent nog geen uitspraak werd gedaan in eerste aanleg, niet worden afgewenteld op de appelrechter, tenzij in geval van evocatie of prorogatie. Wanneer de rechter in hoger beroep de eerste uitspraak vernietigt, zegt artikel 355, tweede lid Rv. dat enkel hij de keuze heeft om de zaak de evoceren. Ook in dit geval zal dus een onbeslechte vordering in tussenkomst niet aanhangig worden gemaakt bij de rechter in hoger beroep, behoudens als deze de zaak evoceert.

---

²⁷⁶ Artikel 215 Rv.: “In geval de hoofdzaak en de zaak in vrijwaring tegelijk in staat van wijzen zijn, wordt daarin gelijktijdig beslist. Indien dit niet het geval is, wordt op vordering van de oorspronkelijke eiser of gedaagde de hoofdzaak afzonderlijk beslist.”

²⁷⁷ C. ASSER, *Procesrecht: Eerste aanleg*, Deventer, Wolters Kluwer, 2022, randnr. 42.

²⁷⁸ Hoge Raad (NL) 6 februari 1998, *NJ* 1998, nr. 350.

²⁷⁹ Hoge Raad (NL) 4 oktober 2019, *NJ* 2019, nr. 462.

²⁸⁰ Zie randnummers 67-71.

AFDELING VI: KRITISCHE REFLECTIE

§1. DE BEDOELING VAN DE WETGEVER

139. Zoals reeds besproken, verbiedt de wetgever dat voor het eerst in hoger beroep een agressieve vordering wordt ingesteld tegen een tussenkommende partij. Met andere woorden: het is niet geoorloofd voor de eerste maal effectief iets te vorderen van een partij in tussenkomst voor de appelrechter, wanneer van deze in eerste aanleg niks werd gevorderd.²⁸¹ De wetgever heeft dit verbod in het Ger.W. ingeschreven, teneinde te verhinderen dat het beginsel van dubbele aanleg zou worden geschonden.²⁸² Immers, degene tegen wie wordt gevorderd, verliest als het ware een eerste aanleg en op die manier de mogelijkheid om de betrokken vordering tweemaal berecht te zien.²⁸³

140. Desalniettemin benadrukt het Hof van Cassatie dat dit beginsel van dubbele aanleg geen algemeen rechtsbeginsel uitmaakt.²⁸⁴ Derhalve raakt artikel 812, tweede lid Ger.W. de openbare orde niet.²⁸⁵ Het Hof stelt zelfs dat deze bepaling niet van dwingend recht is, waardoor partijen een eventuele schending zelf te berde moeten brengen.²⁸⁶ De reden hiervoor is dat de eerste aanleg niet radicaal wordt overgeslagen, waardoor de regels van de rechterlijke organisatie niet worden geschonden.²⁸⁷

141. Wanneer we de *tekst* van artikel 812, tweede lid Ger.W. letterlijk en strikt interpreteren, valt een agressieve vordering tot tussenkomst die reeds werd ingesteld in eerste aanleg, doch slechts voor het eerst wordt berecht in hoger beroep inderdaad buiten het toepassingsgebied van deze bepaling. De tussenvordering wordt immers niet voor het eerst ingesteld in tweede aanleg. Toch lijkt mij deze interpretatie niet te stroken met de *bedoeling* van de wetgever. Deze wou voorkomen dat een tussenkommende partij van een aanleg wordt beroofd – ondanks het beginsel van dubbele aanleg noch als recht, noch als algemeen rechtsbeginsel wordt erkend in civiele zaken.

---

²⁸¹ Zie randnummers 103-106; Cass. 29 oktober 2004, AR C.02.0406.N, *Arr. Cass.* 2004, 1712-1714.

²⁸² Cass. 2 december 1982, AR nr. 6653, *Arr. Cass.* 1982, 455-462; Cass. 24 november 1972, *Arr. Cass.* 1972, 298-300; Cass. 9 maart 1972, *Arr. Cass.* 1972, 650-651; P. TAELEMAN en P. THION, “Bundeling van vorderingen”, *TPR* 2003/4, 1511.

²⁸³ S. MOSSELMANS, “Geen nieuwe procesverhouding in hoger beroep” (noot onder Antwerpen 10 mei 2007), *RW* 2007, nr. 28, 1161.

²⁸⁴ Zie randnummers 81-84; Cass. 27 februari 2002, AR P.02.0164, *Arr. Cass.* 2002, 632-635; Cass. 16 mei 2001, AR P.01.0305, *Arr. Cass.* 2001, 914-922; Cass. 2 november 1989, AR nr. 6286, *Arr. Cass.* 1989, 298-305.

²⁸⁵ Cass. 2 december 1982, AR nr. 6653, *Arr. Cass.* 1982, 455-462; Bergen 13 februari 1990, *JT* 1990, 740-743; Luik 20 juni 1989, *JLMB* 1989, 952-959.

²⁸⁶ Cass. 2 december 1982, AR nr. 6653, *Arr. Cass.* 1982, 455-462.

²⁸⁷ S. MOSSELMANS, “Geen nieuwe procesverhouding in hoger beroep” (noot onder Antwerpen 10 mei 2007), *RW* 2007, nr. 28, 1161.

Mijns inziens verliest ook een partij in gedwongen tussenkomst ten aanzien van wie een agressieve vordering voor het eerst wordt berecht in hoger beroep, een aanleg, ofschoon de betrokken vordering reeds in eerste aanleg werd ingeleid. Een eerste berechting door de eerste rechter wordt namelijk volledig overgeslagen. De situatie waarin een agressieve vordering tot tussenkomst voor het eerst plaatsvindt in hoger beroep, en de situatie waarin deze vordering al werd ingesteld in eerste aanleg, doch voor het eerst wordt berecht door de appelrechter, komen dus *de facto* op hetzelfde neer.

§2. DE TE BEPERKTE DRAAGWIJDTE VAN DE TUSSENVORDERING EX ARTIKELEN 15 EN 16 GER.W.

142. Doordat iemand gedwongen is tussengekomen in eerste aanleg, is deze partij in het geding geworden. Derhalve dient deze niet meer in de procedure voor het appelgerecht gedwongen tussen te komen door middel van een dagvaarding.²⁸⁸ Dit heeft tot gevolg dat, wanneer over de vordering in tussenkomst nog niet werd geoordeeld door de eerste rechter, maar hoger beroep wordt ingesteld tegen een tussenvonnissen inzake de hoofdvordering (en/of tegenvordering), de tussenkomst ingevolge de verruimde devolutieve werking wordt afgewenteld op de appelrechter, samen met de rest van het geschil. Vermits de derde reeds in eerste aanleg partij is geworden in het geding, zal dus eveneens zijn – nog onbeslechte – tussenvordering aanhangig worden gemaakt bij de rechter in hoger beroep, zonder dat hij expliciet via een dagvaarding opnieuw in het proces voor deze rechter moet worden betrokken.

143. Het lijkt er echter op dat de wetgever van 1967 niet heeft gedacht aan dergelijke soort tussenvorderingen. Ten tijde van de creatie van het Ger.W. werd de vordering tot tussenkomst verankerd in artikelen 15 en 16 Ger.W., maar het is duidelijk dat men enkel uitging van een simplistische procesverhouding tussen één eiser en één verweerder, en dat een vordering tot tussenkomst steeds impliceert dat een derde die tot dan buiten het geding stond, thans in het proces wordt betrokken. Artikel 12, tweede lid Ger.W. definieert de inleidende vordering van de eiser, waardoor de zaak aanhangig wordt gemaakt bij de rechter.²⁸⁹ Verder beschrijft artikel 14 Ger.W. de tegenvordering, uitgaande van de verweerder tegen de eiser.²⁹⁰ Het geval waarin in een meerpartijengeschil reeds in het geding zijnde partijen zich na de inleiding van het geding pas tot elkaar richten en een vordering instellen tegen elkaar is noch te kwalificeren als hoofdvordering, noch als tegenvordering, noch als tussenkomst *sensu stricto*, en valt derhalve tussen kant en wal.²⁹¹

---

²⁸⁸ Cass. 23 december 1988, AR nr. 6151, *Arr. Cass.* 1988, 519-522.

²⁸⁹ Artikel 12, tweede lid Ger.W.: “De inleidende vordering opent het rechtsgeding.”

²⁹⁰ Artikel 14 Ger.W.: “De tegenvordering is een tussenvordering die de verweerder instelt om tegen de eiser een veroordeling te doen uitspreken.”

²⁹¹ S. MOSSELMANS, *Tussenvorderingen*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2007, 237.

144. Eveneens bij de bepalingen die voorschrijven binnen welke grenzen een ingestelde vordering kan worden uitgebreid of gewijzigd, wordt de tussenvordering tussen reeds in het geding aanwezige partijen over het hoofd gezien. Met betrekking tot de hoofdvordering stelt artikel 807 Ger.W. dat ze enkel kan worden uitgebreid of gewijzigd, indien deze uitbreiding of wijziging berust op een feit of handeling in de oorspronkelijke dagvaarding aangevoerd.²⁹² Het is evenwel niet vereist dat de uitbreiding of wijziging reeds virtueel in de oorspronkelijke vordering was inbegrepen, *i.e.* dat deze al impliciet vervat zat in de oorspronkelijke vordering.²⁹³ Artikel 1042 Ger.W. stelt dat deze bepaling ook toepassing vindt in tweede aanleg.²⁹⁴ Een compleet nieuwe hoofdvordering inleiden in hoger beroep, is daarentegen volgens het Hof van Cassatie niet mogelijk.²⁹⁵

145. Artikel 807 Ger.W. is echter wel enkel van toepassing op de hoofdvordering, uitgaande van de eisende partij.²⁹⁶ Wil de verweerder diens tegenvordering uitbreiden of wijzigen in hoger beroep, of dan een nieuwe tegenvordering inleiden, dan geeft de rechtspraak van het Hof van Cassatie aan dat dit enkel mogelijk is, wanneer dit steunt op een feit of handeling, aangevoerd in de oorspronkelijke dagvaarding; dit een verweer uitmaakt op de (uitgebreide of gewijzigde) hoofdvordering; of tot compensatie strekt.²⁹⁷ Over de tussenvordering waardoor tussen twee partijen een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd, wordt wederom met geen woord gerept.

---

²⁹² Artikel 807 Ger.W.: “Een vordering die voor de rechter aanhangig is, kan uitgebreid of gewijzigd worden, indien de nieuwe, op tegenspraak genomen conclusies, berusten op een feit of akte in de dagvaarding aangevoerd, zelfs indien hun juridische omschrijving verschillend is.”

²⁹³ Cass. 11 september 2020, AR C.19.033.N, *RW* 2021-2022, nr. 8, 327; Cass. 17 oktober 2019, AR C.18.0537.N, www.juportal.be; Cass. 16 oktober 2018, AR P.18.0234.N, *RABG* 2019/6, 479-483; Cass. 29 november 2002, AR C.00.0156.N, *Arr. Cass.* 2002, 2617-2619.

²⁹⁴ Artikel 1042 Ger.W.: “Voor zover de bepalingen van dit boek er niet van afwijken zijn de regels van het geding toepasselijk op de rechtsmiddelen.”

²⁹⁵ Cass. 2 december 1982, AR nr. 6653, *Arr. Cass.* 1982, 454-462; Cass. 24 november 1972, *Arr. Cass.* 1972, 298-300; Cass. 9 maart 1972, *Arr. Cass.* 1972, 650-651.

²⁹⁶ Cass. 26 mei 1976, *Arr. Cass.* 1976, 1067-1069.

²⁹⁷ Cass. 19 maart 2021, AR C.20.0333.N, www.juportal.be; Cass. 23 februari 2006, AR C.04.0048.N, *Arr. Cass.* 2006, 429-433.

DEEL IV: GELDT DE VERRUIMDE DEVOLUTIEVE WERKING ONVERKORT IN MEERPARTIJENGESCHILLEN?

HOOFDSTUK I: DE BEDOELING VAN DE WETGEVER

146. Volgt men de visie van de wetgever, waarbij de tweede aanleg wordt beschouwd als een voortzetting van het geding in eerste aanleg, en waarbij derhalve het volledige proces vanaf de gedinginleiding tot de uitspraak van de appelrechter één doorlopende procedure uitmaakt, dan is het perfect mogelijk dat ingevolge de verruimde devolutieve werking een vordering in tussenkomst pas voor het eerst door de appelrechter wordt berecht. Het is immers verkeerd om de procedure in eerste aanleg en die in tweede aanleg af te doen als twee afzonderlijke en onafhankelijke procedures die niets met elkaar uitstaande hebben.²⁹⁸

147. Dergelijke zienswijze wordt ook gestaafd door de tekst van artikel 616 Ger.W., waarin de wetgever stelt dat tegen ieder vonnis hoger beroep mogelijk is, behoudens wanneer de wet anders bepaalt. Hieruit kan worden afgeleid dat de rechtzoekende beschikt over een – weliswaar geen absoluut – recht op *hoger beroep*, maar niet dat er zoiets bestaat als een recht op *dubbele aanleg*.²⁹⁹ Met andere woorden: in beginsel kan worden geprocedeerd in twee opeenvolgende aanleggen, doordat de rechtszoekende het recht heeft om hoger beroep in te stellen. Wanneer echter dit recht door de wet wordt beperkt, zal het geding in één aanleg worden afgedaan.

148. Daarenboven getuigt ook artikel 1068, eerste lid Ger.W. van het feit dat de procedure in hoger beroep een verderzetting van de eerste aanleg uitmaakt. De devolutieve werking van het hoger beroep, die voortvloeit uit artikel 1068, eerste lid Ger.W., zorgt ervoor dat de appelrechter net dezelfde taak uitvoert als de rechter in eerste aanleg: hij neemt kennis van alle feitelijke en juridische vragen die samenhangen met het geschil dat voor hem aanhangig wordt gemaakt, waardoor zijn bevoegdheid niet is beperkt tot een loutere controle van de beslissing van de eerste rechter.³⁰⁰ Eveneens het gegeven dat de rechter in hoger beroep kennis kan nemen van nieuwe feitelijke en juridische elementen die pas zijn opgedoken nadat de eerste rechter uitspraak had gedaan,³⁰¹ geeft aan dat procedure voor de appelrechter de procesgang in eerste aanleg voorziet.

---

²⁹⁸ G. CLOSSET-MARCHAL, G., “L’appel, voie d’achèvement du litige”, *JT* 2009, 78.

²⁹⁹ K. BROECKX, “Commentaar bij art. 616 Ger.W.”, *OGR* 1997, afl. 35, 12.

³⁰⁰ J. LAENENS, D. SCHEERS, P. THIRIAR, S. RUTTEN en B. VANLERSBERGHE, *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 779.

³⁰¹ A. HOC en J.F. Van Drooghenbroeck, *Droit judiciaire – Tome 2: Procédure civile – Volume 2: Voies de recours*, Brussel, Lefebvre Sarrut Belgium SA Editions, 2021, 117.

149. Voorts geeft ook artikel 1042 Ger.W. blijk van de eenheid van het geding door opeenvolgende aanleggen. Deze bepaling geeft te kennen dat voor zover geen afwijkende bepalingen in het Ger.W. zijn opgenomen, de regels van het geding in eerste aanleg naar analogie van toepassing zijn in hoger beroep. Dit artikel laat op die manier toe dat het geschil evolueert doorheen de opeenvolgende aanleggen.³⁰²

150. Tenslotte werd de devolutieve werking van het hoger beroep in het leven geroepen vanuit enkele praktische overwegingen. Zo wenste de wetgever aan de hand van deze rechtsfiguur de procesgang te versnellen, de goede werking van de appelgerechten te vrijwaren, de overbelasting van deze rechtscollages te vermijden en mogelijke verdragingsmanoeuvres onder de vorm van dilatoire voortijdige hogere beroepen te verhinderen.³⁰³ Ook de fragmentering van het geschil over verschillende gerechtelijke aanleggen wordt hierdoor aan banden gelegd.³⁰⁴

151. Desalniettemin lijkt de wetgever de dubbele aanleg wel te willen waarborgen voor de tussenkommende partij, in de gevallen waarin hoger beroep mogelijk is. Vandaar dat artikel 812, tweede lid Ger.W. expliciet verbiedt om voor het eerst in hoger beroep een agressieve tussenkomst in te leiden.³⁰⁵ De logica achter dit artikel lijkt – mijns inziens – de volgende de zijn. Er bestaat geen recht op dubbele aanleg, maar enkel een recht op hoger beroep. Doordat dit recht echter niet absoluut is, is het niet mogelijk om in elke zaak hoger beroep in te stellen en derhalve elke zaak in twee aanleggen berecht te zien. In de gevallen waarin hoger beroep wél openstaat, en aldus wél twee aanleggen kunnen worden doorlopen, is de wetgever de mening toegedaan dat dit mogelijk moet zijn voor alle partijen – zowel de oorspronkelijke als de tussenkommende. Bijgevolg zou het niet te verantwoorden zijn dat eiser en verweerder hun respectieve vorderingen gedurende twee aanleggen kunnen verdedigen, terwijl de tussenkommende partij halverwege de procedure in het geding wordt betrokken en zij maar gedurende één aanleg haar belangen kan verdedigen.

---

³⁰² D. SLAGMOLEN, M. DE ROECK, K. SAS en J. DE WINNE, “Hoger beroep”, *BHBP* 2017, afl. 22, 78.

³⁰³ Concl. VANDEWAL bij Cass. 29 mei 2015, AR C.13.0615.N, *Arr.Cass.* 2015, 1446.

³⁰⁴ S. VOET, “Verruimde devolutieve werking primeert op beschikkingsbeginsel” (noot onder Cass. 29 mei 2015), *T.FAM* 2016/2, 40.

³⁰⁵ Cass. 2 december 1982, AR nr. 6653, *Arr. Cass.* 1982, 455-462; Cass. 24 november 1972, *Arr. Cass.* 1972, 298-300; Cass. 9 maart 1972, *Arr. Cass.* 1972, 650-651; P. TAELEMAN en P. THION, “Bundeling van vorderingen”, *TPR* 2003/4, 1511; S. MOSELMAANS, “Geen nieuwe procesverhouding in hoger beroep” (noot onder Antwerpen 10 mei 2007), *RW* 2007, nr. 28, 1161.

152. Uit de voorbereidende werken van het Ger.W. blijkt eveneens dat de wetgever van 1967 vreesde dat procespartijen “van een aanleg beroofd zullen worden” ingevolge de verruimde devolutive werking van het hoger beroep. Zo wordt melding gemaakt van het risico dat één der partijen hoger beroep aantekent tegen een tussenvonnissen, zodat de vordering van de andere partij slechts éénmaal kan worden berecht in hoger beroep, en deze daardoor als het ware een aanleg verliest.³⁰⁶ Ook deze vrees in hoofde van de wetgever lijkt verzoenbaar met de idee die hierboven werd uiteengezet, namelijk dat niet elke zaak in twee aanleggen kan worden berecht – waardoor er noch een recht, noch een algemeen rechtsbeginsel op dubbele aanleg bestaat – doch wanneer dit wel mogelijk is, dat de dubbele aanleg voor alle partijen evenveel moet worden gewaarborgd.

---

³⁰⁶ F. HERMANS, *Wetsontwerp houdende het Gerechtelijk Wetboek*, 159-160.

HOOFDSTUK II: DE RECHTSPRAAK

153. Naast de tekst van de wet vindt de idee van de voortzetting van het geding in tweede aanleg ook steun in de rechtspraak. Eerst en vooral erkent het EHRM geen recht van dubbele aanleg in civiele zaken.³⁰⁷ Hierdoor acht het Hof het geoorloofd dat de nationale wetgever het recht op hoger beroep in burgerrechtelijke aangelegenheden aan restricties onderwerpt, mits zij een wettig doel nastreven en de beperkingen evenredig zijn met het nagestreefde doel.³⁰⁸ Het vermijden van overbelasting van de rechtscollages in hoger beroep wordt door het Hof als een wettig doel gezien, dat een beperking van het recht op hoger beroep kan rechtvaardigen.³⁰⁹ Slechts ingeval appelgerechten de waarborgen in artikel 6 EVRM niet verzekeren,³¹⁰ of nationale wetgeving op discriminatoire wijze restricties oplegt, teneinde bepaalde rechtszoekenden de toegang tot de tweede aanleg te ontzeggen,³¹¹ zal er sprake zijn van een schending van het recht op toegang tot de rechter *ex* artikel 6 EVRM.

154. Volgens de huidige rechtspraak van het Belgische Hof van Cassatie maakt de dubbele aanleg in civiele zaken niet enkel geen recht, maar ook geen algemeen rechtsbeginsel uit binnen het Belgisch procesrecht.³¹² het Hof is van mening dat zowel de civiele procedure eigenlijk perfect kan functioneren met één enkele instantie van rechtspraak, zodat de dubbele aanleg geen *conditio sine qua non* is voor een goede rechtsbedeling.³¹³ Daarnaast werd in zijn rechtspraak zelfs uitdrukkelijk gerefereerd aan de visie van de wetgever, dat de procedure in hoger beroep de voortzetting uitmaakt van het proces in eerste aanleg.³¹⁴

---

³⁰⁷ EHRM 26 oktober 1984, De Cubber/België, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57465>; EHRM 17 januari 1970, Delcourt/België, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57467>.

³⁰⁸ EHRM 30 november 2010, S.S. Balikliçe me Beldesi Tarim Kalkinma Kooperatifi e.a./Turkije, <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-101935>; EHRM 14 oktober 2010, Pedro Ramos/Zwitserland, <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-101149>; EHRM 24 april 2008, Kemp e.a./Luxemburg, <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-86078>; EHRM, 5 juli 2007, Lionarakis/Griekenland, <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-81435>; EHRM 23 juni 1995, Tolstoy Miloslavski/Verenigd Koninkrijk, <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-57947>.

³⁰⁹ EHRM 19 december 1997, Brualla Gomez de la Torre/Spanje, <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-58127>.

³¹⁰ EHRM 26 oktober 1984, De Cubber/België, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57465>; EHRM 22 februari 1984, De Sutter/Zwitserland, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57585>; EHRM 8 december 1983, Axen/Duitsland, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57426>; EHRM 25 april 1983, Pakelli/Duitsland, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57554>; EHRM 10 februari 1983, Albert en Le Compte/België, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-61980>; EHRM 23 juni 1981, Le Compte, Van Leuven en De Meyere/België, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57522>; EHRM 13 MEI 1980, Artico/Italië, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57424>; EHRM 28 juni 1978, König/Duitsland, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57512>; EHRM 17 januari 1970, Delcourt/België, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57467>.

³¹¹ EHRM 23 juli 1968, Belgische taalzaak, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57525>.

³¹² Cass. 29 mei 2015, AR C.13.0615.N, *Arr. Cass.* 2015, 1436-1451; Cass. 5 januari 2006, AR C. 05.0190.N, *Arr. Cass.* 2006, 35-37; Cass. 19 januari 1990, AR nr. 6868, *Arr. Cass.* 1990, 663-666; Cass. 10 december 1987, AR nr. 5928, *Arr. Cass.* 1987, 470-474; Cass. 9 september 1986, AR nr. 656, *Arr. Cass.* 1986, 39-41; Cass. 14 februari 1986, AR nr. 5095, *Arr. Cass.* 1986, 838-840; Cass. 3 oktober 1983, AR nr. 6764, *Arr. Cass.* 1983, 103-105.

³¹³ E. KRINGS, “Aspecten van de bijdrage van het Hof van Cassatie tot de rechtsvorming”, *RW* 1990-1991, 316.

³¹⁴ Concl. VANDEWAL bij Cass. 29 mei 2015, AR C.13.0615.N, *Arr. Cass.* 2015, 1446.

155. Het feit dat de eerste en tweede gerechtelijke instantie worden gezien als één lang doorlopend geding, wordt eveneens gestaafd door een arrest van het Hof van Cassatie van 23 december 1988, volgens hetwelk een derde die gedwongen werd tussen te komen voor de rechter in eerste aanleg, niet meer in tussenkomst moet worden gedagvaard voor de appelrechter, wanneer hoger beroep wordt ingesteld tegen de uitspraak over de hoofdvordering.³¹⁵ De derde is immers al partij geworden in het geding in eerste aanleg, en vermits de tweede aanleg een voortzetting vormt van het geding in eerste aanleg, behoudt de tussenkomende derde ook voor het appelgerecht zijn hoedanigheid als procespartij.

156. Ook andere rechtspraak lijkt het standpunt te verdedigen dat een derde die tussenkwam in eerste aanleg, partij blijft gedurende de volledige procedure, aangezien het geding wordt voortgezet doorheen de eerste en de tweede aanleg. Hierdoor is het geen probleem dat een vordering in tussenkomst die in eerste aanleg werd ingeleid, maar nog niet werd beslecht, voor het eerst door de rechter in hoger beroep wordt beoordeeld.³¹⁶ Enkel wanneer een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd in hoger beroep, doordat ofwel een procespartij dan de tussenkomst van een derde vordert met het oog op een veroordeling,³¹⁷ ofwel dan voor het eerst door een partij van een andere partij iets wordt gevorderd,³¹⁸ zal deze vordering onontvankelijk worden verklaard door de appelrechter op grond van artikel 812, tweede lid Ger.W.

---

³¹⁵ Cass. 23 december 1988, AR nr. 6151, *Arr. Cass.* 1988, 519-522.

³¹⁶ Cass. 22 december 2006, AR C.06.0102.N, *Arr. Cass.* 2006, 2794-2795.

³¹⁷ Cass. 4 maart 1955, *Arr. Cass.* 1955, 567-572

³¹⁸ Brussel 26 november 1981, *RW* 1981-1982, 1277-2179, noot J. LAENENS; Rb. Leuven 27 juni 1990, *TBBR* 1991, 401-402

HOOFDSTUK III: DE RECHTSLEER

157. De kritiek die wordt geuit op de afwenteling op de appelrechter van een onbeslechte vordering in tussenkomst is afkomstig uit de doctrine. Ingevolge het beschikkingsbeginsel (of nog: het beginsel van partijautonomie) bepalen procespartijen zelf de grenzen van de rechtsstrijd in hoger beroep. Hierdoor bepaalt de eiser in eerste instantie het voorwerp en de oorzaak van de vordering.³¹⁹ Daarnaast kiest hij echter ook welke partijen in het geding worden betrokken.³²⁰ De rechtspraak van het Hof van Cassatie is ter zake duidelijk: het staat aan appellant en geïntimeerde om door respectievelijk het hoofd- en incidenteel beroep de perken te bepalen waarbinnen de appelrechter uitspraak moet doen.³²¹

158. In zijn arrest van 29 mei 2015 oordeelde het Hof van Cassatie evenwel uitdrukkelijk dat het beschikkingsbeginsel enkel van toepassing is op geschilpunten die reeds door de rechter in eerste aanleg werden beslecht. De geschilpunten waarover deze rechter nog geen uitspraak deed, worden aan zijn rechtsmacht onttrokken ingevolge de verruimde devolutieve werking en afgewenteld op de appelrechter.³²²

159. Voor een aantal auteurs is het geen probleem dat onbeslechte geschilpunten tussen eiser en verweerder van rechtswege aan de rechtsmacht van de appelrechter worden onderworpen, doordat zij dit niet kunnen verhinderen door zich te beroepen op het beschikkingsbeginsel. Wat hen daarentegen wél tegen de borst stoot, is dat dit naar analogie van toepassing is op de vordering van een partij die tussenkwam in eerste aanleg, maar nog niet werd beslecht. Vooreerst stelde appellant immers geen hoger beroep in tegen de uitspraak over de vordering in tussenkomst, vermits de eerste rechter zich hierover helemaal nog niet had uitgesproken. Daarnaast was het dan ook voor tussenkomende partij niet mogelijk om hoger beroep aan te tekenen, aangezien haar vordering nog niet werd berecht. Bijgevolg klinkt de kritiek in de doctrine dat dergelijke gang van zaken indruist tegen het beschikkingsbeginsel: rechtszoekenden lijken namelijk niet meer zelf te kunnen beslissen welke partijen al dan niet in de procedure in hoger beroep worden betrokken.³²³

---

³¹⁹ P. Taelman, *Syllabus Burgerlijk Procesrecht*, Gent, 2022, Deel I, 43-44.

³²⁰ Cass. 18 mei 1998, AR S.97.0159.N, *Arr. Cass.* 1998, 582-584.

³²¹ Cass. 5 maart 2015, AR C.13.0358.F, *Arr. Cass.* 2015, 591-595; Cass. 15 januari 2015, AR C.14.0097.F, *Arr. Cass.* 2015, 139-141; Cass. 2 mei 2013, AR C.12.0534.F, *Arr. Cass.* 2013, 1079-1081.

³²² Cass. 29 mei 2015, AR C.13.0615.N, *Arr. Cass.* 2015, 1436-1451.

³²³ J. Laenens, D. Scheers, P. Thiriart, S. Rutten, B. Vanlerberghe, *Handboek gerechtelijk recht (4e ed.)*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 767; J. Laenens, D. Scheers, P. Thiriart, S. Rutten, B. Vanlerberghe, *Handboek gerechtelijk recht (6e ed.)*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 786-787; B. Vanlerberghe, "Commentaar bij art. 1068 Ger.W.", *OGR* 2013, afl. 89, 36-37.

HOOFDSTUK IV: CONCLUSIE

160. Volgt men de idee van de wetgever en de rechtspraak, dan staat de verruimde devolutieve werking noch op gespannen voet met artikel 812, tweede lid, noch met het beginsel van dubbele aanleg. Aangezien in de zaak voor het Brusselse hof van beroep van 23 oktober 2018³²⁴ de vordering in tussenkomst reeds werd ingeleid in eerste aanleg, is er geen sprake van een tussenkomst met het oog op een veroordeling die voor het eerst wordt ingesteld in hoger beroep, zoals geïllustreerd door artikel 812, tweede lid Ger.W.. De tussenkomende derde wordt niet voor het eerst in het geding betrokken in hoger beroep; evenmin komt voor het appelgerecht een nieuwe procesverhouding tot stand tussen twee procespartijen die in eerste aanleg nog niets van elkaar vorderden. De wetgever wou met de invoering van artikel 812, tweede lid Ger.W. niet wettelijk verankeren dat elke zaak in twee aanleggen moet worden berecht, maar enkel dat, indien de mogelijkheid er is om dit wel te doen, een tussenkomende partij niet mag worden benadeeld doordat zij pas na de eerste aanleg in de procedure wordt betrokken.

161. Daar een recht op dubbele aanleg of een algemeen rechtsbeginsel van dubbele aanleg volgens de rechtspraak niet bestaat, kan een tussenkomende partij derhalve niet beweren dat één van beide in haren hoofde zou geschonden zijn. Het is waar dat in beginsel een geding kan worden afgedaan in twee aanleggen, doch dit is geen absoluut gegeven: in bepaalde gevallen bepaalt de wet immers dat geen hoger beroep mogelijk is.³²⁵ Aangezien de procesgang in eerste en tweede aanleg samen één enkele procedure, één geding, uitmaken,³²⁶ wordt geen afbreuk gedaan aan de rechten van verdediging van de tussenkomende partij. Het enige verschil zit hem erin dat, wanneer hoger beroep openstaat, de procedure langer kan duren, doordat het geschil door twee instanties wordt berecht, terwijl in andere gevallen over de zaak al definitief uitspraak wordt gedaan na de eerste aanleg.

162. Wel stel ik mij de vraag of de wetgever bij het invoeren van de verruimde devolutieve werking niet vergeten is om rekening te houden met het verbod uit artikel 812, tweede lid Ger.W.. Indien een onbeslechte vordering in tussenkomst reeds in eerste aanleg werd ingeleid, is voormeld artikel inderdaad niet van toepassing, daar deze enkel vorderingen in tussenkomst viseert, die voor de eerste keer worden ingeleid in tweede aanleg. Doch, een vordering in tussenkomst die voor het eerst wordt ingesteld voor de appelrechter, of dergelijke vordering die wel al hangende was voor de eerste rechter, maar pas in hoger beroep voor de eerste maal wordt berecht, lijkt mij *de facto* op hetzelfde neer te komen. In beide gevallen ziet de tussenkomende partij haar vordering slechts in één aanleg beslecht, terwijl de oorspronkelijke partijen hun belangen gedurende twee aanleggen hebben kunnen verdedigen.³²⁷

---

³²⁴ Brussel 23 oktober 2018, 2018/AR/500, onuitg.

³²⁵ Artikel 616 Ger.W.

³²⁶ Zie randnummers 146-152.

³²⁷ Zie randnummer 141.

DEEL V: VOORSTEL VAN OPLOSSING

HOOFDSTUK I: DE TUSSENKOMST

AFDELING I: HERDEFINIËRING

163. Zoals al eerder werd gesteld, zou de wetgever er – naar mijn mening – goed aan doen om het begrip *tussenkost* in de artikelen 15 en 16 Ger.W. te herdefiniëren, teneinde verdere verwarring te vermijden.³²⁸ Voormelde artikelen geven immers een te beperkte draagwijdte aan dit begrip. Er wordt ten onrechte van uitgegaan dat in elk geding dat voor een rechtbank wordt aanhangig gemaakt, slechts twee partijen zijn betrokken, namelijk één eisende en één verwerende partij. In een meerpartijengeschil echter, figureren steeds meerdere eisers en/of verweerders. Zodra in een meerpartijengeschil één van de eisers of verweerders, pas nadat het geding is ingeleid, voor het eerst een vordering instelt tegen een andere eiser of verweerder, wordt deze partij volgens de tekst van de artikelen 15 en 16 Ger.W. geacht een derde te zijn die tot dan toe niets met de hangende procedure te maken had. De partijen die oorspronkelijk niets vorderden van elkaar kunnen evenwel bezwaarlijk worden gezien als derden, vermits zij al over de hoedanigheid van partij beschikten, doordat zij reeds in het geding waren betrokken.³²⁹ Vandaar mijn voorstel om de tussenvordering waardoor een derde zich effectief voor het eerst voegt of voor het eerst door één van de partijen wordt betrokken in de procedure, duidelijk te onderscheiden van een tussenvordering, waardoor een reeds in het geding zijnde partij voor de eerste maal iets vordert van een andere partij (en dus een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd).

AFDELING II: DE TUSSENVORDERING IN HOGER BEROEP

164. Wanneer dan duidelijk in de wet wordt afgebakend wat de verschillen zijn tussen een hoofdvordering, een tegenvordering, een vordering tot tussenkost en een tussenvordering van een partij, waardoor een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd, kan worden uiteengezet onder welke voorwaarden deze nog voor het eerst kunnen worden ingeleid of worden uitgebreid of gewijzigd in hoger beroep.

---

³²⁸ Zie randnummers 142-145.

³²⁹ S. MOSSELMANS, *Tussenvorderingen*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2007, 237.

165. Wat betreft de hoofdvordering die uitgaat van de gedinginleidende partij, de eiser, geeft de wet duidelijk aan binnen welke grenzen deze kan worden uitgebreid of gewijzigd,³³⁰ doch ze vermeldt niet dat een nieuwe hoofdvordering niet voor het eerst kan worden ingeleid in hoger beroep. Dit volgt uit de rechtspraak van het Hof van Cassatie.³³¹

166. Waar het Ger.W. op het vlak van de hoofdvordering enkel zwijgt over de mogelijkheid om een nieuwe vordering in te leiden in hoger beroep, laat het ons omtrent de tegenvordering al helemaal in het ongewisse. Slechts uit de rechtspraak van het Hof van Cassatie valt af te leiden dat een tegenvordering wel voor het eerst in hoger beroep kan worden ingeleid, zij het wel onder dezelfde voorwaarden die gelden voor het uitbreiden of wijzigen van een tegenvordering in eerste aanleg, namelijk: wanneer dit steunt op een feit of handeling, aangevoerd in de oorspronkelijke dagvaarding; dit een verweer uitmaakt op de (uitgebreide of gewijzigde) hoofdvordering; of dit tot compensatie strekt.³³²

167. Wat betreft een nieuwe vordering van een derde die in de procedure tussenkomt, geeft de wet wel aan binnen welke grenzen dit mogelijk is. Artikel 812, eerste lid Ger.W. bepaalt dat de tussenkomst in beginsel zowel voor het eerst in eerste aanleg, als in hoger beroep kan geschieden. Slechts met betrekking tot de agressieve tussenkomst, wordt in een beperking voorzien door het tweede lid van datzelfde artikel: dergelijke vordering is niet voor het eerst mogelijk in hoger beroep.

168. De hamvraag is dan of het mogelijk is voor iemand die reeds in het geding is betrokken in eerste aanleg – en dus de hoedanigheid van partij bezit – maar tot dan nog niets eiste van een andere partij, om voor het eerst in hoger beroep een vordering in te stellen tegen een partij. Zoals al gezegd, valt deze soort vordering immers tussen kant en wal: zij is geen hoofdvordering, aangezien ze niet uitgaat van de eiser; zij is ook geen tegenvordering, vermits ze niet wordt ingeleid door de verweerder; evenmin is zij een tussenkomst *ex* artikelen 15 en 16 Ger.W., daar geen nieuwe partij wordt gecreëerd, omdat er geen derde tussenkomt in het geding.³³³ Derhalve lijkt het niet gepast om haar onder het toepassingsgebied van artikel 812, tweede lid Ger.W. te plaatsen. Althans niet zoals deze bepaling tot op heden is verwoord. Ze beoogt immers enkel de vordering waardoor ‘een buitenstaander’, een derde, tussenkomt in de procedure.

---

³³⁰ Zie randnummer 144; artikel 807 Ger.W.

³³¹ Cass. 2 december 1982, AR nr. 6653, *Arr. Cass.* 1982, 454-462; Cass. 24 november 1972, *Arr. Cass.* 1972, 298-300; Cass. 9 maart 1972, *Arr. Cass.* 1972, 650-651.

³³² Zie randnummer 145; Cass. 19 maart 2021, AR C.20.0333.N, www.juportal.be; Cass. 23 februari 2006, AR C.04.0048.N, *Arr. Cass.* 2006, 429-433.

³³³ Zie randnummer 143.

AFDELING III: CONCLUSIE

169. Uit deze overwegingen neig ik te concluderen dat een wetgevend ingrijpen in het Ger.W. noodzakelijk is. Naast het feit dat de voorwaarden om voor het eerst in hoger beroep een tegenvordering uit te breiden of te wijzigen enkel in de rechtspraak zijn vastgelegd, moet in het Ger.W. een duidelijke regulering komen omtrent de tussenvordering tussen twee partijen die weliswaar reeds beiden in het geding waren betrokken, doch tussen wie nog geen procesverhouding aanwezig was. Twee denkpijlers zijn mogelijk.

170. Indien we uitgaan van de bedoeling van de wetgever bij het schrijven van artikel 812, tweede lid Ger.W., zou de wettekst expliciet moeten aangeven dat ook de tussenvordering tussen een partij en een tussenkommende partij die pas in tweede aanleg voor de eerste maal wordt beslecht, onder het toepassingsgebied van deze bepaling valt. Zoals hierboven gezegd, wou de wetgever vermijden dat de tussenkommende partij van een aanleg zou worden beroofd.³³⁴ Het voor het eerst instellen van een vordering tot tussenkomst in hoger beroep, of dergelijke vordering pas dan voor het berecht zien, komt *de facto* op hetzelfde neer: de tussenkommende partij lijkt een aanleg te verliezen, doordat haar vordering enkel in hoger beroep wordt berecht.

171. Volgen we daarentegen de gedachtegang van het Hof van Cassatie, voor wie een tussenkomst in eerste aanleg ervoor zorgt dat een derde partij wordt in het geding,³³⁵ dan zou artikel 812 Ger.W. mijns inziens moeten worden aangevuld met een derde lid. Dit lid kan dan uitdrukkelijk aangeven dat het verbod uit het tweede lid niet geldt voor de agressieve tussenkomst die al in eerste aanleg werd ingeleid, doch pas in hoger beroep wordt beslecht. Deze vordering tot tussenkomst maakt immers enkel een geschilpunt uit, dat nog niet werd beslecht door de eerste rechter, maar ingevolge de verruimde devolutieve werking wordt overgeheveld naar de appelrechter.

---

³³⁴ Zie randnummer 151.

³³⁵ Zie randnummer 155; Cass. 23 december 1988, AR nr. 6151, *Arr. Cass.* 1988, 519-522.

HOOFDSTUK II: DE SAMENHANG TUSSEN DE TUSSENKOMST EN DE HOOFDVORDERING

AFDELING I: HET AUTONOOM KARAKTER VAN DE TUSSENKOMST

172. De vordering tot tussenkomst heeft – in tegenstelling tot de tegenvordering – geen autonoom karakter; zij is steeds samenhangend met de hoofdvordering of de tegenvordering waarop zij wordt geënt. Van een *bewarende* tussenkomst kan daarenboven worden gezegd dat zij noch eigen oorzaak, noch eigen voorwerp heeft. Wordt zij vrijwillig ingesteld, dan wil de tussenkomende partij opkomen voor haar eigen belangen door de belangen van een reeds in het geding zijnde partij te beschermen of te ondersteunen.³³⁶ Wordt zij gedwongen ingeleid, dan wil een partij het gezag van gewijsde van de uiteindelijke uitspraak uitbreiden tot de tussenkomende partij, teneinde deze beslissing ten aanzien van haar gemeen en bindend te laten verklaren.³³⁷ Op die manier vermijdt de partij die de derde gedwongen laat tussenkomen, dat de derde zich later beroept op de relativiteit van het gezag van gewijsde en hierdoor nog een vordering kan inleiden tegen de eerste omtrent hetzelfde voorwerp.³³⁸

173. Een *agressieve* tussenkomst heeft een eigen voorwerp, doch evenmin een eigen oorzaak. Is zij vrijwillig, dan wil de tussenkomende partij aanspraak maken op een recht waarover reeds wordt geprocedeerd door eiser en verweerder. In geval van een gedwongen agressieve tussenkomst, beoogt de partij die de derde laat tussenkomen, deze laatste te veroordelen in haar plaats (vrijwaring).³³⁹ Het feit dat aan de agressieve tussenkomst toch enigszins een autonoom karakter dan aan de bewarende tussenkomst kan worden toegeschreven, blijkt ook uit de mogelijkheid om dergelijke vordering in tussenkomst alsnog afzonderlijk te berechten, wanneer de hoofd- of tegenvordering waarop ze was geënt, niet ontvankelijk werd verklaard, of wanneer de partij die ze instelde er afstand van deed. Daarentegen wordt een vordering tot bewarende tussenkomst eveneens onontvankelijk verklaard, wanneer de hoofd- of tegenvordering waarop de werd geënt, als ontoelaatbaar door de rechter werd afgewezen.³⁴⁰

---

³³⁶ S. MOSSELMANS, *Tussenvorderingen*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2007, 216.

³³⁷ *Ibid.*, 241-242.

³³⁸ Artikel 25 Ger.W.: “Het gezag van het rechterlijk gewijsde verhindert dat de vordering opnieuw wordt ingesteld.”

P. TAELMAN, *Syllabus Burgerlijk Procesrecht*, Gent, 2022, Deel IV, 99.

³³⁹ G. CLOSSET-MARCHAL, “Demande principale et demande incidente: dépendance ou autonomie” in M. STORME en P. TAELMAN, *Het proces in meervoud*, Diegem, Kluwer rechtswetenschappen België, 1997, nr. 17.

³⁴⁰ A. KOHL, “De l’incidence de l’irrecevabilité de la demande principale sur la recevabilité de la demande en intervention” (noot onder Brussel 10 oktober 1991), *JLMB* 1992, nr. 32, 1382.

174. Ook getuigen de toelaatbaarheids- of ontvankelijkheidsvereisten van de tussenkomst van een zekere samenhang tussen deze vordering en de hangende hoofd- of tegenvordering. Artikel 17, eerste lid en artikel 18 Ger.W.³⁴¹ vereisen immers dat de tussenkomende partij zelf belang heeft om tussen te komen of dat degene die gedwongen laat tussenkomen, belang heeft bij deze tussenkomst, wat een zekere samenhang onderstelt tussen de reeds hangende vorderingen en de tussenkomst.³⁴²

AFDELING II: ONSPLITSBAARHEID

175. Er is sprake van een onsplitsbaar geschil *ex* artikel 31 Ger.W., wanneer de simultane tenuitvoerlegging van verschillende rechterlijke beslissingen materieel onmogelijk zou zijn.³⁴³ Deze bepaling moet echter strikt worden geïnterpreteerd: een loutere intellectuele onverenigbaarheid waarbij de inhoud van onderscheiden beslissingen onlogisch of onrechtvaardig lijken, volstaat derhalve niet.³⁴⁴

176. Wanneer vorderingen onsplitsbaar zijn, kunnen zij niet van elkaar worden afgesplitst worden om afzonderlijk te worden berecht. Artikel 810 en artikel 814 vinden aldus in die context geen toepassing.³⁴⁵ Bijgevolg zou het ingeval van onsplitsbaarheid niet mogelijk zijn dat de vordering tot tussenkomst wordt afgesplitst van de hangende hoofd- of tegenvordering om hierover in een afzonderlijke beslissing uitspraak te doen.

177. Indien een geschil onsplitsbaar is, brengt dit een belangrijke consequentie met zich mee wat het instellen van hoger beroep betreft. Artikel 1053 Ger.W. verplicht appellant namelijk om, wanneer deze hoger beroep aantekent tegen een uitspraak in een onsplitsbaar geschil, dit rechtsmiddel in te stellen tegen alle partijen die bij de rechtspleging in eerste aanleg waren betrokken.³⁴⁶ Hiermee beoogt de wetgever het onsplitsbaar geschil als één geheel samen te houden doorheen de hele procesgang, alsook dat het geschil voor alle betrokken partijen in alle procedurele fasen in identieke zin wordt beslecht.³⁴⁷

---

³⁴¹ Artikel 17, eerste lid Ger.W.: “De rechtsvordering kan niet worden toegelaten, indien de eiser geen hoedanigheid en geen belang heeft om ze in te dienen.”

Artikel 18 Ger.W.: “Het belang moet een reeds verkregen en dadelijk belang zijn.

De rechtsvordering kan worden toegelaten, indien zij, zelfs tot verkrijging van een verklaring van recht, is ingesteld om schending van een ernstig bedreigd recht te voorkomen.”

³⁴² S. MOSSELMANS, *Tussenvorderingen*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2007, 216.

³⁴³ Artikel 31 Ger.W.: “Het geschil is enkel onsplitsbaar, in de zin van de artikelen 35, § 5, 747, § 2, zevende lid, 1053, 1084 en 1135, wanneer de gezamenlijke tenuitvoerlegging van de onderscheiden beslissingen waartoe het aanleiding geeft, materieel onmogelijk zou zijn.”

³⁴⁴ M. DE RUYSSCHER, “Commentaar bij art. 31 Ger.W.”, *OGY* 2019, afl. 114, 80.

³⁴⁵ S. MOSSELMANS, *Tussenvorderingen*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2007, 273.

³⁴⁶ Artikel 1053 Ger.W.: “Wanneer het geschil onsplitsbaar is, moet hoger beroep gericht worden tegen alle partijen wier belang in strijd is met dat van de eiser in hoger beroep.

Deze moet bovendien de andere niet in het beroep komende, niet in beroep gedagvaarde of niet opgeroepen partijen ten laatste voor de sluiting van de debatten in de zaak betrekken.

Bij niet-inachtneming van de in dit artikel gestelde regels wordt het hoger beroep niet toegelaten.

De beslissing kan worden tegengeworpen aan alle in de zaak betrokken partijen.”

³⁴⁷ P. TAELEMAN en E. DAUW, “Capita selecta van de Civiele Rechtspleging” in I. CLAEYS, *Recente Wetgevende Hervormingen: Nieuw en Beter?*, Mechelen, Kluwer, 2021, 465-466.

AFDELING III: VERHOUDING MET DE VERRUIMDE DEVOLUTIEVE WERKING

§1. INGEVAL DE VORDERING IN TUSSENKOMST EN DE HOOFD- OF TEGENVORDERING ONSPLITSBAAR ZIJN

178. In het geval dat de tussenkomst en de hoofd- of tegenvordering dan een onsplitsbaar geschil uitmaken, moeten zij zowel in eerste aanleg, als in hoger beroep tezamen worden berecht. De verruimde devolutieve kracht van het hoger beroep zal er evenwel automatisch voor zorgen dat een vordering tot tussenkomst die nog niet werd beslecht in eerste aanleg, samen met de rest van het geschil wordt afgewenteld op de appelrechter, zodat deze één geheel blijft uitmaken met de hoofd- of tegenvordering. In dit geval zal dan ook het argument dat de tussenkomende partij een aanleg verliest, wanneer haar vordering niet voor de rechter in eerste aanleg aanhangig blijft om afzonderlijk van de hoofd- of tegenvordering (hangende voor de appelrechter) te worden berecht, geen kans op slagen hebben. Zijn de vordering tot tussenkomst en de hoofd- of tegenvordering waarop ze werd geënt daarentegen wel splitsbaar, dan blijft een beroep op de artikelen 810 en 814 Ger.W. wel een optie.

179. Dit is ook het systeem dat wordt gehanteerd in het Frans procesrecht. Volgens artikel 562 *C. proc. civ.* worden enkel de geschilpunten voor de appelrechter gebracht, waartegen door appellant uitdrukkelijk hoger beroep werd ingesteld, tenzij het geschil onsplitsbaar (*le litige indivisible*) is.³⁴⁸ Dit geldt voor alle soorten geschilpunten: hoofdvorderingen, tegenvorderingen en vorderingen in tussenkomst. De bedoeling van de wetgever is om zo – net zoals bij de regeling van onsplitsbare geschillen in het Belgisch procesrecht – te vermijden dat verscheidene beslissingen worden geveld die onmogelijk simultaan ten uitvoer kunnen worden gelegd.³⁴⁹

---

³⁴⁸ Zie randnummer 31.

³⁴⁹ S. GUINCHARD, *Droit et Pratique de la Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2022, 2058.

§2. INGEVAL DE VORDERING TOT TUSSENKOMST EN DE HOOFD- OF TEGENVORDERING WEL SPLITSBAAR ZIJN

180. Wanneer twee of meerdere vorderingen niet voldoende verknocht zijn met elkaar om als onsplitsbaar in de zin van artikel 31 Ger.W. te worden beschouwd, kunnen zij wel een dermate nauw onderling verband vertonen dat zij worden beschouwd als samenhangende vorderingen, zoals bedoeld in artikel 30 Ger.W..³⁵⁰ De wet maakt geen gewag van specifieke criteria om tot samenhang te besluiten, maar uit de rechtspraak en rechtsleer blijkt dat het noodzakelijk is dat de samengebrachte eisen moeten voortkomen uit dezelfde oorzaak,³⁵¹ namelijk uit eenzelfde of minstens uit een bijzonder nauw verwant geheel van rechtsfeiten en rechtshandelingen ontstaan.³⁵² Zo is het mogelijk voor de fietser die op een fietspad ten val kwam als gevolg van losliggende stenen, in hetzelfde exploit de gemeente en het Gewest kunnen dagvaarden in vergoeding van de door hem geleden schade. Ook kan een bouwheer die geconfronteerd wordt met allerlei tekortkomingen aan zijn woning, in hetzelfde exploit een aansprakelijkheidsvordering jegens zowel de architect als de aannemer instellen.³⁵³

181. Er zijn heel wat situaties denkbaar waarin de vordering tot tussenkomst en de hoofd- of tegenvordering waarop ze is geënt wel degelijk splitsbaar zijn. Zo zijn bijvoorbeeld alle geschillen waarin een geldsomveroordeling wordt benaardstigd, splitsbaar.³⁵⁴ Dit neemt evenwel niet weg dat tussen de vordering tot tussenkomst en de hangende hoofd- of tegenvordering sowieso een zekere samenhang bestaat.³⁵⁵ Zoals reeds aangehaald, is de samenhang met de hoofd-of tegenvordering waarop ze wordt geënt, een ontvankelijkheidsvoorwaarde voor de ingestelde vordering in tussenkomst.³⁵⁶ Het doel van deze toelaatbaarheidsvereiste is om samenhangende (tussen)vorderingen gezamenlijk te beslechten, teneinde onverenigbare oplossingen ingevolge afzonderlijke berechting, te vermijden.³⁵⁷ Verder hebben zowel de bewarende als de agressieve tussenkomst steeds dezelfde oorzaak als hangende hoofd- of tegenvordering.³⁵⁸

---

³⁵⁰ Artikel 30 Ger.W.: “Rechtsvorderingen kunnen als samenhangende zaken worden behandeld, wanneer zij onderling zo nauw verbonden zijn dat het wenselijk is ze samen te behandelen en te berechten, ten einde oplossingen te vermijden die onverenigbaar kunnen zijn wanneer de zaken afzonderlijk worden berecht.”

³⁵¹ P. TAELMAN en P. THION, “Bundeling van vorderingen”, *TPR* 2003/4, 1500.

³⁵² P. TAELMAN, *Syllabus Burgerlijk Procesrecht*, Gent, 2021, Deel IV, 133.

³⁵³ P. TAELMAN en P. THION, “Bundeling van vorderingen”, *TPR* 2003/4, 1501.

³⁵⁴ Cass. 18 oktober 1979, *Arr.Cass.* 1979, 219.

³⁵⁵ Rb. Tongeren 6 maart 1991, *TBBR* 1991, nr. 6, 663-664; Rb. Brussel 11 december 1990, *JT* 1991, 412; Arbrb. Dinant 18 mei 1990, *Soc. Kron.* 1991, 73.

³⁵⁶ Zie randnummer 174; J. VANDERSCHUREN, “La connexité, condition de l’intervention”, *JT* 2015, afl. 6589, 65.

³⁵⁷ P. TAELMAN, *Syllabus Burgerlijk Procesrecht*, Gent, 2021, Deel IV, 133.

³⁵⁸ Zie randnummers 172-173.

182. Het gebrek aan wettelijke criteria brengt evenwel met zich mee dat de beslissing om bepaalde zaken samen te voegen, volledig aan de vrije beoordeling van de rechter wordt overgelaten, ongeacht het voorwerp en de oorzaak van de betrokken vorderingen, en de identiteit van de gedingvoerende partijen.³⁵⁹ Dit zorgt er enerzijds voor dat de rechter niet verplicht is om een hoofd- of tegenvordering en een vordering in tussenkomst die enige vorm van samenhang vertonen, gedurende de ganse procedure samen te houden om ze gezamenlijk te beslechten. Anderzijds is het mogelijk dat de rechter beslist tot samenvoeging, terwijl de procespartijen hun respectieve vorderingen liever afzonderlijk berecht hadden gezien. Met andere woorden: de rechtsfiguur van samenhang *ex* artikel 30 Ger.W. lijkt op het eerste gezicht geen soelaas te bieden voor een tussenkomende partij die wenst dat haar vordering afzonderlijk door de rechter in eerste aanleg wordt behandeld, indien de hoofd- en/of tegenvordering werd overgeheveld naar de appelrechter ingevolge een ingesteld hoger beroep.

183. Samenhang beoogt een vlotte en efficiënte rechtsbedeling, doch mag niet ten koste gaan van de rechten van partijen en het recht op dubbele aanleg. Hoewel dit laatste geen algemeen rechtsbeginsel is, blijft het een belangrijk principe waarop enkel de wetgever uitzonderingen kan bepalen.³⁶⁰ Echter, aangezien de overheveling van een onbeslechte vordering of een onbeslecht geschilpunt naar de appelrechter een uitzondering uitmaakt op het beginsel van de dubbele aanleg die de wetgever zelf in het leven heeft geroepen door middel van de verruimde devolutieve werking in artikel 1068, eerste lid Ger.W., lijken er zich geen problemen voor te doen.

184. Mijns inziens zou de wetgever er goed aan doen om het concept van de samenhang tussen de vordering in tussenkomst en de hangende hoofd- of tegenvordering verder te verduidelijken. Immers, door dergelijke wettelijke criteria, beschikt de rechter over minder beoordelingsvrijheid bij de beslissing om een vordering in tussenkomst en een hoofd- of tegenvordering samen te houden, dan wel van elkaar af te splitsen door gebruik te maken van de artikelen 810 en 814 Ger.W.. Bijgevolg zal de nog niet berechte vordering in tussenkomst in eerste aanleg enkel door de verruimde devolutieve werking van het hoger beroep bij het appelgerecht aanhangig moeten worden gemaakt, ingeval van onsplitsbaarheid of van – een beter bij wet gedefinieerd concept van – samenhang met de hoofd- of tegenvordering waarvan de uitspraak wordt aangevochten. Een duidelijk wettelijk kader zou kunnen verhinderen dat het beginsel van dubbele aanleg – dat nochtans geen algemeen rechtsbeginsel uitmaakt - in hoofde van de tussenkomende partij wordt geschonden, doordat de rechter te snel tot samenhang beslist om de vordering in tussenkomst samen met de andere vordering(en) af te wentelen op de appelrechter.

---

³⁵⁹ Cass. 4 september 1987, AR nrs. 5383 en 5399, *Arr. Cass.* 1987, 4; Cass. 28 september 1984, AR nr. 4244, *Arr. Cass.* 1984, 165; Cass. 15 mei 1981, *Arr. Cass.* 1981, 1074.

³⁶⁰ M. DE RUYSSCHER, “Samenhang (commentaar bij artikel 30 Ger.W.)”, *OGR* 2023, afl. 128, 12; B. DECONINCK, “Dubbele aanleg en exceptie van samenhang” (noot onder Kh. Dendermonde (afd. Sint-Niklaas), *RW* 1988-1989, nr. 33, 1135; zie voor rechtspraak van het Hof van Cassatie die bevestigt dat het beginsel van dubbele aanleg geen algemeen rechtsbeginsel uitmaakt: randnummers 81-84.

HOOFDSTUK III: VOORSTEL VAN WETGEVEND INGRIJPEN

AFDELING I: ARTIKELEN 15 EN 16 GER.W.

185. Teneinde klaarheid te scheppen in het toepassingsgebied van artikel 812, tweede lid Ger.W., stel ik voor om vooreerst de categorisering van de verschillende soorten vorderingen aan te passen. Naast de reeds bestaande hoofdvordering in art. 12, tweede lid Ger.W., tegenvordering in artikel 14 Ger.W. en vordering tot tussenkomst in artikelen 15 en 16 Ger.W., zou ook gewag moeten worden gemaakt van een tussenvordering die in een meerpartijengeschil wordt ingesteld door een partij tegen een andere, waardoor hangende de procedure een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd.

186. Eventueel zou een artikel 16*bis* kunnen worden ingevoegd in het Ger.W., met een omschrijving van dit soort tussenvordering:

Artikel 16*bis* Ger.W.: “Een tussenvordering waardoor een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd is iedere vordering die in de loop van het rechtsgeding in een meerpartijengeschil wordt ingesteld tussen partijen die voorheen nog niets van elkaar vorderden.”

187. Eveneens een nieuw tweede lid van artikel 13 Ger.W. zou hiervoor de gepaste plek kunnen zijn, daar in dat artikel het overkoepelend begrip *tussenvordering* reeds wordt gedefinieerd. Het vernieuwde artikel zou dan als volgt kunnen luiden:

Artikel 13 Ger.W.: “Een tussenvordering is iedere vordering die in de loop van het rechtsgeding wordt ingesteld en ertoe strekt, hetzij de oorspronkelijke vordering te wijzigen of nieuwe vorderingen tussen de partijen in te stellen, hetzij personen die nog niet in het geding zijn geroepen, erin te betrekken.

Een tussenvordering is ook iedere vordering die in de loop van het rechtsgeding in een meerpartijengeschil wordt ingesteld door een partij tegen een andere, waardoor tussen dezen een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd.”

AFDELING II: ARTIKEL 30 GER.W.

188. Daar de wettelijke omschrijving van *samenhang* eerder vaag is en derhalve aan de rechter een grote beoordelingsvrijheid toekent, lijkt het opportuun om artikel 30 Ger.W. aan te vullen met een tweede lid dat duidelijke criteria aanreikt, waaraan de rechter kan toetsen of een vordering in tussenkomst en een hoofd- of tegenvordering dermate verknocht zijn dat het onmogelijk is om ze van elkaar af te splitsen op grond van het aangepast artikel 814 Ger.W..³⁶¹ Enkel in dit geval zal de verruimde devolutieve kracht van het hoger beroep dat werd ingesteld tegen de uitspraak inzake de hoofd- of tegenvordering, van rechtswege onverkort toepassing vinden, en zo de nog niet berechte vordering in tussenkomst mede te onderwerpen aan de rechtsmacht van de appelrechter. De tekst van artikel 30 Ger.W. zou dan luiden als volgt:

Artikel 30: “Rechtsvorderingen kunnen als samenhangende zaken worden behandeld, wanneer zij onderling zo nauw verbonden zijn dat het wenselijk is ze samen te behandelen en te berechten, ten einde oplossingen te vermijden die onverenigbaar kunnen zijn wanneer de zaken afzonderlijk worden berecht.

Rechtsvorderingen zijn steeds samenhangend, en moeten derhalve samen worden berecht, indien ze zowel dezelfde oorzaak als hetzelfde voorwerp hebben.”

189. Het criterium van dezelfde oorzaak én hetzelfde voorwerp brengt met zich mee dat de verruimde devolutieve werking onverkort en van rechtswege zal worden toegepast op de vordering strekkende tot een bewarende tussenkomst.³⁶² Een afzonderlijke berechting door de rechter in eerste aanleg, terwijl de hoofd- of tegenvordering waarmee ze samenhangt aan de appelrechter wordt voorgelegd op grond van het gewijzigd artikel 814 Ger.W. is dan niet meer mogelijk.

190. Anderzijds werd eerder al aangegeven dat een agressieve tussenkomst dezelfde oorzaak als, doch een ander voorwerp heeft dan de hoofd- of tegenvordering waarop ze werd geënt.³⁶³ Een beroep op het aangepast artikel 814 Ger.W. zou bijgevolg in dat geval wel een optie zijn: de hoofd- of tegenvordering wordt aanhangig gemaakt bij het appelgerecht, maar de vordering in tussenkomst wordt afgesplitst en blijft voor beoordeling onderworpen aan de eerste rechter, behoudens wanneer een gezamenlijke berechting opportuun is om executiegeschillen te vermijden (voorstel nieuw artikel 30, eerste lid Ger.W.). Tevens de tussenvordering waardoor een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd hangende het geding, is agressief van aard, waardoor ook deze zou kunnen worden afgesplitst van de hoofd- of tegenvordering die aan de beoordeling van de appelrechter wordt overgedragen.

---

³⁶¹ Zie randnummers 191-192.

³⁶² Zie randnummer 172.

³⁶³ Zie randnummer 173.

AFDELING III: ARTIKEL 814 GER.W.

191. Tot op heden bepaalt artikel 814 Ger.W. enkel dat een vordering in tussenkomst de berechting van de hoofdvordering niet mag vertragen. Vermits ik echter voorstel om naast de vordering waardoor een derde in het geding wordt betrokken (de tussenkomst in de zin van de huidige artikelen 15 en 16 Ger.W.) eveneens de tussenvordering waardoor in een meerpartijengeschil een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd in de voorafgaande bepalingen van het Ger.W. op te nemen, zou ook artikel 814 van dit soort vordering melding moeten maken. Het wetboek zou zo in een mogelijkheid voorzien om zowel een vordering in tussenkomst, als een tussenvordering waardoor een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd, af te splitsen van de hoofd- of tegenvordering, teneinde afzonderlijk te worden berecht.

192. De huidige tekst van artikel 814 Ger.W. zou worden aangevuld met een vermelding van de tussenvordering waardoor partijen hangende het geding voor het eerst iets van elkaar vorderen. Daarnaast zou een tweede lid de mogelijkheid geven aan de rechter om een dilatoire tussenvordering af te splitsen van de hoofd- of tegenvordering, zodat beide afzonderlijk kunnen worden beslecht, tenzij de tussenvordering onsplitsbaar is van of samenhangend is met de hangende hoofd- of tegenvordering:

Artikel 814 Ger.W.: “De vordering tot tussenkomst, alsook de tussenvordering waardoor in een meerpartijengeschil een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd, mogen de berechting van de hoofd- en tegenvordering niet vertragen.

Oordeelt de rechter dat er risico op vertraging bestaat, dan kan deze tussenvordering worden afgesplitst van de hoofd- of tegenvordering, teneinde afzonderlijk te worden berecht, behoudens wanneer het geschil onsplitsbaar in de zin van artikel 31 of samenhangend zoals bedoeld in artikel 30 is.”

AFDELING IV: ARTIKEL 812 GER.W.

§1. DE VORDERING WAARDOOR EEN NIEUWE PROCESVERHOUDING WORDT GECREËERD

193. De bedoeling van de wetgever bij het invoeren van deze bepaling in het Ger.W. was het verhinderen dat een tussenkommende partij een aanleg zou verliezen, in de zaken waarin het voor eiser en verweerder wel mogelijk is geweest om hun belangen gedurende twee aanleggen te verdedigen.³⁶⁴ Mijns inziens zou het dan ook logisch zijn deze waarborg van twee aanleggen door te trekken naar de situatie waarin een partij in eerste aanleg een vordering in tussenkomst inleidde, maar deze niet werd berecht door de rechter die in die aanleg zetelt. Wanneer immers de verruimde devolutieve werking van het hoger beroep tegen een tussenvonnis ervoor zorgt dat de onbeslechte vordering in tussenkomst wordt afgewenteld op de appelrechter, kan de tussenkommende partij haar belangen slechts gedurende één aanleg – in hoger beroep – verdedigen, terwijl eiser en verweerder wel het voordeel van twee aanleggen werd toegekend.

194. Gelet op het voorstel hierboven om de definiëring van de verschillende soorten vorderingen in het Ger.W. bij te stellen, zou het verbod *ex* artikel 812, tweede lid Ger.W. evenzeer bescherming moeten bieden aan een partij in een meerpartijengeschil, tegen wie hangende de procedure een vordering wordt ingesteld, waardoor een nieuwe procesverhouding tot stand komt. Artikel 812 Ger.W. zou dan als volgt kunnen worden aangepast:

Artikel 812 Ger.W.: “Tussenkomst kan geschieden voor alle gerechten, ongeacht de vorm van de rechtspleging, zonder dat echter reeds bevolen onderzoeksverrichtingen afbreuk mogen doen aan de rechten van de verdediging.

Tussenkomst tot het verkrijgen van een veroordeling of een vordering waardoor in een meerpartijengeschil een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd, kan niet voor de eerste maal plaatsvinden in hoger beroep.”

---

³⁶⁴ Zie randnummer 151.

§2. EEN VORDERING DIE VOOR HET EERST WORDT BERECHT IN HOGER BEROEP

195. Zoals hierboven al werd verdedigd, komt het voor het eerst inleiden van een vordering tegen een andere partij of deze vordering dan voor het eerst berechten, volgens mij *de facto* op hetzelfde neer.³⁶⁵ Beide situaties druisen in tegen de bedoeling van de wetgever bij het invoegen van artikel 812, tweede lid in het Ger.W.: voorkomen dat de tussenkomende partij slechts één aanleg wordt geboden om haar vordering te verdedigen, in het geval waarin eiser en verweerder wel van twee aanleggen gebruik konden maken.³⁶⁶

196. Daarenboven lijkt het van rechtswege uitbreiden van de rechtsmacht van de appelrechter tot de vordering van een partij die zelf geen hoger beroep instelde, of niet de hoedanigheid van geïntimeerde bezit, op gespannen voet te staan met het beschikkingsbeginsel of het beginsel van de partijautonomie. Door dit beginsel bepalen de partijen namelijk zelf de grenzen van de rechtsstrijd in hoger beroep, en dus ook wie in deze rechtsstrijd wordt betrokken.³⁶⁷

197. Een beperking van het beschikkingsbeginsel kan nog worden verantwoord, wat betreft de onbeslechte geschilpunten tussen appellant en geïntimeerde, omdat deze partijen expliciet door middel van de appelakte *ex* artikel 1057 Ger.W. in de procedure voor de appelrechter worden betrokken. De verruimde devolutieve werking van het hoger beroep zorgt ervoor dat het geschil niet gefragmenteerd wordt over verschillende aanleggen,³⁶⁸ dat de procesgang wordt versneld, dat dilatoire beroepen worden vermeden en zo de overbelasting van de appelgerechten wordt tegengegaan.³⁶⁹ De restrictie van het beginsel van de partijautonomie lijkt me tot zo ver proportioneel met de *ratio legis* van de verruimde devolutieve werking. Personen in deze procedure van rechtswege betrekken, gaat daarentegen – naar mijn gevoel – te ver.³⁷⁰ Dit zou immers tot gevolg hebben dat het beschikkingsbeginsel in hoger beroep een zeer beperkte inhoud krijgt: appellant kan enkel omtrent de reeds beslechte geschilpunten en de partijen wier vorderingen al werden berecht, kiezen hoe ver de rechtsmacht van de appelrechter reikt.

---

³⁶⁵ Zie randnummer 141.

³⁶⁶ F. HERMANS, *Wetsontwerp houdende het Gerechtelijk Wetboek*, 159-160.

³⁶⁷ P. Taelman, *Syllabus Burgerlijk Procesrecht*, Gent, 2022, Deel I, 43.

³⁶⁸ Concl. VANDEWAL bij Cass. 29 mei 2015, AR C.13.0615.N, *Arr.Cass.* 2015, 1448.

³⁶⁹ *Ibid.*, 1446.

³⁷⁰ Zie ook: B. VANLERBERGHE, “Commentaar bij art. 1068 Ger.W.”, *OGR* 2013, afl. 89, 36-37.

198. Om aldus te vermijden dat een partij in een meerpartijengeschil een aanleg zou worden ontnomen, doordat haar vordering niet door de rechter in eerste aanleg werd berecht, kan het aangepast artikel 814 Ger.W. een oplossing bieden. Deze bepalingen maken het namelijk mogelijk om een vordering van de hoofdvordering af te splitsen. Hierdoor kan de vordering van deze partij worden afgescheiden, om vervolgens voor de eerste rechter aanhangig te blijven. Zo ontstaan twee afzonderlijke procedures: één in hoger beroep betreffende de vordering(en) tussen appellant en geïntimeerde, en één in eerste aanleg inzake de afgesplitste vordering van de andere (tussengekomen) partij.

199. Het lijkt me evenwel interessant om aan dit mechanisme een eerste uitzondering toe te voegen, die geïnspireerd is op het Frans procesrecht. Artikel 562, tweede lid *C. pr. civ.* stelt dat de devolutieve werking van het hoger beroep zich enkel van rechtswege uitstrekt tot alle vorderingen en geschilpunten – dus ook de onbeslechte – indien het gaat om een onsplitsbaar geschil.³⁷¹ Aldus zou een afsplitsing van vorderingen niet mogelijk zijn, wanneer er sprake is van een onsplitsbaar geschil *ex* artikel 31 Ger.W..

200. Een tweede uitzondering betreft de samenhangende vorderingen. De rechter zou bijgevolg geen gebruik kunnen maken van het aangepast artikel 814 Ger.W. om vorderingen van elkaar af te splitsen om ze afzonderlijk berecht te zien, indien deze samenhangend zijn in de zin van het voorgestelde eerste of tweede lid van artikel 30 Ger.W..³⁷²

201. Bij wijze van besluit stel ik voor om artikel 812 Ger.W. aan te vullen met een derde en vierde lid. De uiteindelijke bepaling zou dan luiden:

Artikel 812 Ger.W.: “Tussenkost kan geschieden voor alle gerechten, ongeacht de vorm van de rechtspleging, zonder dat echter reeds bevolen onderzoeksverrichtingen afbreuk mogen doen aan de rechten van de verdediging.

Tussenkost tot het verkrijgen van een veroordeling, of een vordering waardoor in een meerpartijengeschil een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd, kan niet voor de eerste maal plaatsvinden in hoger beroep.

Wanneer een tussenkost tot het verkrijgen van een veroordeling, of een vordering waardoor in een meerpartijengeschil een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd, reeds in eerste aanleg werd ingeleid, maar pas voor het eerst in hoger beroep wordt berecht, kan deze vordering conform artikel 814 worden afgesplitst, teneinde voor de eerste rechter aanhangig te blijven.

Dergelijke afsplitsing is evenwel niet mogelijk, indien het gaat om een onsplitsbaar geschil, zoals bedoeld in artikel 31, of om samenhangende vorderingen in de zin van artikel 30.”

---

³⁷¹ Zie randnummer 31.

³⁷² Zie randnummers 188-190.

BESLUIT

---

202. Ondanks het feit dat het beginsel van dubbele aanleg volgens de rechtspraak van het EHRM en het Belgische Hof van Cassatie respectievelijk noch een recht, nog een algemeen rechtsbeginsel uitmaakt in burgerrechtelijke geschillen, is doorheen dit onderzoek wel duidelijk geworden dat er niettemin iets schort aan de onverkorte toepassing van de verruimde devolutieve werking in meerpartijengeschillen. De wetgever beoogde inderdaad niet dat in elk civiel geding hoger beroep, en derhalve twee aanleggen, mogelijk moeten zijn. Daarvan getuigt artikel 616 Ger.W. dat leert dat in elk geding hoger beroep mogelijk is, tenzij de wet anders bepaalt. Daarentegen was het wel de bedoeling dat, wanneer eisende en verwerende partij(en) de kans hebben om hun geschil in twee aanleggen beslecht te zien, het eveneens voor een tussenkomen partij mogelijk moet zijn om haar belangen gedurende twee aanleggen te verdedigen. Om deze reden bepaalt artikel 812, tweede lid Ger.W. dat een agressieve tussenkomst nooit voor de eerste maal mag plaatsvinden in hoger beroep. Indien eiser of verweerder immers pas voor het eerst in hoger beroep een derde gedwongen laat tussenkomen in vrijwaring, zou deze van een aanleg worden beroofd, terwijl de eisende en verwerende partij de gelegenheid hadden om hun belangen gedurende twee aanleggen te verdedigen.

203. Het Ger.W. biedt evenwel geen bepaling waarop een tussenkomen partij een beroep kan doen, ingeval een tussenvordering door of tegen haar reeds werd ingeleid in eerste aanleg, maar ingevolge de verruimde devolutieve werking pas voor het eerst door de appelrechter wordt berecht. Artikel 812, tweede lid Ger.W. behelst namelijk enkel de situatie waarin een vordering in tussenkomst voor het eerst wordt *ingeleid* in hoger beroep, maar niet de constellatie waarin een vordering in tussenkomst reeds voor de rechter in eerste aanleg werd ingesteld, doch pas voor de eerste maal in hoger beroep wordt beslecht.

204. Daarnaast lijkt de wetgever van 1967 eveneens de vordering tussen twee partijen die hangende het geding wordt ingesteld, en waardoor tussen die partijen een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd, uit het oog te zijn verloren. Immers, ook wanneer dergelijke vordering al in eerste aanleg werd ingeleid, maar pas – ingevolge de verruimde devolutieve kracht van een ingesteld hoger beroep – pas voor het eerst door de appelrechter wordt beoordeeld, verliezen de partijen tussen wie deze vordering hangende is, een aanleg.

205. Om deze redenen is een wetgevend ingrijpen mijns inziens noodzakelijk. Vooreerst zou het begrippenapparaat in het begin van het Ger.W. gewag moeten maken van deze laatst besproken vordering. Op die manier krijgen ook meerpartijengeschillen waarin sommige partijen initieel niks van elkaar vorderden, maar zich hangende het geding tot elkaar wenden een plaats in het wetboek. De simplistische procesverhouding met één eiser en één verweerder strookt immers in veel gevallen niet met de werkelijkheid. Een nieuw artikel *16bis* of een bijkomend tweede lid van artikel 13 in het Ger.W. lijken voor mij hiervoor een gepaste plek. Logischerwijze zou dan ook artikel 814 Ger.W. moeten worden aangevuld met een vermelding van de tussenvordering waardoor in een meerpartijengeschil gedurende de procedure een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd. Tevens de mogelijkheid om zowel dergelijke vordering als een vordering in tussenkomst af te splitsen van de hoofd- of tegenvordering om afzonderlijk te worden beslecht, zou in voormeld artikel moeten worden opgenomen.

206. Vorderingen kunnen evenwel niet afzonderlijk worden berecht, indien ze onsplitsbaar zijn in de zin van artikel 31 Ger.W., maar evenmin wanneer ze samenhangend zijn. Daar artikel 30 Ger.W. tot op heden geen criteria vermeldt, waaraan de rechter kan toetsen of bepaalde vorderingen samenhangend zijn, dringt zich ook in dat artikel een aanvulling op. Van samenhang is sprake wanneer een afzonderlijke berechting executieproblemen met zich zou meebrengen, maar ook wanneer zij dezelfde oorzaak én hetzelfde voorwerp hebben. Afsplitsing van een vordering tot bewarende tussenkomst zal derhalve niet mogelijk zijn. Wanneer het daarentegen gaat om een agressieve tussenkomst, kan afsplitsing wel een optie zijn, gelet op het eigen voorwerp van dergelijke tussenvordering.

207. Teneinde dan voor alle procespartijen twee aanleggen te waarborgen, telkens wanneer de wet in de mogelijkheid voor eiser en verweerder voorziet om hoger beroep in te stellen, dringt volgens mij eveneens een aanpassing van artikel 812 Ger.W. zich op. Zolang een vordering in tussenkomst of tussenvordering waardoor tussen partijen in een meerpartijengeschil een nieuwe procesverhouding wordt gecreëerd, niet onsplitsbaar *ex* artikel 31 Ger.W. of samenhangend in de zin van een aangepast artikel 30 Ger.W. zijn, zou het voor de betrokken partijen mogelijk moeten zijn om deze vordering van de rest van de zaak af te splitsen door middel van het gewijzigd artikel 814 Ger.W.. Zo kan de tussenvordering voor de rechter in eerste aanleg aanhangig blijven, terwijl de rest van het geschil aan de rechtsmacht van de appelrechter wordt onderworpen, ingevolge een hoger beroep dat werd ingesteld tegen de uitspraak van de hoofd- of tegenvordering. Natuurlijk geldt ook hier de uitzondering van het gewijzigde artikel 814 Ger.W.: dergelijke afsplitsing is niet mogelijk, indien de betrokken tussenvordering onsplitsbaar (artikel 31 Ger.W.) is van of samenhangend (aangepast artikel 30 Ger.W.) is met de hoofd- of tegenvordering.

BIBLIOGRAFIE

PRIMAIRE BRONNEN

Wetgeving

EUROPEES EN INTERNATIONAAL RECHT

Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens

Internationaal verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten

BELGISCH RECHT

Gerechtelijk Wetboek van 10 oktober 1967

FRANS RECHT

Procédure de code civile du 1er janvier 1976

NEDERLANDS RECHT

Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering van 1 oktober 1838

Vorbereidende werken

VAN REEPINGHEN, C., *Verslag over de gerechtelijke hervorming*, 1964

HERMANS, F., *Wetsontwerp houdende het Gerechtelijk Wetboek*, 1967

Rechtspraak

INTERNATIONALE EN EUROPESE RECHTSPRAAK

EHRM 21 februari 1975, Golder/Verenigd Koninkrijk, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57496>.

EHRM 23 juli 1968, Belgische taalzaak, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57525>.

EHRM 17 januari 1970, Delcourt/België, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57467>.

EHRM 28 juni 1978, König/Duitsland, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57512>.

EHRM 13 MEI 1980, Artico/Italië, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57424>.

EHRM 23 juni 1981, Le Compte, Van Leuven en De Meyere/België,
<https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57522>.

EHRM 10 februari 1983, Albert en Le Compte/België, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-61980>.

EHRM 25 april 1983, Pakelli/Duitsland, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57554>.

EHRM 8 december 1983, Axen/Duitsland, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57426>.

EHRM 22 februari 1984, De Sutter/Zwitserland, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57585>.

EHRM 26 oktober 1984, De Cubber/België, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57465>.

EHRM 23 juni 1995, Tolstoy Miloslavski/Verenigd Koninkrijk, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57947>.

EHRM 19 december 1997, Brualla Gomez de la Torre/Spanje, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58127>.

EHRM 19 juni 2001, Kreuz/Polen, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59519>.

EHRM 26 juli 2005, Podbielski en PPU Polpure/Polen, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58265>.

EHRM 5 juli 2007, Lionarakis/Griekenland, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81435>.

EHRM 24 april 2008, Kemp e.a./Luxemburg, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-86078>.

EHRM 14 oktober 2010, Pedro Ramos/Zwitserland, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101149>.

EHRM 30 november 2010, S.S. Balikliçe me Beldesi Tarim Kalkinma Kooperatifi e.a./Turkije, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101935>.

BELGISCHE RECHTSPRAAK

Uitspraken

Cass. 4 maart 1955, *Arr. Cass.* 1955, 567-572.

Cass. 13 januari 1972, *Arr. Cass.* 1972, 468-470.

Cass. 9 maart 1972, *Arr. Cass.* 1972, 650-651.

Cass. 24 november 1972, *Arr. Cass.* 1972, 298-300.

Cass. 29 juni 1978, *Arr. Cass.* 1978, 1275-1278.

Cass. 18 oktober 1979, *Arr. Cass.* 1979, 218-220.

Cass. 15 mei 1981, *Arr. Cass.* 1981, 1073-1075.

Cass. 2 december 1982, AR nr. 6653, *Arr. Cass.* 1982, 455-462.

Cass. 21 januari 1983, AR nr. 3621, *Arr. Cass.* 1983, 676-678.

Cass. 3 oktober 1983, AR nr. 6764, *Arr. Cass.* 1983, 103-105.

Cass. 28 september 1984, AR nr. 4244, *Arr. Cass.* 1984, 165-173.

Cass. 14 februari 1986, AR nr. 5095, *Arr. Cass.* 1986, 838-840.

Cass. 9 september 1986, AR nr. 656, *Arr. Cass.* 1986, 39-41.

Cass. 4 september 1987, AR nrs. 5383 en 5399, *Arr. Cass.* 1987, 4-10.

Cass. 3 november 1987, AR nr. 1841, *Arr. Cass.* 1987, 292-297.

Cass. 10 december 1987, AR nr. 5928, *Arr. Cass.* 1987, 470-474.

Cass. 24 december 1987, AR nr. 7539, *Arr. Cass.* 1987, 542-544.

Cass. 20 oktober 1988, AR nr. 7925 en nr. 7953, *Arr. Cass.* 1988, 212-214.

Cass. 23 december 1988, AR nr. 6151, *Arr. Cass.* 1988, 519-522.

Cass. 23 februari 1989, AR nr. 8020, *Arr. Cass.* 1989, 710-713.

Cass. 8 juni 1989, AR nr. 8329, *Arr. Cass.* 1989, 1187-1194.

Cass. 19 januari 1990, AR nr. 6286, *Arr. Cass.* 1989-1990, 663-666.

Cass. 21 februari 1990, AR nr. 7667, *Arr. Cass.* 1989-1990, 797-799.

Cass. 30 januari 1992, AR nr. 9084, *Arr. Cass.* 1992, 500-502.

Cass. 23 oktober 1992, AR nr. 7770, *Arr. Cass.* 1992, 1239-1241.

Cass. 6 mei 1993, AR nr. 9566, *Arr. Cass.* 1993, 453-455.

Cass. 9 november 1995, AR C.93.0286, *Arr. Cass.* 1995, 989-991.

Cass. 7 juni 1996, AR C.95.0223.F, *Arr. Cass.* 1996, 567-569.

Cass. 15 september 1997, AR S.96.0103.F, *Arr. Cass.* 1997, 820-824.

Cass. 18 mei 1998, AR S.97.0159.N, *Arr. Cass.* 1998, 582-584.

Cass. 30 maart 2000, AR C.97.0117.N, *Arr. Cass.* 2000, 680-681.

Cass. 21 juni 2002, AR C.01.0198.F, *Arr. Cass.* 2002, 1584-1586.

Cass. 10 oktober 2002, AR C.99.0516.N, *Arr. Cass.* 2002, 2116-2120.

Cass. 21 oktober 2002, AR S.00.0155.F, AR S.00.0156.F, *Arr. Cass.* 2003, 2239-2242.

Cass. 29 november 2002, AR C.00.0156.N, *Arr. Cass.* 2002, 2617-2619.

Cass. 10 januari 2003, AR C.01.0546.N, *Arr. Cass.* 2003, 112-115.

Cass. 29 oktober 2004, AR C.02.0406.N, *Arr. Cass.* 2004, 1712-1714.

Cass. 12 november 2004, AR C.02.0447.N, AR C.02.0448.N, AR C.02.0449.N, *Arr. Cass.* 2004, 1817-1821.

Cass. 16 december 2004, AR C.02.0212.N en C.02.0251, *Arr. Cass.* 2004, 2055-2076.

Cass. 10 oktober 2005, AR S.05.0040.N, *Arr. Cass.* 2005, 1878-1881;

Cass. 5 januari 2006, AR C.05.0190.N, *Arr. Cass.* 2006, 35-37.

Cass. 5 januari 2006, AR C.04.0184.N, *Arr. Cass.* 2006, 27-30.

Cass. 23 februari 2006, AR C.04.0048.N, *Arr. Cass.* 2006, 429-433.

Cass. 22 december 2006, AR C.06.0102.N, *Arr. Cass.* 2006, 2794-2795.

Cass. 22 juni 2009, AR S.08.0139.N, *Arr. Cass.* 1789-1795.

Cass. 2 mei 2013, AR C.12.0534.F, *Arr. Cass.* 2013, 1079-1081.

Cass. 16 mei 2013, AR C.11.0261.F, *Arr. Cass.* 2013, 1219-1226.

Cass. 15 januari 2015, AR C.14.0097.F, *Arr. Cass.* 2015, 139-141.

Cass. 5 maart 2015, AR C.13.0358.F, *Arr. Cass.* 2015, 591-595.

Cass. 29 mei 2015, AR C.13.0615.N, *Arr. Cass.* 2015, 1436-1451.

Cass. 16 oktober 2018, AR P.18.0234.N, *RABG* 2019/6, 479-483.

Cass. 17 oktober 2019, AR C.18.0537.N, www.juportal.be.

Cass. 11 september 2020, AR C.19.033.N, *RW* 2021-2022, nr. 8, 327.

Cass. 19 maart 2021, AR C.20.0333.N, www.juportal.be.

Brussel 26 november 1981, *RW* 1981-1982, 1277-2179.

Brussel 23 oktober 2018, 2018/AR/500, onuitg.

Arbrb. Dinant 18 mei 1990, *Soc. Kron.* 1991, 73-74.

Rb. Brussel 11 december 1990, *JT* 1991, 412.

Rb. Tongeren 6 maart 1991, *TBBR* 1991, nr. 6, 663-664.

Rb. Leuven 27 juni 1990, *TBBR* 1991, 401-402.

Conclusies

Concl. DELANGE bij Cass. 29 juni 1978, *Pas.* 1978, 1240-1242.

Concl. VANDEWAL bij Cass. 29 mei 2015, AR C.13.0615.N, *Arr.Cass.* 2015, 1436-1451.

Concl. DUMON bij Cass. 19 december 1980, *Arr. Cass.* 449-458.

FRANSE RECHTSPRAAK

Cass. (FR) 21 oktober 1975, nr. 74-11.667, https://www.courdecassation.fr/decision/6079d6829ba5988459c5ba0c?search_api_fulltext=74-11.667&op=Rechercher+sur+judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=.

Cass. (FR) 10 maart 1982, nr. 80-16.679, https://www.courdecassation.fr/decision/60794c149ba5988459c4493a?search_api_fulltext=80-16.679&op=Rechercher+sur+judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=.

Cass. (FR) 15 januari 1985, nr. 83-14.058, https://www.courdecassation.fr/decision/60794b6e9ba5988459c4311c?search_api_fulltext=8314.058&op=Rechercher+sur+judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=.

Cass. (FR) 9 oktober 1986, nr. 83-45.747, https://www.courdecassation.fr/decision/6079b1019ba5988459c50ebd?search_api_fulltext=83-45.747&op=Rechercher+sur+judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=.

Cass. (FR) 21 februari 1990, nr. 88-13.188, https://www.courdecassation.fr/decision/60794c419ba5988459c450ab?search_api_fulltext=88-13.188&op=Rechercher+sur+judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=.

Cass. (FR) 14 mei 1991, nr. 89-16.696, https://www.courdecassation.fr/decision/6079d3379ba5988459c57eeb?search_api_fulltext=89-16.696&op=Rechercher+sur+judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=.

Cass. (FR) 6 mei 1999, nr. 97-14.539, https://www.courdecassation.fr/decision/60794cf19ba5988459c478fd?search_api_fulltext=9714.539&op=Rechercher+sur+judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=.

Cass. (FR) 11 maart 2005, nr. 03-20.484, https://www.courdecassation.fr/decision/60793b3a9ba5988459c3c5fb?search_api_fulltext=0320.484&op=Rechercher+sur+judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=.

Cass. (FR) 13 juli 2006, nr. 05-16.579, https://www.courdecassation.fr/decision/60794dfa9ba5988459c48d13?search_api_fulltext=05-16.579&op=Rechercher%20sur%20judilibre&date_du=&date_au=&judilibre_jurisdiction=all&previousdecisionpage=&previousdecisionindex=&nextdecisionpage=&nextdecisionindex=.

Cass. (FR) 9 juni 2022, nr. 20-15.827, <https://www.courdecassation.fr/publications/bulletin-des-arrets-des-chambres-civiles/numero-6-juin-2022/jugements-et-arrets#20-15.827>.

NEDERLANDSE RECHTSPRAAK

Hoge Raad (NL) 30 september 1983, *NJ* 1984, 231.

Hoge Raad (NL) 22 december 1989, *NJ* 1990, 704.

Hoge Raad (NL) 20 maart 1992, *NJ* 1992, 725.

Hoge Raad (NL) 13 oktober 1995, *NJ* 1996, 430.

Hoge Raad (NL) 6 februari 1998, *NJ* 1998, nr. 350.

Hoge Raad (NL) 14 december 2007, *NJ* 2008, nr. 9

Hoge Raad (NL) 9 december 2009, *NJ* 2010, 581.

Hoge Raad (NL) 6 september 2013, *NJ* 2014, nr. 58.

Hoge Raad (NL) 28 maart 2014, *NJ* 2015, nr. 206.

Hoge Raad (NL) 4 oktober 2019, *NJ* 2019, nr. 462.

Hoge Raad (NL) 15 november 2019, *NJ* 2019, nr. 451.

Hoge Raad (NL) 21 mei 2021, *NJ* 2021, nr. 199.

SECUNDAIRE BRONNEN

Doctrine

BELGISCHE RECHTSLEER

BASTENIER, A., “De devolutieve werking en onsplitsbare geschillen” (noot onder Rb. Dendermonde 18 mei 2017), *T. Huur*, 2018/4, 183-185.

BOULARBAH, H., GEORGES, F., en VAN DROOGHENBROECK, J.F., *Questions qui dérangent en droit judiciaire*, Luik, Anthemis, 2021, 328 p.

BROECKX, K., “Commentaar bij art. 616 Ger.W.”, OGR 1997, afl. 35, 9-22.

BROECKX, K., *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 541 p.

CLOSSET-MARCHAL, G., “Examen de jurisprudence (2007 à 2017) Droit judiciaire privé: l’appel”, *RCJB* 2019/1, 99-151.

CLOSSET-MARCHAL, G., “Examen de jurisprudence (2000 à 2010). Droit judiciaire privé. Les mesures d’instruction”, *RCJB* 2011, 137.

CLOSSET-MARCHAL, G., “L’appel de référé en questions”, *RCJB* 2012/3, 391-424.

CLOSSET-MARCHAL, G., “L’appel, voie d’achèvement du litige”, *JT* 2009, 77-79.

CNUUDE, S., “Tussengeschillen voortvloeiend uit de wijziging van de aanspraken van de partijen en uit de creatie van nieuwe procesverhoudingen”, *BHBP* 2017, afl. 21, 565-134.

DAL, A., “L’expropriation pour cause d’utilité publique et l’effet dévolutif de l’appel”, *JT* 1995/14, 279.

DECONINCK, B., “Dubbele aanleg en exceptie van samenhang” (noot onder Kh. Dendermonde (afd. Sint-Niklaas), *RW* 1988-1989, nr. 33, 1134-1135.

DE CORTE, R., *Overzicht van het burgerlijk recht*, Mechelen, Kluwer, 2003, XVIII + 653 p.

DECROES, A., “L’effet dévolutif de l’appel et le jugement ordonnant une mesure d’instruction”, *JT* 2010, 462-465.

DE RUYSSCHER, M., “Samenhang (commentaar bij artikel 30 Ger.W.)”, *OGR* 2023, afl. 128, 11-15.

DE RUYSSCHER, M., “Commentaar bij art. 31 Ger.W.”, *OGR* 2019, afl. 114, 79-82.

DUMON, F., “Over de rechtsstaat”, *RW* 1979-1980, 273-298.

HOC, A., *De l’appel-nullité au recours restauré*, Brussel, Larcier Intersentia, 2019, 622 p.

HOC, A. en VAN DROOGHENBROECK J.F., *Droit judiciaire. Tome 2: Procédure civile*, Brussel, Lefebvre Sarrut Belgium SA Editions, 2021, 662 p.

KLAASSEN, C., SCHLOSSELS R., en DAMMINGH J., *Hoger beroep: renovatie en innovatie: het appel in het burgerlijk, straf- en bestuursprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2014, VI + 375 p.

KOHL, A., “De l’incidence de l’irrecevabilité de la demande principale sur la recevabilité de la demande en intervention” (noot onder Brussel 10 oktober 1991), *JLMB* 1992, nr. 32, 1381-1382.

KRINGS, E., “Aspecten van de bijdrage van het Hof van Cassatie tot de rechtsvorming”, *RW* 1990-1991, 313-325.

LAENENS J., “Een nieuwe tegeneis in hoger beroep”, *RW* 1981-1982, 2178-2179.

LAENENS, J., BROECKX, K., SCHEERS, D. en THIRIAR, P., *Handboek gerechtelijk recht (2^e ed.)*, Antwerpen, Intersentia, 2008, XXXIII + 813 p.

LAENENS, J., SCHEERS, D., THIRIAR, P., RUTTEN, S. en VANLERBERGHE, B., *Handboek gerechtelijk recht (4^e ed.)*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 969 p.

LAENENS, J., SCHEERS, D., THIRIAR, P., RUTTEN, S. en VANLERBERGHE, B., *Handboek gerechtelijk recht (6e ed.)*, Antwerpen, Intersentia, 2020, XXVI + 944 p.

LE PAIGE, A., *Handboek voor gerechtelijk recht. Deel IV. Rechtsmiddelen*, Antwerpen, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 1973, 277 p.

- LE PAIGE, A., *Précis de droit judiciaire*, Brussel, Larcier, 1973, XII + 228 p.
- LYSENS, T. en NAUDTS, L., *Deskundigenonderzoek in burgerlijke zaken*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2018, 460 p.
- MAES, B., *Voorstellen tot bijsturing van de burgerlijke rechtspleging*, Brugge, Die Keure, Brugge, 2006, 174.
- MASSCHELEIN, M.A., “Commentaar bij artikel 1675/14”, *OGR* 2021, afl. 121, 164-178.
- MOSSSELMANS, S., “Commentaar bij art. 810 Ger.W.”, *OGR* 2006, afl. 68, 209-214.
- MOSSSELMANS, S., “Commentaar bij art. 811 Ger.W.”, *OGR* 2006, afl. 68, 215-234.
- MOSSSELMANS S., “Commentaar bij art. 812 Ger.W.”, *OGR* 2007, afl. 69, 70-116.
- MOSSSELMANS, S., “Geen nieuwe procesverhouding in hoger beroep” (noot onder Antwerpen 10 mei 2007), *RW* 2007, nr. 28, 1159-1162.
- MOSSSELMANS, S., *Tussenvorderingen in het civiele geding*, Mechelen, Kluwer, 2007, XXIII + 319p.
- MOUGENOT, D. en MIGNOLET, O., “La loi du 30 décembre 2009 ‘réparant’ la procédure d’expertise judiciaire”, *JT* 2010, 201-213.
- POUPART, J.M., “Commentaar bij art. 1071-1072 Ger.W.”, *OGR* 1985, afl. 5, 1-3.
- PRINS, A., *De l’appel dans l’organisation judiciaire répressive*, Brussel, Muquardt, 1875, 188p.
- SLAGMOLEN, D., DE ROECK, M., SAS, K. en DE WINNE, J., ‘Hoger Beroep’, *BHBP* 2017, afl. 22, 1-79.
- SOBRIE, S., “Commentaar bij art. 19 Ger.W.”, *OGR* 2019, afl. 114, 13-53.
- SONCK, S., “Het (onmiddellijk) hoger beroep tegen een beslissing alvorens recht te doen in burgerlijke zaken: kunnen we het nu eindelijk eens zijn?” (noot onder Cass. 11 juni 2021), *RABG* 2021, afl. 16, 1528-1532.

STORME, M., “De unus iudex in België gewogen...”, *TPR* 1988, 777-788.

STORME, M. en TAELEMAN, P., *Het proces in meervoud*, Diegem, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1997, 202 p.

TAELEMAN, P., *Syllabus Burgerlijk Procesrecht*, Gent, 2021, 466 p.

TAELEMAN, P., *Syllabus Burgerlijk Procesrecht*, Gent, 2022, 520 p.

TAELEMAN, P., “Devolutieve werking van het hoger beroep” (noot onder Cass. 9 november 1995), *AJT* 1996-1997, 126-128.

TAELEMAN, P., “Devolutieve werking van het hoger beroep” in Vlaamse Conferentie bij de balie te Antwerpen., *Meester van het proces*, Gent, Larcier, 2010, III + 237 p.

TAELEMAN, P., *Het hoger beroep opnieuw bekeken*, Brugge, Die Keure, 2012, 272 p.

TAELEMAN, P., *Syllabus executierecht*, Gent, 2022, 175 p.

TAELEMAN, P. en DAUW, E., “Capita selecta van de Civiele Rechtspleging” in CLAEYS I., *Recente Wetgevende Hervormingen: Nieuw en Beter?*, Mechelen, Kluwer, 2021, 435-472.

TAELEMAN, P. en THION, P., “Bundeling van vorderingen”, *TPR* 2003/4, 1489-1547.

TOREMANS, T., “Commentaar bij art. 963 Ger.W.”, *OGR* 2019, afl. 87, 114.

VAN COMPERNOLLE, J., “Considérations sur l’effet dévolutif de l’appel dans le Code judiciaire”, *RCJB* 1989, 523-541.

VAN DEN BERGH, B., “Bevestiging van de onderzoeksmaatregel, zoals in bedoeld in art. 1068, lid 2 Ger.W.: wanneer geldt deze uitzondering op de (verruimde) devolutieve werking van het hoger beroep?” (noot onder Cass. 18 maart. 2010), *TBBR* 2012/2, 107-112.

VAN DEN BERGH, B., *Gerechtigd deskundigenonderzoek in burgerlijke zaken*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 528 p.

VANDERSCHUREN, J., “La connexité, condition de l’intervention”, *JT* 2015, afl. 6589, 65-66.

VAN DROOGHENBROECK, J.F., “Une victoire pour la loyauté procédurale” (noot onder Cass. 1 maart 2012), *JT* 2012, 463.

VAN KEMPEN, P.H.P.H.M.C., KLAASSEN, C.J.M., SCHLOSSELS, R.J.N. en DAMMINGH, J.J., *Hoger Beroep: Renovatie En Innovatie: Het Appel in Het Burgerlijk, Straf- En Bestuursprocesrecht*, Deventer, Kluwer, 2014, VI + 375 p.

VANLERBERGHE, B., “Commentaar bij art. 1068 Ger.W.”, *OGR* 2013, afl. 89, 9-50.

VANLERSBERGHE, P., “De devolutieve kracht van het hoger beroep en de verwijzingsverplichting van de rechter in hoger beroep” (noot onder Cass. 5 januari 2006), *RABG* 2006/11, 836-839.

VERBEKE, R., “Tussenvorderingen in hoger beroep en artikel 812 tweede lid Ger.W.” (noot onder Cass. 29 oktober 2004 en Cass. 16 december 2004), *RABG* 2005/09, 825-828.

VOET, S., “Samen sterk: Belgische consumenten class action is een feit”, *DCCR* 2014/4, 14.

VOET, S., “Verruimde devolutieve werking primeert op beschikkingsbeginsel” (noot onder Cass. 29 mei 2015), *T.FAM* 2016/2, 39-42.

FRANSE RECHTSLEER

D’AMBRA, D. en BOUCON, A. M., “Intervention forcée” in D’AMBRA D. en BOUCON A. M., *Répertoire de Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2014, 114-150.

GUINCHARD, S., *Droit et Pratique de la Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2002, 1522 p.

GUINCHARD, S., *Droit et Pratique de la Procédure Civile*, Courbevoie, Dalloz, 2022, 2486 p.

GUINCHARD, S., *Procédure civile*, Courbevoie, Dalloz, 2015, XII + 859 p.

JEULAND, E., *Droit judiciaire privé (4e éd.)*, Parijs, LexisNexis, 2011, XXII + 838 p.

LE BARS, T., *Droit judiciaire privé (2e éd.)*, Parijs, Montchrestien, 2002, VI + 937 p.

LE BARS, T., *Droit judiciaire privé (7e éd.)*, Parijs, LGDJ-Lextenso, 2019, 998 p.

MAYER L., “L’objet et les effets de l’appel”, *Gazette du Palais* 2017, N°28, 76-77.

PERROT, R., “Appel. Intervention forcée: formes et sanctions”, *Revue trimestrielle de droit civil* 1994, 425.

NEDERLANDSE RECHTSLEER

ASSER, C., *Procesrecht: Eerste aanleg*, Deventer, Wolters Kluwer, 2022, 408 p.

ASSER, C., *Procesrecht: Hoger beroep*, Deventer, Wolters Kluwer, 2009, 268 p.

ASSER, C., *Procesrecht: Hoger beroep*, Deventer, Wolters Kluwer, 2022, 368 p.

DE BOCK, R., KLOMP R. en SCHAAFSMA-BEVERSLUIS, E., *Voor Daan Asser*, Deventer, Wolters Kluwer, 2020, XIII + 379 p.

HAMMERSTEIN, A., *De grenzen van de rechtsstrijd in hoger beroep*, Deventer, Wolters Kluwer, 2017, 98 p.

HUGENHOLTZ, W. en HEEMSKERK, W. H., *Hoofdpijnen van Nederlands burgerlijk procesrecht*, Dordrecht, Convoy Uitgevers, 2021, XX + 514 p.

MIRZOJAN, N., “Commentaar op art. 210 Rv.”, *Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering* 2023.

MIRZOJAN, N., “Commentaar op art. 217 Rv.”, *Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering* 2023.

MIRZOJAN, N., “Commentaar op art. 218 Rv.”, *Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering* 2023.

SNIJDERS, H.J., *Civiel appel*, Deventer, Wolters Kluwer, 2009, 416 p.

VAN DEN BROEK, T., “De devolutieve werking van het hoger beroep”, *Tijdschrift voor Echtscheidingsrecht* 2005, afl. 9, 58.

VAN MIERLO, A.I.M., TJONG TJIN TAI, T.F.E. en VLAS, P., *Groene serie burgerlijke rechtsvordering*, Deventer, Wolters Kluwer, 2012, aant. 9-14.

AN DAM-LELY, J. H., “Commentaar op 232 Rv.”, *Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering 2022*.